

HYVÄÄ MIELTÄ JA SOSIAALISTA TOIMINTAA

Tutkimus kansalaisopiston käsityökurssien merkityksestä aikuisopiskelijoiden kokemaan käsityön tuottamaan hyvinvointiin

Jalonen Birgit

Järvi Laura

Käsityökasvatus

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Opettajankoulutuslaitos

Rauman kampus

Tammikuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos, Rauman kampus

JALONEN BIRGIT
JÄRVI LAURA

Hyvää mieltä ja sosiaalista toimintaa
-Tutkimus kansalaisopiston käsityökurssien
merkityksestä aikuisopiskelijoiden kokemaan käsityön
tuottamaan hyvinvointiin

Pro gradu -tutkielma, 88 s., 7 liites.
Käsityökasvatus
Tammikuu 2018

Käsityön vaikutus harrastajien hyvinvoinnin edistäjänä on osoitettu aikaisemmissa tutkimuksissa. Vaikka aihetta on tutkittu aikaisemmin, on vertaileva tutkimus miesten- ja naisten sekä teknisen- ja tekstiilityön harrastajien välillä jäänyt vähäiseksi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli ymmärtää omaehtoisena toimintana harrastetun käsityön sekä kurssien sosiaalisen toiminnan merkitystä osana kansalaisopistojen käsityöryhmien aikuisopiskelijoiden hyvinvointia. Tutkimus huomioi niin sukupuolinäkökulman kuin pehmeiden ja kovien käsitöiden harrastajat.

Tutkimuksen teoreettisessa taustassa käsityö, hyvinvointi ja vapaa sivistystyö yhdistyvät kokonaisuudeksi, jonka keskiössä tarkastellaan käsityön tekijälleen tuottamaa hyvinvointia vapaan sivistystyön alaisessa kansalaisopistotoiminnassa.

Tutkimus toteutettiin kahdessa osassa, kahtena erillisenä haastattelututkimuksena. Tutkimusaineiston I analysoinnissa käytettiin käsitekarttamenetelmää ja tutkimusaineistoa II tarkasteltiin sisällönanalyysimenetelmällä. Tutkimusmenetelmien vertailun perusteella päädyttiin siihen, että valituilla analyysimenetelmillä aineistosta saadaan esiin olennaista ja mahdollisimman syvällistä tietoa. Tutkimusaineistojen I ja II tuloksia tarkasteltiin kriittisesti ja niistä muodostettiin synteesi, jonka pohjalta kyettiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia käsityöharrastuksen positiivisista vaikutuksista. Kansalaisopiston käsityöryhmä koettiin erittäin merkittävänä ja siellä saatu apu, sosiaaliset suhteet ja yhteistoiminnallisuus vaikuttivat koettuun hyvinvointiin positiivisesti. Tutkimustuloksista on havaittavissa sukupuolten välisiä eroja. Saavutettuna hyvinvointina mainittiin mielialan ja itsetunnon kohoaminen sekä virkeämpi olotila. Tutkimustulokset voidaan yleistää koskemaan kansalaisopistossa opiskelevia aikuisopiskelijoita, sillä tutkimusaineisto on laaja ja tutkimus on täysin toistettavissa. Tutkimustuloksia voidaan soveltaa kansalaisopiston kurssien kehittämiseen sekä yksin harrastavien tutkimiseen.

Avainsanat: käsityö, hyvinvointi, vapaa sivistystyö, kansalaisopisto, käsityöharrastus, aikuisopiskelija

Ken keksi kulttuurin

Ken keksi kulttuurin? Sen keksi kansa.

*Se joka siitä lauloi lauluissansa
ja kertoi runoissaan, kun mallit luotiin
ja taiteen aineksina talteen tuotiin.
Vain kansan mielikuvitus, sen voima
ja vapaa, eikä vieraan vartioima
ne saattoi luoda, tuoda kansan käyttöön
ja tietoon, tuntemukseen, taitoon, näyttöön.*

*Ken kielen keksi? Kansa. Kieli rahvaan
on ainut pohja ilmaisuamme vahvaan.*

*Se keksi puun ja puukon, neulan, kankaan
ja teki äänen tuoheen, toisen lankaan
se muodot loi ja mallit liikunnalleen
ja ihmis-ilmeen muovas maisemalleen.
Vain kansa. Ihminen. Mies maineeton.*

Ja tässä kulttuurimme aineet on:

*Ne ovat kansan laulu, kansan kieli
ja kansan taide, taito, kansan mieli.*

Ne kulttuurista löydät kaikkialta.

Ja niihin kuulukoon myös kansanvalta.

Ne kulttuurista löydät kaikkialta.

Ja niihin kuulukoon myös kansanvalta!

Uhlenius Jani 1976

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Käsiyö, hyvinvointi ja vapaa sivistystyö.....	3
2.1 Käsiyö.....	3
2.1.1 Käsiyö toimintana	3
2.1.2 Käsiyön jaottelu sukupuolen mukaan tekniseen- ja tekstiilityöhön.....	5
2.1.3 Käsiyötaito.....	5
2.1.4 Käsiyöprosessin syntyminen	6
2.1.5 Kokonainen käsiyö ja ositettu käsiyö.....	7
2.1.6 Flow-tila käsiyössä	8
2.1.7 Aistien merkitys käsiyöllisessä toiminnassa	9
2.1.8 Esteettinen kokemus käsiyössä	10
2.2 Hyvinvointi	12
2.2.1 Hyvinvoinnin käsite.....	12
2.2.2 Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät.....	13
2.2.3 Käsiyö hyvinvoinnin tuottajana	15
2.2.4 Käsiyöharrastuksen terapeuttiset merkitykset	17
2.2.5 Käsiyöharrastus hyvinvoinnin tuottajana	19
2.3 Vapaa sivistystyö	20
2.3.1 Historiasta tähän päivään.....	21
2.3.2 Kansalaisopisto	23
3.2.1 Opiskelu kansalaisopistossa	24
4 Teoreettinen viitekehys ja tutkimustehtävä	26
4.1 Teoreettinen viitekehys ja siihen sisältyvien käsitteiden määrittely	26
4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	28
5 Tutkimuksen toteuttaminen.....	31
5.1 Tutkimuksen aineisto ja tutkimusasetelma	31

5.2 Haastattelu tutkimusmenetelmänä	34
5.3 Käsitekartan muodostaminen ja käyttö tutkimusaineiston analysoinnissa	35
5.4 Sisällönanalyysi	38
5.5 Aineistojen I ja II analysointi	39
6 Tutkimustulokset.....	43
6.1 Käsityö harrastuksena aineiston I mukaan	43
6.1.1 Vastaajien taustatiedot	43
6.1.2 Käsityökurssien luokittelu ja -harrastuksen syntyminen	44
6.1.2 Aikuisopiskelijoiden kokemat erot prosessin läpi kohti produktia	45
6.1.3 Käsityö taitavana toimintana vastaajien näkökulmasta	48
6.1.4 Käsityökurssien hyödyt sekä osallistumiseen ja käsityön tekemiseen vaikuttavia syitä	49
6.2 Käsityö harrastuksena aineiston II mukaan	51
6.2.1 Kurssille osallistuminen produktin ja prosessin näkökulmasta	51
6.2.2 Hyvinvointi osana kurssitoimintaa	53
6.2.3 Opettajan merkitys aikuisopiskelijalle	55
6.3 Hyvinvointia vapaan sivistystyön käsityökurssilla tuottavat tekijät	55
6.3.1 Vastaukset alakysymyksiin.....	55
6.3.2 Aikuisopiskelijoiden vapaan sivistystyön käsityökurssilla merkitykselliseksi ja hyvinvointia tuottaviksi koetut tekijät	59
7 Pohdinta.....	63
7.1 Johtopäätökset	63
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	67

7.3 Tutkimuksen eettiset tekijät	71
7.4 Jatkotutkimusehdotukset	72
Lähteet.....	74
Liitteet	83

1 Johdanto

Käsityötä voidaan pitää ihmiselle luontaisena toimintatapana. Käsityön tuotoksena nähdään niin produkti, eli konkreettinen tuote, kuin käsityötoiminnan aikaansaama ihmisen henkinen kehittyminen. (Hintsala, Huovila & Säilä 2010, 9.) Käsityö tuottaa hyvinvointia antamalla itsenäisyyden tunnetta ja vapautta harrastaa taitojensa mukaista toimintaa. Käsityön tekeminen tasapainottaa sekä rauhoittaa vapaa-ajan olotilaa. (Vähälä 2003, 62–63.) Suomen virallisen tilaston vapaa-aikatutkimuksen viimeisimmän julkistuksen mukaan suomalaisista 67 prosenttia harrasti käsitöitä (Suomen virallinen tilasto 2002). Kansalaisopistot ovat suomalaisten aikuisten keskuudessa suosittu paikka vapaa-ajan harrastamiseen. Vapaan sivistystyön alaisuudessa toimivista organisaatioista juuri kansalaisopistoilla on suurin osallistujamäärä. Vuonna 2016 kansalaisopistojen toimintaan osallistui yli 650 000 henkilöä. Suurin osa opetuksesta tarjottiin kädentaitojen ryhmissä. (Kansalaisopistot 2016.)

Kansalaisopistojen toiminta tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet aikuisten omaehtoisena toimintana harrastetun käsityön tutkimiseen. Kiinnostuksemme kansalaisopistojen toimintaa kohtaan heräsi kandidaatintutkielmaa kirjoittaessamme, kun tutustuimme Leistevuon (1998) teokseen ”Sosiaaliset motiivit ja sosiaalinen toiminta aikuisopiskelussa”. Muun muassa Leistevuon (1998), Pöllänen (esim. 2006b) ja Kojonkoski- Rännälin (esim. 1995) tutkimusten innoittamina koimme käsityön ja hyvinvoinnin yhteyden erityisen mielenkiintoisena. Tässä tutkimuksessa haluttiin tutkia käsityön, hyvinvoinnin ja sosiaalisen toiminnan yhteyttä kansalaisopistojen toiminnassa.

Käsityön vaikutusta hyvinvointiin on viime vuosina tutkittu paljon. Aikaisempien tutkimusten perusteella (Leistevuon 1998; Luutonen 2004; Pöllänen 2006a, 2006b; Vähälä 2003) on havaittu käsityön hyvinvointia tuottava vaikutus. Suomessa Sinikka Pöllänen (2006a, 2006b, 2007, 2009, 2012, 2013) on kirjoittanut aiheesta paljon. Tässä tutkimuksessa olemme kiinnostuneita vapaan sivistystyön alaiseen kansalaisopistotoimintaan osallistuneiden aikuisopiskelijoiden kokemuksista vapaa-ajan toimintana harrastetun käsityön

vaikutuksista vastaajien hyvinvointiin. Aikaisemmat tutkimukset (Leistevuo 1998; Luutonen 2004; Pöllänen 2006a, 2006b; Vähälä 2003) ovat painottuneet tekstiilityön tekniikoihin ja naispuolisiin käsityöharrastajiin. Tässä tutkimuksessa haluttiin laajentaa näkökulmaa keräämällä aineistoa ja tutkimalla myös teknistä työtä vapaa-ajallaan harrastavia miehiä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää kansalaisopistossa omaehtoisena toimintana harrastetun käsityön ja kurssien sosiaalisen toiminnan vaikutusta vastaajien hyvinvointiin.

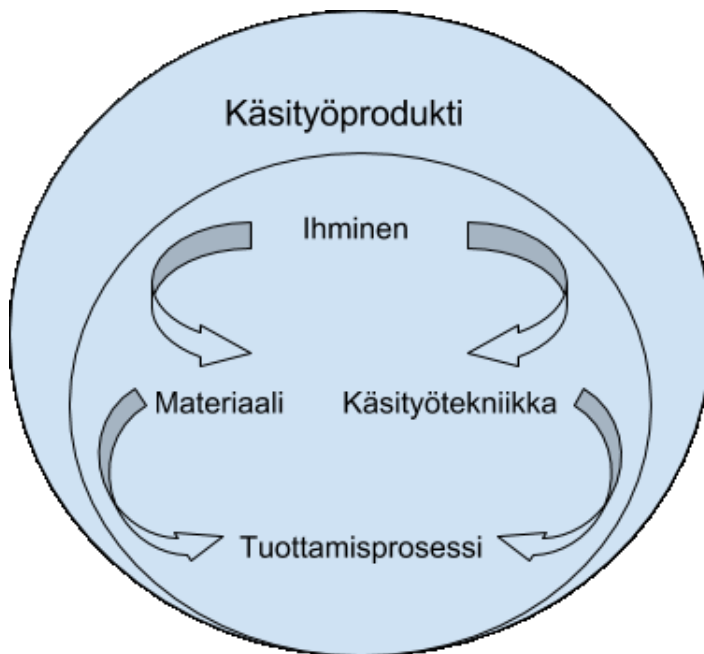
Tämä tutkimus etenee käsityön, hyvinvoinnin ja vapaan sivistystyön käsitteiden teoriapohjan kautta tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen, sekä tutkimustehtävään. Tutkimustehtävänä on pyrkiä ymmärtämään kansalaisopistotoiminnan merkityksellisyyttä hyvinvointinäkökulmasta aikuisopiskelijalle eri konteksteissa. Teoreettisessa viitekehyksessä käsityön, hyvinvoinnin ja vapaan sivistystyön käsitteiden keskiössä tarkastellaan niiden tuottamaa hyvinvointia käsityössä. Tutkimuskysymysten esittämisen jälkeen kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta, aineiston keruusta, tutkimusasetelmasta sekä tutkimusmenetelmistä. Aineiston analysointi käsitekarttamenetelmän sekä sisällönanalyysin avulla johtaa tutkimustulosten tarkasteluun. Tutkimustuloksia tarkastellaan ensin aineistoittain (aineistot I ja II), jonka jälkeen tuloksista muodostetaan synteesi. Viimeisenä pohditaan tutkimuksen johtopäätöksiä, luotettavuutta, eettisiä tekijöitä ja jatkotutkimusehdotuksia.

2 Käsityö, hyvinvointi ja vapaa sivistystyö

2.1 Käsityö

2.1.1 Käsityö toimintana

Kotimaisten kielten keskus (2016) määrittelee kielitoimiston sanakirjassa käsityön käsin tai käsityökaluin suoritettavaksi työksi sekä oppiaineeksi, jossa harjoitetaan kädentaitoja (Kotimaisten kielten keskus 2016). Käsityössä voidaan käyttää apuna työkaluja ja koneita, mutta toiminta on käsityöllistä vain ihmiskäden ohjatessa niitä. Käsityöntekijän kädenjälki voidaan nähdä produktissa, jolloin työstöjälki ilmentää tekijänsä taitoa. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 67, 1998a, 53; Suojanen 1992, 13.) Kojonkoski-Rännäli (1998a) ja Suojanen (1992) ovat painottaneet käsityön määritelmään liittyneen keskeisesti suunnittelu- ja valmistusprosessit, jotka sisälsivät luonnokset ja prototyypit. (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 52–53; Suojanen 1992, 13–14.) Tässä tutkimuksessa käsityö-käsitettä käytetään kuvaamaan käsin tai käsityökaluin suoritettavaa tekemistä, jonka lopputuloksena on produkti. Käsityöllisessä toiminnassa kulminoituu neljä olennaista osiota: ihminen, konkreettinen luonnonmateriaali, käsityötekniikat ja tuottamisprosessi (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 52). Näiden osioiden välinen yhteys käsityöproduktin syntymisessä esitellään kuviossa 1.

Kuvio 1. Ihmisen ja käsityön yhteys käsityöproduktin syntymisessä, Kojonkoski-Rännäliä (1998a) mukaillen.

Kuviossa 1 havainnollistetaan ihmisen ja käsityön olennaiset osiot. Käsityöproduktin syntyminen on ihmisestä lähtevä tuottamisprosessi, joka vaatii toteutuakseen materiaalin ja käsityötekniikan. Tuottamisprosessia ei ole ilman ihmistä, materiaalia tai käsityötekniikkaa. Nämä kuviossa 1 esitetyt osiot ovat välttämättömiä käsityöproduktin syntymiseksi. Kuvio 1 on koottu Kojonkoski-Rännälin (1998a) mukaan.

Käsityö on tuottavaa tekemistä, mikä perustuu käsityöntekijän kehollisuuteen ja liikkuvuuteen (Kojonkoski-Rännäli 1995, 65). Karppisen (2005) mukaan käsityö on inhimillisen olemisen perusaktiiviteetti, moninainen kokonaisuus, joka hyödyntää sekä havainnoi ympäristöään ja kulttuuria (Karppinen 2005, 83). Luutonen (2002) puolestaan korostaa kontekstin vaikutusta käsityön merkitykseen, jolloin monien välineellisten merkitysten yli nousee käsityön itseisarvo (Luutonen 2002, 8).

Käsityö säilyttää tekijän ja luonnon välisen yhteyden, joka synnyttää kokemuksen materiaalin tuntemuksesta. Luonnonmateriaalien käyttö vaikuttaa positiivisesti käsityöntekijän luonnonkunnioitukseen, ilmentäen tekijän luontosuhdetta. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 37, 1998b, 47–48; Opetushallitus 1994, 72.) Materiaalin kautta käsityöntekijä kokee konkreettisen yhteyden luontoon ja voi kokeilla sekä ilmaista ideoitaan (Kojonkoski-Rännäli 1995, 67; 2014, 35).

2.1.2 Käsityön jaottelu sukupuolen mukaan tekniseen- ja tekstiilityöhön

Heikkisen (2005) mukaan käsityö on nähty vahvasti sukupuolisesti jakautuneena, sen sukupuolittuneisuutta on pidetty jopa luonnollisena. Käsityön terminologiastakin on löytynyt sukupuolittuneisuutta, tekstiilityö on mielletty naispainotteisena ja tekninen työ miehisenä käsityönä. (Heikkinen 2005, 31–32.) Heikkinen (2005) viittaa Vuorelan (1975) teokseen ”Suomalainen kansankulttuuri”, jossa käsityö on jaoteltu naisten ja miesten käsitöihin. Naisten käsityö piti sisällään tekstiilityöhön tarvittavien materiaalien käsittelyn, työstämisen ja arkiset toimet. Miesten käsityö, eli tekninen työ, piti sisällään muun muassa metallin- ja puuntyöstön. Tekninen työ on nähty teollisuuden esiasteena, tekstiilityö puolestaan kodin askareena. (Vuorela 1975, Heikkisen 2005, 32 mukaan.) Tekninen työ on määritelty metalli-, elektroniikka- ja puutöihin sekä tekniseen työskentelyyn (Aikasalo 2005, 41; Heikkinen 2005, 32; Kotimaisten kielten keskus 2017; Mäkelä 2011, 37). Tekstiilityö nähdään tekstiilialan työksi, kuten neuleeksi tai kudonnaiseksi (Kotimaisten kielten keskus 2017). Pehmeiden materiaalien nähdään kuuluvan tekstiilityöhön ja kovien tekniseen työhön (Aikasalo 2005, 41).

2.1.3 Käsityötaito

Aristoteles (1989) määritteli taidon tekemisvalmiudeksi (Aristoteles 1989, 110). Taito edellyttää itsensä kehittämistä. Käsityö perustuu kädentaidoille, siinä arvostetaan produktia ja prosessin laatua. (Anttila 1993, 60; Karppinen 2005, 77; Kojonkoski-Rännäli 2000, 124, 2014, 51.) Käsityöntekijän kehittäessä taitojaan, kokemukset karttavat ja aiemmin opittu taito muodostaa yhteyden kokemuksen kanssa. Kokemukset tuottavat ja kehittävät taitoa sekä materiaalin tuntemusta. Mitä enemmän käsityötaitoa harjoitetaan, sitä enemmän se kehittyy. (Kojonkoski-Rännäli 2014, 35; Luutonen 2002, 9.) Taitojen kehittyminen riippuu toistojen järjestämisestä. Harjoitukset tulee osata soveltaa taitotasoon nähden, jotta harjoittelu pysyy mielekkäänä ja antaa onnistumisen kokemuksia. (Sennett 2008, 37–38.)

Kykeneväisyyden tunteella tarkoitetaan omien kykyjen ja mahdollisuuksien tunnistamista sekä harjaantumisen ja käytön tuomaa kokemusta. Kykeneväisyyden tunne nähdään ihmisen suurimpana onnenlähteenä. Taitavuus palkitsee ja sen itseisarvona voi olla osaaminen. Käsityössä taitavuus tuo

elämään sisältöä, kohokohtia ja vahvistaa minää. Käsityö voidaan nähdä välineenä saavuttaa aineellista hyvää. (Kojonkoski-Rännäli 2000, 119–120; Luutonen 2002, 13.) Kojonkoski-Rännäli (2000) kirjoitti Hobbesin (1982) kuvanneen voimavaroja ihmisen yksilöllisiksi ominaisuuksiksi ja taidon saavuttamisen välineiksi. Hobbes (1982) teki voimavarojen kahtiajaon luonnollisten ja välineellisten välille. Luonnollisina hän piti ihmiselle ominaisia kykyjä, välineellisinä voimavaroja, jotka oli hankittu luonnollisten voimavarojen avulla. Hobbesin (1982) näkemyksen mukaisesti voimavaroja ei voida antaa toisille tai saada toiselta, mutta toisten voimavaroja on mahdollista käyttää omaksi hyödykseen. Voimavarat voidaan harjaannuttaa taidoiksi pitkäjänteisellä harjoittelulla. (Hobbes 1982, Kojonkoski-Rännälin 2000, 124–125 mukaan.)

Käsityötaidon oppiminen alkaa liikeorientaatiosta. Taidon oppimisen kolmeksi vaiheeksi Anttila (1993) kirjoittaa tiedostamis-, jäsentymis- ja täydentymisvaiheet. *Tiedostamisvaihe* käsittää mielikuvan suorituksesta, havainnoinnin, tiedonhankinnan, toiminnan tarkkailun ja vaadittavien reaktioiden hallinnan. Tässä vaiheessa käsityöllinen toiminta on hidasta, vaikeaa ja sisältää virheitä. Seuraava vaihe on *jäsentymisvaihe*, siinä vakiinnutetaan toimintamalli. Toiminnot liitetään toisiinsa ja saadaan uusia toimintoja, jolloin virheelliset toiminnot vähenevät ja loppuvat pikkuhiljaa. Motorinen harjoittelu alkaa, nopeus kehittyy ja taito vakiintuu. Viimeisessä eli *täydentymisen* vaiheessa kokonaisuuksien hallinta on sujuvaa. Rasitusta ja häiriötä siedetään aiempaa enemmän, nopeus paranee asteittain, kokonaisuudet hallitaan ja osataan hahmottaa. Väärien ja liiallisten liikkeiden välttäminen ja ehkäiseminen ovat yhtä tärkeitä kaikissa vaiheissa. (Anttila 1993, 60–61.)

2.1.4 Käsityöprosessin syntyminen

Kojonkoski- Rännälin (1995, 1998a) tutkimuksen mukaan käsityöprosessi lähtee tavanomaisesti liikkeelle tarpeesta tai ideasta. Ideasta lähtöisin oleva prosessi alkaa mielikuvasta. Ihminen on saattanut idean kautta kehittää produktilleen intention eli tekemisen alkuunpanijan, vahvistaakseen prosessin tarkoitusta. Intentio on merkityksellinen koko prosessille, se ohjaa tekemistä prosessin aikana. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 49, 1998a, 43.) Käsityö vaatii ihmisen henkisten, älyllisten, fyysisten ja motoristen kykyjen ja taitojen käyttöä sekä harjaantumista. Käsityöproduktin suunnittelussa ja valmistuksessa viritetään

tekijän persoonallisuuden eri tekijät. Ideoiden toteuttamiseen käytetään aiemmin hankittuja tietotaitoja. Ne voidaan toteuttaa soveltamalla tunnettuja ratkaisuja tai etsimällä uusia. (Vähälä 2003, 12–13.) Suojanen (1992) toteaa prosessin käsitteen kuvaavan tapahtumien ketjua. Prosessi voi olla ulkoista tai sisäistä toimintaa sekä yhdistelmä molempia. (Suojanen 1992, 15.) Produktia valmistettaessa tekijällä on mielessään jokin päämäärä, ei valmistuva produkti, vaan produktin intentio. Intentio sekä idea saattavat herkästi sekoittua käsityöprosessissa. Prosessi voidaan nähdä hyveenä, joka johtaa päämäärän saavuttamiseen. (Aristoteles 1989, 108–109; Kojonkoski-Rännäli 1995, 49–50.)

Idea on mielikuva siitä, millainen produkti tulee olemaan tai mitkä ovat sen olennaisimmat piirteet. Idea saattaa syntyä ilman tarkkaa mielikuvaa sen alkuperästä. Se saattaa lähteä liikkeelle myös materiaalista, tekniikoista tai työvälineistä. Idean takana voi olla paljon erilaisia virikkeitä, mutta usein sitä pitää tietoisesti pohtia ja kehitellä eteenpäin. Ideointivaihe on käsityöprosessin ensimmäinen vaihe. Alkuperäinen intentio saattaa prosessin kuluessa saada vaikutteita materiaalista, välineistä, ulkoisista resursseista tai tekijän sisäisestä motivaatiosta, näin prosessi vaikuttaa intention. Käsityössä intentionaalinen tekeminen ei yleensä ala sattumalta. Ihmisen tekemisen intentio on yhteydessä sen merkitysisältöön. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 49–50.)

Aristoteles (1989) on todennut hyvän tekijöiden rakastavan sekä arvostavan niitä, kenelle he tekevät pyyteetöntä hyvää. Hyvän tekijälle produkti on esteettistä ja iloa tuottavaa. Vastaanottaja ei näe tekijänsä hyvyttä, vaan hyödyllisyyden. Teot ovat olleet tekijälleen pysyviä, mutta vastaanottajalle ne ovat katoavia. (Aristoteles 1989, 175–176.) Suojanen (2002, 23) korostaa käsityöntekijän sosiaalista luonnetta käsityölahjojen tekemisen kautta. Lahjaa suunniteltaessa ja valmistettaessa paneuduttiin lahjan saajan persoonaan. Kojonkoski-Rännäli (2014, 69) ilmaisee prosessin ja produktin olevan tekijälleen tärkeitä, sillä molemmat toivat esille tekijänsä taidon, kyvyt ja luovuuden.

2.1.5 Kokonainen käsityö ja ositettu käsityö

Kokonaisessa käsityöprosessissa käsityöntekijät hallitsevat koko prosessin ja toteuttavat itsenäisesti kaikki käsityön vaiheet: ideoinnin, esteettisten ja teknisten osioiden suunnittelun, valmistuksen ja produktin arvioinnin. Kokonainen käsityöprosessi on saman henkilön suorittama, joko yksin toimien tai ryhmässä

osallistuen. Tällaisella prosessilla on merkittävä arvo kasvamisen ja kehittymisen kannalta. Sen myötä kehitytään kokonaisvaltaisesti luovuudessa, älyllisyydessä sekä fyysisellä ja motorisella osa-alueella. Vapaa-ajan harrastuksessa toteutetulla kokonaisella käsityöprosessilla on tekijällensä tyydytystä antava sekä jopa taloudellisesti hyödyttävä vaikutus. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 68, 92, 1998a, 88, 2014, 50; Kröger & Pöllänen 2005, 162.)

Krögerin ja Pölläsen (2005) mukaan käsityöprojekti ei ole kokonaista käsityötä, jos jokin osioista jää toteuttamatta. Ositettu käsityöprosessi ei sisällä käsityöntekijän omaa esteettistä suunnittelua, vaan siinä käytetään toisen tekijän laatimaa suunnitelmaa, esteettistä näkemystä sekä valmiita malleja ohjeineen. Ositetussa käsityössä käytettävä tekniikka, materiaali tai molemmat määritellään valmiiksi. Tällaisessa tilanteessa tekijä valmistaa produktin ohjeiden mukaan, ja tekemisen tavoitteena on valmistuva produkti, ei prosessi. Ositettu käsityöprosessi soveltuu erityisesti muun muassa harrastustoimintaan ja tulee merkitykselliseksi käsityöntekijän tavoitellessa tiettyä produktia tarpeensa tyydyttämiseksi. (Kröger & Pöllänen 2005, 161–162.)

Itsenäinen käsityöprosessin suunnittelu vaatii käsityöntekijältä taitoa. Silti prosessin edetessä saattaa ilmaantua ongelmia. Kokenut käsityöntekijä voi keksiä ratkaisut ongelmiinsa ja toteuttaa prosessin itsenäisesti. Käsityöprosessi edellyttää jatkuvaa työn arviointia, siksi se kokonaisena prosessina soveltuu parhaiten taitavalle ja kokeneelle käsityöntekijälle. Onnistunut toimintasuunnitelma edellyttää produktin rakenteen analysointia käsityöprosessin suunnitteluvaiheessa. Tämä tuottaa vaikeuksia varsinkin niille, jotka käyttävät valmiita kaavoja tai työohjeita. (Opetushallitus 1994, 86.)

2.1.6 Flow-tila käsityössä

Käsityö mahdollistaa flow-tilan eli kokonaisvaltaisen uppoutumisen tekemiseen. Tällöin tekeminen ja keskittyminen vievät tekijän mukanaan ja hän unohtaa itsensä sekä ajan kulun. Flow-tila tarkoittaa tietoisuuden täyttäviä toisilleen tasapainossa olevia henkisiä tiloja. Tämä eräänlainen henkisen kokemuksen taso on kosketusta oman mielen syvyyksiin, jossa saavutetaan tasapaino tunteiden, ajatusten ja toiveiden kesken. Ihminen pääsee lähemmäs maailmaa keskittyessään vain siihen, mitä hän tekee kehonsa ja käsiensä avulla. Ajatukset keskittyvät vain yhteen asiaan ja yhdistävät mielen, kehon, ajattelun sekä

liikkeen. Flow-kokemukset syntyvät yleisimmin harrastusten parissa. Flow-tila on käsityöntekijälle tyypillistä. Käsityön kautta voi kokea elämänvoiman ja syvän tyydytyksen tunteen. Flow-tilaan päästäkseen ihmisellä on oltava työskentelyyn vaadittavat riittävät tekniset ja emotionaaliset taidot. Myös kykyjen sekä haasteen tulee olla tasapainossa. Tehtävän pitää olla sopivan haastava, jossa käsityöntekijä joutuu laittamaan kaiken osaamisensa likoon, mutta se on suoritettavissa. Liian haastavan prosessin seurauksena voi olla stressi tai ahdistus. (Klemola 1998, 136; Luutonen 2004, 17; Vartiainen 2010, 68; Vähälä 2003, 54.)

2.1.7 Aistien merkitys käsityöllisessä toiminnassa

Käsityön tekeminen vaatii aistien käyttöä. Koemme ympäristöämme ja kehomme vastaanottaa sen jopa värähtelyinä. Käsityöläinen aistii materiaalin tunnun ja havaitsee muodot. Hän tarvitsee aistejaan myös käsityökoneiden ja laitteiden hallinnassa. (Anttila 1993, 41–42.) Käsin tunnustelemalla voidaan selvittää massaa, määrää ja ulottuvuutta. Näiden arvioimiseksi tarvitaan kehon lisäksi koko elimistömme sisäisten aistimusten herkkyyttä. Koskeminen hahmotetaan kehon kautta, ja suhteutetaan muihin aisteihin sekä aistimuksiin. (Anttila 1993, 41–42; Elo 2011, 92–93; Neisser 1982, 118.) Havaitsemisessa merkityksellistä on ennakointi, esine voidaan kokea mielikuvan avulla ennen kosketusta. (Neisser 1982, 118.) Havainnointi antaa käsityöntekijälle osan käsityöelämäyksestä. Koskettaminen on käsityössä välttämätöntä, se antaa informaatiota materiaalista ja vaikuttaa mielikuvaan produktista. (Anttila 1995, 41–43; Ihatsu 2005, 27.)

Aristoteles (2006) totesi tuntoaistin olevan ihmisen aisteista tarkin (Aristoteles 2006, 44). Ihotunto on ihmisen lähiaisti, se vaatii kosketuksen ihon ja reagoitavan pinnan välillä. Käsin koskettaminen antaa tunteen, jota ei pysty muutoin kuvailemaan. (Anttila 1993, 42.) Tuntoaistin kokemiseen tarvitaan moninaisuutta. Esimerkiksi sormen kosketuksen tuntemisessa käytetään sormenpään lisäksi sormen niveliä ja kyynärvartta. Tuntoaisti edellyttää havainnointikykyä sekä yhteistyötä elimiltä, jäseniltä ja aisteilta. (Anttila 1993, 42; Neisser 1982, 28–29.) Sennett (2008) toteaa tuntoaistin olevan materiaalin tunnistus tapa. Mitä harjaantuneempi henkilö on materiaalille, sen varmemmin tunnistus tapahtuu. Tunto lähettää aivoille erilaisen viestin kuin näkö. Tunnon avulla ajattelu voidaan paikallistaa kosketettuun pintaan. (Sennett 2008, 61, 152–153.)

Ihmiset näkevät asioita eri lailla, jopa sama kohde voidaan nähdä eri tavoin. Tämä selittyy erilaisilla kulttuuri- ja kokemustaustoilla. Käsityöläisillä näköaisti on erityisen kehittynyt, koska he työskentelevät värien kyllästävässä ympäristössä. Kuuloaisti toimii värähtelyjä vastaanottamalla, ja herkistyy tietyille ärsykkeille, kuten nuppineulan putoamisen äänelle. Käsityöläinen kokee tekemistä, voi tunnistaa materiaaleja ja kokea rytmia kuulon avulla. Erityisesti rytmin merkitys käsitöitä tehdessä on erityinen. (Anttila 1993, 43–44.)

2.1.8 Esteettinen kokemus käsityössä

Esteettisyyden lähtökohtana voidaan nähdä henkilökohtainen esteettinen tunnetila. Esteettisten ominaisuuksien toteutumiseen vaikutetaan laatutekijöiden huomioimisella. (Anttila 1993, 166.) Esteettinen kokemus riippuu ihmisestä itsestään, ympäristön ja esteettisyyden kokemisesta (Anttila 1993, 44; Kinnunen 1969, 45). Esteettinen kokemus voi perustua taidekäsitykseen, moraaliseen ideologiaan, uskontoon, tiedonkäsitykseen tai yhtenäiseen maailmankuvaan, mutta ei voi syntyä ilman jotakin näistä (Kinnunen 1969, 16, 104–105). Muotoilulla voidaan vaikuttaa produktin esteettiseen kokemiseen. Vaikutelmaa säännellään visuaalisuuteen, teknisyyteen, materiaalien valintaan ja laatuun liittyvillä keinoilla. Näitä ovat muun muassa muodot, värit ja pinnat. Muotokieleen vaikuttamalla saadaan aikaiseksi monenlaisia efektejä. Värien käytön tuntemus on käsityöntekijän esteettisten ominaisuuksien perusedellytys. (Anttila 1993, 166–167.) Puhtaasti estetiikkaan liittyviä ajatuksia käsityön valmistusprosessissa ovat värit, niiden sointuvuus, produktin rytmisyys ja kokonaisuuden harmonian hahmottamiseen liittyvät ajatukset. Produktin antamaa esteettistä kokemusta ei voida kuitenkaan yhtä selkeästi esittää. Esteettinen asenne vaatii kokonaisuuden hahmottamista. Käsityöläisellä tulee olla esteettinen vaisto pyrkiessään valmistamaan esteettisesti kauniita tuotteita. Vaisto auttaa prosessin kuluessa hahmottamaan esteettisyyden syntyä. Esteettistä asennetta tarvitaan käsityöprosessissa, esteettisen produktin valmistamiseksi. (Kinnunen 1969, 58–59, 75.) Suojanen (2002, 21) toteaa käsityöntekijän tavoittelevan tuotteissaan aina estetiikkaa, vaikka se ei itsetarkoitus prosessissa olekaan.

Produkti heijastaa yleensä aikaansa, syntymääjankohtansa henkeä. Käsityössä on ollut yleisesti nähtävissä muutos huolellisesta, viimeistellystä valmistuksesta teollisempaan suuntaan. Aikaisemmin käsityöprosessissa on kiinnitetty huomio

erilaisiin asioihin kuin nykyään. Käsityö voidaan edelleen nähdä hyvänä vanhan ajan tekemisenä, sillä tuota erinomaista käsityön tekemisen tasoa pyritään tavoittelemaan vielä tänä päivänä. Käsityön avulla voidaan näin siirtää kulttuuripääomaa nuoremmille sukupolville. Kun käsityöläinen pohtii produktinsa esteettisyyttä, on se nähtävä kokonaisuutena. Näitä taitoja tarvitaan valmiin produktin esteettisyyttä arvioidessa. Käsityöläisyys edellyttää asenteiden yhteistyötä. Esteettinen asenne tulee esille erityisesti käsityöntekijän joutuessa turvautumaan toisen henkilön puoleen produktinsa esteettisyyttä arvioidessa. (Anttila 1993, 46, 169.) Kinnunen (1969, 59–60) painottaa tällaisessa tapauksessa käsityöläisen esteettisen kyvyn olevan puutteellinen, eikä häntä tällöin voida kutsua ammatillisesti käsityöläiseksi. Mäkelän (2011) tutkimuksen tuloksilla on onnistuttu vahvistamaan, että esteettinen ilmaisu käsityössä voi olla tapa reflektoida ja kehittää persoonallisuutta (Mäkelä 2011, 215–216).

2.2 Hyvinvointi

2.2.1 Hyvinvoinnin käsite

Hyvinvoinnin käsite on nyky-yhteiskunnassa suosittu. Hyveenä se on haluttua ja esillä keskusteluissa. Kuluttajayhteiskunnassa hyvinvointi rakentuu valituista ja halutuista yksilöllisistä aineksista. Hyvinvoinnin tuottamisesta on tullut henkilökohtainen velvollisuus ja valinta. Henkilökohtaisen hyvinvoinnin voidaan nähdä liittyvän vastuuseen itsestä. (Sointu 2005, 225, 259–266.) Hyvinvointi on käsitteenä varsin laaja ja sen sisällöt riippuvat käsiteltävästä näkökulmasta. Hyvinvointia voidaan kuvata yksilön elinoloista, koulutuksesta, terveydentilasta, kulutuksesta, tulotasosta, työllisyydestä sekä sosiaalisista suhteista lähtien ja se voi merkitä onnellisuutta ja tyytyväisyyttä elämään. Hyvinvoinnin näkökulmasta elämä on mielekästä ja kohdallaan, kun ihmisellä on mahdollisuus itsensä kehittämiseen ja toteuttamiseen. (Kauhanen, Erkkilä, Korhonen, Myllykangas & Pekkanen 2013, 260–263; Pöllänen 2012, 3–5.) Hyvinvoinnista puhuttaessa Pöllänen (2012) toteaa hyvinvointia lisääviksi seikoiksi edellisten lisäksi työn, toimintakykyisyyden sekä turvallisuuden tunteen (Pöllänen 2012, 3).

Käsitteenä hyvinvointi sisältää kolme pääelementtiä; tyytyväisyyden elämään, positiiviset tunteet ja negatiiviset tunteet. Tunteet mahdollistavat ajatuksen henkilökohtaisen onnellisuuden subjektiivisuudesta. Voidakseen saavuttaa korkean subjektiivisen hyvinvoinnin tason, pitää kokea toistuvasti positiivisia tunteita, vähän kielteisiä tuntemuksia ja omata korkea elämän tyytyväisyyden taso. Subjektiivinen hyvinvointi on rakentunut nykyaikaisesta uudelleen määrittelystä termistä, onnellisuus. (Coles, Sims & Chin 2015, 117.) Subjektiivisen hyvinvoinnin kognitiivinen komponentti on elämäntyytyväisyyden ja tyydytyksen täyttäjien olemassaolo, kuten avioliitto, työ ja vapaa-aika. Subjektiivinen hyvinvointi käsittää myös persoonallisuuden ja kulttuurin. (Diener, Oishi & Lucas 2003, 405, 406.) Coles ym. (2015) toteavat tutkimuksessaan subjektiivisen hyvinvoinnin tasoon vaikuttavan henkilön positiivisten ja negatiivisten tunteiden määrän. Positiivisten ihmisten on osoitettu voivan muita paremmin. (Coles ym. 2015, 122.)

Psykologiseen, toisin sanoen psyykkiseen tai henkiseen hyvinvointiin kuuluu itsensä hallitseminen ja hyväksyminen, henkilökohtainen kasvu, positiiviset

suhteet toisiin, ympäristön hallinta ja elämän tarkoituksellisuus (Kähönen, Muotka, Näätänen & Salmela-Aro 2016, 265). Psykologinen hyvinvointi on yhdistelmä hyvänolon tunnetta ja toiminnallista tehokkuutta. Ikävien tunteiden kokeminen on osa normaalia elämää. Niistä selviytyminen on olennaista pitkäaikaisen hyvinvoinnin kannalta. Psykologisesti hyvinvointi on vaarassa, jos negatiiviset tunteet ovat äärimmäisiä tai pitkäkestoisia ja vaikuttavat henkilön kykyyn toimia jokapäiväisessä elämässä. Hyvinvointi sisältää positiivisia tunteita onnellisuudesta ja tyytyväisyydestä, kiinnostuksen, sitoutumisen, itseluottamuksen ja hellyyden tunteita. (Huppert 2009, 137, 138.)

Sosiaalisen hyvinvoinnin todetaan Dolanin, Peasgoodin ja Whiten (2007) mukaisesti vaikuttaneen henkilön hyvinvointiin sosiaalisten suhteiden kautta. Sosiaalinen hyvinvointi on voitu nähdä henkilön sosiaalisissa suhteissa ja kyvyssä solmia ystävyysuhteita. Sosiaalisuus on nostanut hyvinvoinnin tasoa erityisesti vanhemmilla henkilöillä. (Dolan ym. 2007, 107–108.) Keyesin (1998) tutkimuksen perusteella sosiaalinen hyvinvoinnin on arvio henkilön tilasta ja toiminnasta yhteiskunnassa. Hyvinvoinnin sisältämä sosiaalinen ulottuvuus korreloi positiivisesti tyytyväisyyden ja onnellisuuden kanssa. Tutkimuksen mukaan sosiaaliseen hyvinvointiin ei vaikuttanut optimismi vaan ikä ja koulutus. Koulutustaso ja sosiaalisen hyvinvoinnin tasot ovat korreloineet keskenään jokaisella tutkitulla osa-alueella. Henkilöt, jotka kokivat sosiaalisen hyvinvointinsa olleen sopusoinnussa, ovat olleet usein sopusoinnussa myös yksityiselämänsä kanssa. Lisäksi elämän tyytyväisyyttä, onnellisuutta ja pahoinvointia kuvanneet maailmanlaajuiset indikaattorit korreloivat keskenään. (Keyes 1998, 122–133.)

2.2.2 Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

Diener ym. (2003) kirjoittavat henkilön tekemien päätösten vaikuttaneen elämän suuntaan ja sitä kautta myös hyvinvointiin. Persoonallisuus ja kulttuuri korreloivat henkilön kokemukseen hyvinvoinnista. Kulttuuri voi vaikuttaa henkilön persoonallisuuteen ja persoonallisuus kulttuuriin. (Diener ym. 2003, 404–406.) Jokapäiväiset valinnat saattavat vaikuttaa yksilön hyvinvointiin tyytyväisyyden kautta. Ihmiset tekevät päivittäin erilaisia valintoja. Vääränlaiset valinnat aiheuttavat päätösten katumista ja voivat vaikuttaa hyvinvointiin haitallisesti. Katuminen on kognitiivisesti kuormittavaa yksilön ymmärtäessä valintansa haitalliset vaikutukset. Koulutus, ammatti, perhe, ihmissuhteet, vapaa-aika,

henkilö itse, talous ja terveys ovat olleet tutkitusti asioita, joihin katumuksen on nähty liittyvän. Negatiivisten tunteiden on todettu laskevan henkilön elämänlaatua ja heikentävän hyvinvointia. (Pethel & Chen 2014, 107, 108.)

Hyvinvoinnissa on nähty olleen merkittäviä yksilöllisiä ja keskiarvollisia eroja kulttuurien välillä. Kulttuurisella tasolla positiivisten tunteiden kokemiseen liittyvät normit ovat olleet yhteydessä mielihyvän tunteiden määrään. Jotkut kulttuurit ovat tuottaneet toisia korkeampia hyvinvoinnin tasoja. Matalan hyvinvoinnin tason kulttuurit ovat tulleet köyhistä maista, tosin tällöin arvostuksen kohteet ovat saattaneet olla erilaisia. Tutkijat ovat olettaneet, että ihmiset ympäri maailmaa haluavat olla onnellisia ja voida hyvin tavoittelemalla arvostamia asioita. (Diener ym. 2003, 419–420.)

Lahelma, Martikainen, Pietiläinen ja Tarkiainen (2012) toteavat tutkimuksessaan hyvinvointia tuottavien terveyserojen juontuneen yhteiskunnallisesta rakenteesta. Alimpien sosiaalisten luokkien kansalaiset ovat olleet heikon hyvinvointitason rakentumisen vuoksi muita suuremmassa riskiasemassa. Sosiaalisten luokkien erojen poistamisen keinoiksi Suomessa on nähty hyvinvointiin liittyneiden palvelujen tasavertainen tarjonta kansalaisille. (Lahelma ym. 2012, 32–36.) Hyvinvointinäkökulmasta henkilökohtaisten tavoitteiden ja henkisen hyvinvoinnin väliset yhteydet ovat voineet olla kulttuurisesti kerrostettuja. Ne tavoitteet, jotka yhdessä kulttuurissa on liitetty negatiivisesti hyvinvointiin, on voitu toisessa kulttuurissa nähdä täysin erilaisina. (Hietalahti, Rantanen & Kokko 2016, 84.) Voidakseen ymmärtää hyvinvointia missä tahansa yhteiskunnassa, on välttämätöntä ymmärtää miten ihmiset ovat kokeneet elämänsä, ja mitä he ovat siitä ajatelleet (Diener ym. 2003, 405).

2.2.3 Käsityö hyvinvoinnin tuottajana

Käsityön avulla on voitu tukea sosiaalista hyvinvointia. Käsityöllä on ollut yhteisöllinen merkitys sen yhdistäessä ihmisiä. Käsityö on ollut keino sosialisoida ihmisiä. Sen avulla on voitu tuottaa muille hyvinvointia, ja tukea sosiaalista hyvinvointia. (Anttila 1992, 38–39.) Käsitöitä tehdessä tekijä on rakentanut ja vahvistanut omaa identiteettiään. Käsityö on mahdollistanut itseilmaisun, synnyttänyt halun toteuttaa itseä ja kehittää taitoja. Sillä on ollut myönteinen vaikutus hyvinvointiin. Käsityöntekijä on haastanut itseään jatkuvasti saadakseen työstään tyydytystä. Käsityö on kehittänyt ongelmanratkaisutaitoja ja tarjonnut mahdollisuuden omiin ajatuksiin syventymiseen, jopa flow-tilaan (ks. luku 2, kappale 2.1.6.). (Anttila 1993, 10; Karppinen 2005, 48; Kojonkoski-Rännäli 2014, 62; Luutonen 2002, 12, 2004, 16, 18; Vähälä 2003, 12–13.) Henkisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden näkökulmasta käsityön merkitys on ollut huomattava (Suojanen 2002, 25). Kouhian (2016, 9) mukaan käsityöntekijöiden käsitöiden kautta kokemat asiat ovat merkittäviä.

Käsityö liittyy ihmisen persoonaan ja auttaa sen kehittämisenä. Käsityön tekijälle oma osaaminen ja luovuus voivat tuottaa niin paljon hyvinvointia, että käsityöstä saattaa tulla elämäntapa. Käsityö harrastustoimintana voi vaikuttaa ihmisen minuuden rakentumiseen. (Karppinen 2005, 48–49.) Myös persoonallisuuden piirteet ja henkinen hyvinvointi liittyvät läheisesti toisiinsa (Hietalahti ym. 2016, 73).

Tutkimuskohteena käsityön ja hyvinvoinnin yhteys on esitelty sosiaalisena ja psyykkisenä hyvinvointina. Vaikka käsityön ja hyvinvoinnin yhdistäminen tutkimusalueena on melko uutta, on niiden lähitieteiden alueella tehty aikaisempaa tutkimusta. (Pöllänen 2012, 4.) Pöllänen (2006a, 128) on osoittanut käsityön tarkoituksellisena toimintana olevan yhteydessä hyvinvointiin. Myös Vähälä (2003) kirjoittaa ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin olevan kognitiivisen motivaatiopsykologian mukaan yhteydessä henkilön asettamiin tavoitteisiin ja niiden arviointiin. Tämän on havaittu olevan yhteydessä tyytyväisyyteen, jossa mielihyvää tuottavat tavoitteet ovat merkittävässä asemassa. Käsitöitä harrastavalle ihmiselle käsityön tekeminen on omaehtoista, toivottua ja haluttua toimintaa. Vaikka tunteet vaihtelevat laidasta laitaan, tekijä palaa käsityönsä pariin aina uudelleen. (Vähälä 2003, 53, 107.) Käsityön synnyttämä tekeminen

aktivoi mielihyvakeskuksen ja vilkastuttaa aivojen toimintaa. Tämä näkyy myös ihmisen muissa elämäntilanteissa. (Huotilainen 2016, 33; Vähälä 2003, 49, 107.) Huotilainen (2016) on tutkinut aivotoimintaa ja toteaa käsityön tekemisen aktivoivan sitä. Mitä enemmän käsiä käytetään, sitä enemmän aivojen toiminta ja rakenne muuttuvat. Käsityön tekemisessä rytmisyys on aivojen terveyden kannalta erittäin hyödyllistä. Käsillä tehdessään ihminen pysyy aktiivisena ja vireänä liikkumatta, istuessakin. (Huotilainen 2016, 33–35.) Monissa käsitoissa työskennellään tasavertaisesti molemmilla käsillä. Tällöin aktivoituu myös se aivopuolisko, joka ei ole kätisyudessa dominoiva ja aivopuoliskot toimivat yhtäaikaaisesti. (Pöllänen 2007, 100; Vähälä 2003, 114, 115.)

Pöllänen (2006b) on tutkimuksensa tulosten perusteella nostanut esiin käsityön kautta saavutetun positiivisen minäkuvan. Hänen tutkimuksessaan työttömänä tai kotiäitinä olevat henkilöt ovat kertoneet itsetunnon kohottamisesta käsityön tekemisen avulla. Jo omien käsityöproduktien näkeminen on antanut iloa. Valmiit ja onnistuneet työt ovat olleet osana itseä, omaa minäkuvaa, käsityöllisenä minäkuvana. Taloudellista hyötyä ei ole nähty ajan hyötykäytön kanssa yhtä merkittävänä. Mielekäs tekeminen on tuottanut ahkeruuden kautta konkreettisia tuotteita. Kun tuotteelle on voitu laskea rahallinen arvo, se on vaikuttanut positiivisesti henkilön kokemukseen hänen itsetunnostaan. (Pöllänen 2006b 67–70.) Useiden tutkimusten mukaan taloudellinen hyöty on voitu osoittaa yhdeksi käsityön tekemisen syyksi (Mikkonen 2004, 148; Pöllänen 2013, 280–282; Suojanen 2002, 20–21).

Corkhill, Hemmings, Maddock ja Riley (2014) ovat tutkineet neulonnan vaikutusta yksilön hyvinvointiin. Tutkimuksen avulla on löydetty merkittävä suhde neulonnan, tunteiden ja mielen välillä. Säännöllisesti, eli noin kolme kertaa viikossa neulovat ovat olleet onnellisempia, rauhallisempia ja levollisempia kuin vähemmän neulovat. Yli puolet tutkimuksen vastaajista (N=3545) mainitsivat neulonnan tekevän heidät erittäin iloisiksi, ja monet vastaajista kertoivat neulovansa rentoutuakseen, toteuttaakseen luovuuttaan sekä helpottaakseen stressiä. Ryhmässä toimivat neulojat on todettu muita onnellisemmiksi. (Corkhill ym. 2014, 34–57.)

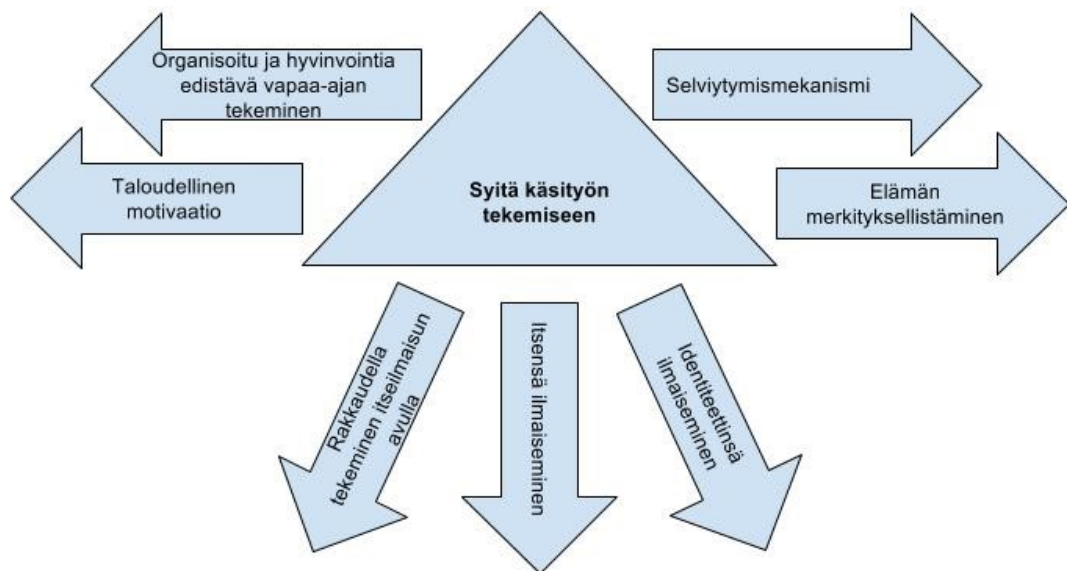
2.2.4 Käsityöharrastuksen terapeuttiset merkitykset

Käsityö voi olla terapeuttista tai viihdyttävää toimintaa. Käsityön sosiaalinen arvo saattaa olla tekijälleen suuri, käsityöharrastuksen yhdistävä vaikutus merkittävä ja yhteisölliset vaikutukset voidaan osoittaa. (Anttila 1993, 38–39.) Sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta voidaan luoda käsityöntekijöille yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalisia suhteita (Kouhia 2016, 25). Sosialisoitunutta käsityön tekemistä voidaan käyttää tapana vaikuttaa. Tällaista toimintaa kutsutaan käsityöaktivismiksi, siinä käsityöntekijät pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnallisesti käsityön keinoja käyttäen. Käsityöaktivismin avulla on kampanjoitu hyvän puolesta, esimerkiksi virkkaamalla turvalonkeroita keskosvauvojen hyväksi. Tällaisen laajalle levinneen sosiaalisen käsityöliikkeen kautta on haluttu levittää hyväntekeväisyyttä ja hyvää mieltä. Tämän tyyppisellä toiminnalla on haluttu osoittaa käsityöntekijöiden halua toimia hyvän asian eteen, itseilmaisun kautta. (Kojonkoski-Rännäli 2014, 86; Kouhia 2016, 23.)

Käsityön terapeuttisuus muodostaa moninaisen kokonaisuuden. Terapeuttisuuden muodostuminen on monivaiheinen, moniulotteinen ja saattaa näyttää mekaaniselta, mutta kyseessä on sisäinen prosessi. (Pöllänen 2007, 101.) Pöllänen (2009) on tutkimuksellaan osoittanut, että käsityö voi olla hyödyllinen terapeuttisessa mielessä seuraavilla alueilla: psykologia, sensomotorinen kehitys, kognitio, käyttäytyminen, taidetaidot, tunnetaidot, kommunikaatio ja ihmissuhdetaidot. Käsityö voi olla voimaannuttavaa mielenterveydelle, itsetunnon ja itsensä hyväksynnälle. Sensomotoriset taidot, oppimisen taidot, rentoutuminen, mielialan kohottaminen ja tyytyväisyyden tunne saattavat myös parantaa itsetuntoa. Käsityön avulla ei voida saavuttaa kaikkea, mutta se on tärkeä ja tehokas hoitokeino muiden hoitokeinojen joukossa. Käsityö voidaan nähdä terapiana ja sitä voidaan käyttää terapiassa. (Pöllänen 2009, 43–46.) Käsitteenä terapeuttisuutta voidaan käyttää kuvaamaan toimintaa, jonka avulla edistetään henkilön olemassaoloa, minuuden rakentumista, itseilmaisua sekä psyykkistä terveyttä (Pöllänen 2007, 92).

Käsityöharrastuksen avulla voidaan edesauttaa stressin hallintaa ja vähentää stressihormoneja. Käsityötä tekemällä verenpaine voi laskea, syke rauhoittua ja stressin määrä vähentyä. Käsityön tekeminen voi antaa harrastajalle virkistystä tasapainoisuutta ja elämän tarkoituksellisuuden tunnetta. Ihmisen on havaittu

hallitsevan stressiään ja pitävän mielipaha ja toiminnalliset oireet poissa hänen säädellensä itse elämäänsä ja työtänsä. Käsitöiden kautta ihminen voi oppia sietämään vastoinkäymisiä ja toiminta voi helpottua muissakin tilanteissa. Käsitöiden avulla saattaa selviytyä jopa surusta ja masennuksen tunteista. Käsitöiden hyvinvointia tuottava merkitys on yhdistetty koko käsityöprosessiin. Luovaa käsityötä tehdessään ihmisen toiminta on konkretisoitunut ja vaikuttanut positiivisesti hyvinvointiin. (Vähälä 2003, 55, 67, 86.) Kuviossa 2 on esitetty syitä käsityön tekemiseen Pölläsen (2013) tutkimuksen mukaan.

Kuvio 2. Syitä käsityön tekemiseen. Kuvio on koottu Pölläsen (2013) mukaan.

Pölläsen (2013) mukaan (ks. kuvio 2) käsityötä harrastetaan seuraavien asioiden vuoksi: taloudellinen motivaatio, hyvin organisoitu ja terveellinen vapaa-ajan tekeminen, kiireetön tekeminen tiettyä tarkoitusta varten, itseilmaisuus, identiteetin ilmaiseminen, rakkautella tekeminen itseä ilmaisten, selviytymismekanismi ja elämän merkityksellistäminen. (Pöllänen 2013, 280–287.)

Systemaattisena ja tietoisena interventioiden sarjana käsityön avulla on pyritty muuttamaan henkilön elämässä toimintoja, ajatusmalleja ja tunteita (Pöllänen 2007, 91). Vähälä (2003) toteaa, että ihmisen löytäessä ja kehittäessä omaa

käsityöllistä työskentelytapaansa, on käsityö saattanut lisätä itseymmärryksen tasoa ja toimia terapeutisena välineenä. Hän kirjoittaa käsityöprosessin olevan sekä konkreettinen toiminnan muoto, että mentaalinen aktiviteetti. Siinä luovien toimintatapojen harjoittaminen on auttanut tekijäänsä tunnistamaan lopputulokseen pääsemisen kannalta tarpeelliset toimintatavat ja prosessit. Käsityön tekeminen on kehittänyt prosessin suunnittelun taitoa, joka on auttanut kehittämään itseymmärrystä, omien toimintatapojen huomioimista sekä henkilökohtaisten tavoitteiden asettamista ja saavuttamista. (Vähälä 2003, 48–49.) Monipuolisimmin käsityö voi toimia kädentoimintojen, ajattelun ja tunteen yhdistäjänä (Suojanen 2002, 26).

Corkhill ym. (2014) ovat tutkineet käsityön terapeutista vaikutusta neulomisessa. Sen toistuvuus ja rytmisyys tekevät siitä rauhoittavaa, lohdullista sekä mietiskelevää. Rytmisyys mahdollistaa häiriötekijöiden, kuten fyysisen kivun katoamisen. Sen voi kuvitella olevan jopa mieltä tasapainottavaa (mindfulness) tai meditaation muoto. Neulomisessa on havaittu merkittäviä psykologisia ja sosiaalisia hyötyjä, jotka ovat vaikuttaneet positiivisesti hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Myös ompelun, punonnan sekä ristipistotöiden on todettu vaikuttaneen positiivisesti mielenterveyteen ja hyvinvointiin. (Corkhill ym. 2014, 34–57; Kouhia 2016, 39.) Pöllänen (2007) on osoittanut käsityön terapeuttien vaikutusten näkyvän käsityöntekijöiden hyvinvoinnissa. Käsityön avulla on voitu unohtaa kipu tai potilaan rooli käsityöhön keskittyessä. (Pöllänen 2007, 98.)

2.2.5 Käsityöharrastus hyvinvoinnin tuottajana

Aikuisten omaehtoisen opiskelun on todettu rikastuttavan elämää ja antavan ihmiselle tietoja ja taitoja, jotka tuottavat elämään vaihtelua ja uusia kontakteja. Kansalaisopistojen kurssien on todettu toimivan työelämän paineiden helpottajana, sekä vastapainona työlle. Kansalaisopistojen toiminnan nähdään olevan omaehtoista ja sosiaalista. Sosiaaliset kontaktit ovat ehkäisseet ihmisten syrjäytymistä ja ryhmäopiskelu on virittänyt yhteiskunnallista aktiivisuutta. Ihmisellä on luonnostaan halu olla osa yhteisöä, kuulua johonkin. (Leistevuo 1998, 37.) Ihatsun (2005) tutkimuksessa havaittiin käsityökurssien sosiaalisuuden olevan tekijöille jopa tekemistä merkityksellisempää (Ihatsu 2005, 26). Kymmenessä Euroopan maassa toteutettu BeLL-tutkimus (2014) todisti omaehtoisen aikuisopiskelun monet hyödyt. Lähes yhdeksän kymmenestä

tutkimukseen osallistuneesta vastaajasta havaitsi opiskelumotivaation kohonneen, käsityksen itsestä oppijana vahvistuneen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja verkostojen lisääntyneen. Samalla vastanneiden hyvinvointi ja tyytyväisyys omaan elämään parani. (BeLL, 2014.)

Harrastukset ja vapaa sivistystyö tarjoavat ihmisille mahdollisuuden toiminnan omaehtoiseen ylläpitämiseen. Merriam ja Kee (2014) ovat tutkimuksellaan osoittaneet aktiivisten vanhusten kuluttavan vähän yhteiskunnan voimavaroja ja edistävän yhteisöllistä hyvinvointia. Koska vanhemmilla ihmisillä ei ole enää työntekijän identiteettiä, on heidän elämänsä tarkoitus näkynyt oppimisessa. Aktiivisen toiminnan, kuten käsityön kautta on saatu merkitystä elämään. Tarkoituksellisuus on antanut merkityksen ja suunnan. Se on ohjannut sitoutumista, antanut pohjan päätöksenteolle, ärsykkeen toimintaan sekä koonnut kokemukset menneestä ja nykyisestä yhdessä tulevaisuuden odotusten kanssa. (Merriam & Kee 2014, 128–142.)

Vartiainen (2010) mainitsee henkisen hyvinvoinnin merkityksen käsityöllisessä toiminnassa olevan suuri. Toiminta käsityöryhmissä on sosiaalista kanssakäymistä ja mahdollistaa ystävyysuhteiden solmimisen. Tällaisessa tekemisessä korostuivat yhteisöllisyys, rento yhdessä oleminen, hidas elämäntapa, luonnon kunnioitus materiaalin kautta ja ekologisuus. Yhteisessä käsityöllisessä toiminnassa käsityöntekijät kasvattivat sosiaalista pääomaansa yhdistäen samalla käsityön tekemisen muihin elämänalueisiin. (Vartiainen 2010, 130.) Käsityöprosessin aikana ilmenneitä ongelmia pohdittiin yksin tai ryhmässä. Ratkaisuvaihtoehtoja punnittiin ja valittiin parhaiten tarkoitukseen soveltuva. Käsityöprosessissa ilmaantuvissa ongelmatilanteissa yksilön ja koko ryhmän aktiivisuudella oli merkittävä rooli ratkaisujen löytämisessä. Opettajan tai ohjaajan rooli oli neuvova tai viitoittava. (Karppinen 1999, 22.) Leistevuon (1998, 42) mukaan aikuisopintoryhmässä opitaan sekä ryhmänä, ryhmässä että ryhmästä.

2.3 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvia organisaatioita ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot ja liikunnan koulutuskeskukset.

Kaikilla organisaatioilla on omat toimintaperiaatteensa, ja ne saavat koulutustehtävissä painottaa arvomaailmaansa ja kasvatustavoitteitaan. Koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitosten ylläpitäjät, eli kunnat, kuntayhtymät, yhdistykset, säätiöt ja osakeyhtiöt. Yhdistävänä tekijänä vapaan sivistystyön organisaatioilla on omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. Koulutusorganisaatiot vastaavat itsenäisesti toiminnastaan ja sen kehittamisestä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016; Vapaa sivistystyö 2016.)

Vapaan sivistystyön piiriin kuuluva toiminta perustuu elinikäisen oppimisen periaatteeseen. Sen tarkoitus on tukea tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta sekä edistää ihmisten monipuolista kehittymistä ja eheyttää yhteiskuntaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.) Karjalaisen & Toiviaisen (1984, 88) mukaan vapaan sivistystyön tehtävänä on varttuneiden nuorten ja aikuisten yleissivistyksen sekä kansalaistietojen ja -taitojen parantaminen.

2.3.1 Historiasta tähän päivään

Vapaan sivistystyön historian aikana osallistujista suuri osa on ollut työikäisiä. Työelämä on vaikuttanut kurssien oppiainevalikoimaan ja kursseilta saadut tiedot ja taidot ovat puolestaan vaikuttaneet työelämään. Ne ovat nostaneet työvoiman yleissivistävää ja ammatillista kvalifikaatiotasoa sekä kohottaneet osallistujien elämänlaatua ja elämänsisältöä. (Aaltonen & Tuomisto 1991, 106–107.) Vapaata sivistystyötä koskeva säädös velvoittaa laitokset järjestämään yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016; Vapaa sivistystyö 2016). Ensimmäinen työväenopisto perustettiin Tampereelle vuonna 1898, sillä kirjastojen, lukusalien, tilapäisten luentojen, alkeisoppijaksojen ja maaseudun kansanopistojen ei katsottu kykenevän ratkaisemaan kaupunkien työväen sivistysongelmaa. (Karjalainen & Toiviainen 1984, 88.)

Vapaan sivistystyön perustamisen aikaisen aatteen taustalla vaikutti halu sivistää kansaa sekä syventää ja laajentaa kansan tiedon määrää. Vapaan sivistystyön katsotaan syntyneen yksityisen aloitteellisuuden, kansanliikkeiden ja vapaan kansalaistoiminnan pohjalta. (Pikkusaari 2014, 35–37.) Kansan sivistystason nostaminen on nähty monilla tahoilla ainoana mahdollisuutena estää sosiaalisten oppien leviäminen kansan keskuuteen. Mallia kansalaisopistotoimintaan on haettu Euroopasta. Stipendiaatteja on lähetetty tutustumaan varsinkin muiden

Pohjoismaiden kansanopistojen toimintaan. 1900-luvun alkuvuosikymmenillä aikuisiin kohdistuva opintotoiminta alkoi eriytyä kansanvalistustyöstä. Siitä on käytetty nimitystä vapaa kansansivistystyö. Nimi vakiinnutettiin pian yleiseen käyttöön, ja jo vuonna 1919 annettiin ensimmäiset määräykset valtioneuvosta. Kansanopistojen toimintaa ja valtioneuvostusta koskeva laki on säädetty vuonna 1925. (Aaltonen & Tuomisto 1991, 22–47; Vapaa sivistystyö 2016.)

Vaikka jotkin painotukset ovatkin aikojen kuluessa hieman muuttuneet, soveltuu Zachris Castrénin vuonna 1929 määrittelemä käsite vapaasta kansansivistystyöstä edelleen vapaan sivistystyön lähtökohdaksi:

”Vapaaksi kansansivistystyöksi sanotaan kaikkea sitä moninaista tointa, jonka tarkoituksena on saada hereille ja edistää aikuisten vapaita itsekasvatuspyrkimyksiä so. heidän pyrkimyksiänsä sekä tietojensa syventämiseen ja laajentamiseen, että tunne-elämänsä ja käytöstapansa jalostamiseen, jotta he täydellisemmin kehittyisivät sivistyneiksi ihmisiksi ja vastuukykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi niissä elämänoloissa ja elämäntehtävissä, jotka he tuntevat omikseen” (Castrén 1929, Pikkusaaren 2014, 52 mukaan).

Yhteiskunnallisten aineiden osuus kansanopistojen toiminnassa on Aaltosen ja Tuomiston (1991) mukaan sotien välisenä aikana vähentynyt, mutta yleissivistävät aineet ovat säilyttäneet vahvan suosionsa. Sotien jälkeen alettiin kansansivistyksen lisäksi puhua aikuiskasvatuksesta. Aaltonen ja Tuomisto (1991) ovat kirjoittaneet kansansivistystä 1940-luvulta alkaen paljon tutkineesta Urpo Harvasta, joka ei tehnyt suurta eroa vapaan kansansivistystyön ja aikuiskasvatuksen välillä, vaan käytti niitä pitkälti toistensa synonyymeina. Harvan näkemyksen mukaan aikuiskasvatus-käsitteen yleistymiseen on vaikuttanut vapaan kansansivistystyön kohdistuminen vain aikuisiin ihmisiin. (Aaltonen & Tuomisto 1991, 52–63.)

Vapaan sivistystyön piiriin kuuluvaa toimintaa säädellään laissa. Lakipykälien mukaan kansalaisopiston tehtävänä tarjotaan elinikäisen oppimisen periaatteeseen pohjautuvaa yleissivistävää, omaehtoisuuteen perustuvaa aikuiskoulutusta. Vapaan sivistystyön toiminnassa korostetaan omaehtoista oppimista, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Toiminta voi olla maksullista, mutta se ei saa tuottaa voittoa. Opetusministeriöstä myönnetään toimintalupa ja se voidaan peruuttaa taloudellista voittoa tavoiteltaessa. (Laki vapaasta sivistystyöstä 1992/722.)

Vuonna 2015 suomalaisissa kansalaisopistoissa on opiskellut 1 625 648 ihmistä (Suomen virallinen tilasto 2015). Kansalaisopistojen oppilaitoksista neljäsosa on suljettu vuosien 2004–2012 aikana. Kansalaisopistot ovat siitä huolimatta säilyttäneet suosionsa aikuisten tutkintoon johtamattomien kurssien järjestäjänä. Kursseille on osallistunut monenlaisia ihmisiä, ikään tai koulutustaustaan katsomatta. (Seppänen 2014.)

Vapaan sivistystyön osuus yleissivistyksen ja ammatillisen osaamisen lisäämisessä on ollut merkittävää. Vuonna 2005 vapaan sivistystyön kurssitarjonta jakautui pääasiassa kulttuuri-, humanistisen-, kasvatus- sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan kesken. Vuonna 2004 suurin osa, eli 52 prosenttia vapaan sivistystyön opetustarjonnasta, painottui kulttuurialalle, jossa merkittävimmät koulutusalat ovat käsi- ja taideteollisuus sekä musiikki. (Kumpulainen 2009.) Kansalaisopistojen kurssitarjonta on monipuolista, sen avulla pyritään vastaamaan erilaisten ihmisten tarpeisiin päivittää tai ylläpitää taitoja ja kykyjä sekä oppia uusia asioita (Seppänen 2014). Opintoryhmistä on löytynyt monenlaista tarjontaa, kuten kieli-, taide- ja liikuntaryhmiä, sekä useita käsityöhön erikoistuneita ryhmiä (Kansalaisopistot 2016). Vapaan sivistystyön kursseilta on haettu yleissivistystä ja ammatillista osaamista, omaksi iloksi harrastamisen ja itsensä sivistämisen lisäksi (Seppänen 2014).

2.3.2 Kansalaisopisto

Kansalaisopistoja on Suomen jokaisessa kunnassa, ne ovat pääasiassa kuntien ylläpitämiä oppilaitoksia. Vuonna 2016 Suomessa oli yhteensä 185 kansalaisopistoa, niiden painopiste oli kädentaidoissa, erilaisissa taideaineissa sekä kielissä. Opiskelijoiden nettomäärä oli yli 600 000, joista naisten osuus oli yli 75 prosenttia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016; Vapaa sivistystyö 2016.) Naiset ovat koko kansanopintoliikkeen historian ajan olleet miehiä aktiivisempia osallistumisessaan (Leistevuo 1998, 39). Niin henkilökunnasta kuin opiskelijoista 75 prosenttia on koostunut naisista. (Opetushallitus 1994, 108; Vapaa sivistystyö 2016.) Yli puolet kaikista vapaan sivistystyön toimintaan osallistuneista aikuisista opiskeli vuonna 2015 kansalaisopistossa. Opiskelijoista lähes joka neljäs oli vähintään 60-vuotias ja vain noin joka kymmenes alle 20-vuotias. (Seppänen 2014.) Kuntalaiset voivat usein itse vaikuttaa alueensa opiston kurssitarjontaan (Kansalaisopistot 2016). Kansalaisopistojen tavoitteina on vapaan sivistystyön

mukaisesti ihmisten monipuolinen kehittyminen, hyvinvointi, kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutuminen. Kurssit eivät ole tutkintotavoitteisia ja niissä korostuu omaehtoisuus, tasa-arvo sekä aktiivinen kansalaisuus. Ne perustuvat ihmisen omaan haluun oppia ja kehittyä. (Kansalaisopistot, 2016; Laki vapaasta sivistystyöstä 1992/722.) Yleissivistävä koulutus on nähty kansalaisopistojen perustehtävänä (Leistevuo 1998, 54). Ammatillisen koulutuksen ei ole katsottu kuuluneen kansalaisopistojen opetuksen piiriin, mutta työelämässä tarvittavien perustietojen ja -taitojen opettaminen on. Kansalaisopistojen opiskelumotivaatiota tutkittaessa on havaittu, että samaa ainetta opiskelevilla aikuisilla on voinut olla hyvin erilaisia syitä kursseille osallistumiseen. (Aaltonen & Tuomisto 1991, 118–121.)

Kansalaisopistojen kurssitarjonnasta kädentaitojen kurssit muodostavat suurimman aineryhmän. Suosituimpia kursseja ovat kudonta-, ompelu-, puu- ja entisöinti kurssit. Kansalaisopistojen mukaan taiteen ja käsitöiden tekeminen vahvistaa, tuo merkityksellisyyttä elämään sekä sitoo ihmisen osaksi yhteisöä. (Kansalaisopistot 2016.) Muodostetut ryhmät ovat olleet usein hyvin heterogeenisiä, ja opiskelijat ovat eronneet toisistaan muun muassa iän, sukupuolen, ammatin ja koulutuksen suhteen (Leistevuo 1998, 58–59). Niemelän ja Luutosen (2004) teoksessa ”Taitava ihminen – toimiva kansalainen”, käsityökursseille osallistumisen syiksi on mainittu konkreettisen produktin valmistaminen, mutta yhtä tärkeänä on pidetty myös itsensä toteuttamista ja ilon sekä onnistumisen kokemista samanhenkisten ihmisten kanssa (Luutonen 2004, 8).

3.2.1 Opiskelu kansalaisopistossa

Leistevuon (1998) tutkimuksessa kansalaisopistojen ryhmässä opiskelemisen päämotiiveiksi paljastuivat oppiminen ja sosiaalisuus, joista osallistujilla oli suuret odotukset. Opintoihin osallistuminen on edellyttänyt ryhmässä toimimista. Leistevuon (1998) tutkimuksen mukaan sosiaalisuus on ollut opinnollista vuorovaikutusta merkittävämpi kursseille osallistumiseen vaikuttanut tekijä. Yksin oppi ei ole riittänyt motivoimaan osallistumiseen. Leistevuo (1998) on painottanut kansalaisopistolla olleen aikuisopiskelijaan aivan eri tavoin sosiaalistava vaikutus kuin oppivelvollisuuskoululla. Pienet 7–10 opiskelijan ryhmät ovat olleet tutkitusti

parempia oppimisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta, mutta suuria yli 20 oppilaan ryhmiä on suosittu niiden taloudellisten hyötyjen vuoksi. Pienissä ryhmissä opiskelijoiden välinen vuorovaikutus on kehittynyt ja tukenut koko oppimistapahtumaa suurta ryhmää paremmin. Osallistuminen kansalaisopistojen kursseille perustuu vapaaehtoisuuteen. Tästä huolimatta opiskelijoilta odotetaan säännöllistä osallistumista. (Leistevo 1998, 58, 60–88.)

Karppinen (2005, 49) kirjoittaa kansalais- ja työväenopistojen olevan merkittävä osa taiteen ja käsityöharrastustoiminnan perusopetuksessa Suomessa. Omaehtoinen toiminta tukee ihmisen muita toimintoja ja sitä voidaan pitää terapeuttisena, eikä vain mukavana ajanvietteenä tai sosiaalisena toimintana.

4 Teorettinen viitekehys ja tutkimustehtävä

4.1 Teorettinen viitekehys ja siihen sisältyvien käsitteiden määrittely

Tämän tutkimuksen viitekehys rakentuu kolmen käsitteen ympärille: käsityö, hyvinvointi ja vapaa sivistystyö. Kuviossa 3 kuvataan käsityön, vapaan sivistystyön ja hyvinvoinnin muodostamaa kokonaisuutta vapaan sivistystyön alaisen kansalaisopisto toiminnan omaehtoisessa käsityöharrastuksessa ja käsityön tuottamaa hyvinvointia. Näiden käsitteiden keskiössä ajatellaan syntyvän hyvinvointia, aikuisopiskelijan osallistuessa vapaan sivistystyön, erityisesti kansalaisopiston, käsityökurseille omaehtoisesti käsityötä harrastaen.

Kuvio 3. Teorettinen viitekehysmalli

Käsityöllä tarkoitetaan ihmisen tuottamistoimintaa, jossa tuotteita muokataan käsityötekniikoin konkreettisesta materiaalista (Kojonkoski-Rännäli 1995, 31).

Käsityö nähdään tekemisen lisäksi siinä valmistuvana produktina (Mikkonen 2004, 147). Käsityö voidaan nähdä käsin tai käsityökaluin suoritettavana työnä (Kotimaisten kielten keskus 2016). Käsityöntekijän tarvitsee aistejaan koneiden ja laitteiden hallinnassa sekä materiaalin tuntemuksessa (Anttila 1993, 41–42). Käsityön tuottamisprosessi sisältää suunnittelun, käsityötekniikan, valmistusprosessin, luonnonmateriaalin, produktin sekä käsityöntekijän kehittymisen ja henkisen kasvun (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 52; Suojanen 1992, 13–14). Käsityötä tehdessään tekijä hyödyntää ja havainnoi kulttuuriaan sekä ympäristöään (Karppinen 2005, 83). Käsityön tekemisessä käsityön itseisarvo saattaa olla muita toiminnan seurauksena syntyneitä tekijöitä suurempi (Luutonen 2002, 8). Materiaalin tuntemus ja luonnonmateriaalien käyttö ovat olennainen osa käsityötä (Kojonkoski-Rännäli 1998b, 47–48). Käsityö perustuu kädentaidoille, joita kehitetään käsityötekniikoiden avulla, samalla kehitty materiaalin tuntemus (Kojonkoski-Rännäli 2014, 35). Käsityö on aineellisen hyvän saavuttamisen väline, jossa taitavuus on palkitsevaa ja tekijänsä minäkuvaa vahvistavaa (Kojonkoski-Rännäli 2000, 119–120; Luutonen 2002, 13). Ihmisen henkisten, älyllisten, fyysisten ja motoristen kykyjen sekä taitojen käyttöä harjoitetaan käsityössä (Vähälä 2003, 13) ja sen avulla voidaan saavuttaa henkistä hyvinvointia flow-tilan kautta (Klemola 1998, 136).

Hyvinvoinnin käsite sisältää tyytyväisyyden elämään sekä positiiviset ja negatiiviset tunteet (Coles ym. 2015, 117), joihin henkilön tekemät jokapäiväiset päätökset vaikuttavat (Diener ym. 2003, 404). Käsityön tekeminen vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin tasapainottaen sekä rauhoittaen olotilaa (Vähälä 2003, 63). Sosiaalista vuorovaikutusta sisältävä käsityö luo yhteenkuuluvuuden tunnetta (Kouhia 2016, 25). Sosiaalisessa tilanteessa tapahtuva omaehtoinen opiskelu rikastuttaa elämää, antaen uusia tietoja ja taitoja sekä ehkäisee syrjäytymistä (Leistevuo 1998, 37). Vapaan sivistystyön käsityökursseilla, on sosiaalisuuden havaittu olevan jopa tekemistä merkityksellisempää (Ihatsu 2005, 26). Käsityön tekeminen sosiaalisessa tilanteessa vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin muun muassa yhteisöllisyyden ja yhdessä olemisen kautta (Vartiainen 2010, 130).

Vapaa sivistystyö on elinikäisen oppimisen periaatteeseen pohjautuvaa toimintaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016). Vapaan sivistystyön alaisuudessa toimivat kansalaisopistot ovat kaikille avoimia oppilaitoksia. Ne

pyrkivät vapaaehtoisen toiminnan kautta kehittämään ja aktivoimaan ihmisiä sekä toimimaan kulttuurikeskuksina. (Kansalaisopistot 2016.) Kansalaisopistojen kurssitarjonnan avulla pyritään päivittämään, ylläpitämään sekä luomaan kykyjä, taitoja tai oppeja. Kansalaisopistossa harrastetaan omaksi iloksi ja omaehtoisesti. (Seppänen 2014.) Kuviossa 3 esitetyssä teoreettisessa viitekehysmallissa kuvataan käsityön, hyvinvoinnin ja vapaan sivistystyön käsitteitä ja niiden välistä yhteyttä. Teoriaosassa esitetyn lähdeaineiston perusteella käsitteet käsityö, hyvinvointi ja vapaa sivistystyö muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla voidaan tarkastella käsityön vapaassa sivistystyössä aikuisopiskelijoille tuottamaa hyvinvointia (ks. kuvio 3).

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa keskitytään tutkimaan vapaan sivistystyön alaisen kansalaisopiston käsityökurssitoimintaan osallistuneiden aikuisopiskelijoiden kokemuksia opintojen mahdollisesti tuottamasta hyvinvoinnista ja ymmärtämään siihen liittyviä syitä. Käsityön ja hyvinvoinnin yhteys muodostuu vapaan sivistystyön toimintaan osallistuttaessa.

Aikuisopiskelijalle omaehtoinen toiminta mahdollistaa matalan kynnyksen opintojen aloittamiseen. Teoreettisen tarkastelun perusteella käsityö omaehtoisena toimintana voi tuottaa hyvinvointia. (Huotilainen 2016, 35; Pöllänen 2007, 98; Vähälä 2003, 49–53.) Käsityöharrastuksessa ei välttämättä tavoitella ensisijaisesti produktia. Toiminnan ollessa omaehtoista, voidaan käsityö nähdä vapautena harjoittaa taitojen mukaista toimintaa. Käsityön tekeminen saattaa vaikuttaa tekijänsä hyvinvointiin, tasapainottaa vapaa-aikaa, olla keino toteuttaa luovuutta ja taitoja sekä lisätä itsetuntemusta. Käsityöntekijä toimii tiedostamattaan terapeuttisesti. (Vähälä 2003, 62–63.)

Leistevuo (1998) on tutkimuksensa tulosten perusteella osoittanut opiskelijoiden hakevan kursseilta sosiaalisia kontakteja, virkistystä, elämänlaatua ja -hallintaa, itsensä kehittämistä sekä ystävyys-suhteita (Leistevuo 1998, 38). Kerätyn empiirisen aineiston avulla pyritään myös tässä tutkimuksessa ymmärtämään sosiaalisuuden merkitystä käsityöharrastuksessa. Tämän tutkimuksen tekijöiden kandidaatin tutkielman perusteella käsityöharrastus vaikuttaa positiivisesti

harrastajan hyvinvointiin (Jalonen & Järvi 2016). Tämän tutkimuksen aineiston I tutkimustulokset tukivat edellä mainittua oletusta ja tästä syystä pro gradu-tutkielman aineiston II tutkimuskysymykset (ks. liite 4) muotoiltiin hyvinvoinnin ja siihen vaikuttavien tekijöiden ympärille. Tässä tutkimuksessa pyritään hyvinvointinäkökulmasta katsottuna ymmärtämään omaehtoisen, vapaa-ajan toimintana harrastettavan käsityön merkitystä yksilölle. Tutkimustehtävänä on haastatteluaineiston pohjalta ymmärtää kansalaisopistojen käsityökurssien kurssitoiminnan merkityksellisyyttä aikuisopiskelijalle. Tutkimalla merkityksiä ja hahmottamalla siihen vaikuttavia seikkoja, voidaan paremmin ymmärtää käsityön ja hyvinvoinnin yhteyttä.

Tutkimuskysymykset

Pääkysymys:

1 Mitkä vapaan sivistystyön alaisten kansalaisopistojen käsityökurssitoimintaan liittyvät tekijät aikuisopiskelijat kokevat merkityksellisiksi ja hyvinvointia tuottaviksi?

Alakysymykset:

1.1 Mikä on käsityöharrastuksen merkitys sosiaalisuuden edistäjänä kansalaisopistojen aikuisopiskelijoille?

1.2 Minkälainen on käsityöproduktin ja -prosessin merkitys aikuisopiskelijoiden omaehtoisessa osallistumisessa kansalaisopistojen käsityökurssien toimintaan?

1.3 Mitä eroja aikuisopiskelijoiden kokemassa hyvinvoinnissa on havaittavissa?

Tutkimuskysymyksiin vastaamalla pyritään saamaan uutta tietoa erityisesti käsityöharrastukseen liittyvien sosiaalisten suhteiden merkityksestä osana hyvinvointia. Aikaisemmissa tutkimuksissa (Leistevuo 1998; Luutonen 2004; Pöllänen 2006a, 2006b; Vähälä 2003) tutkimuksen kohdejoukkona ovat olleet pääasiassa käsityötä vapaassa sivistystyössä opiskelleet naispuoliset tekstiilityön harrastajat. Tässä tutkimuksessa pyritään ymmärtämään teknisen- ja tekstiilityön harrastajien kokemuksia käsityön ja hyvinvoinnin yhteydestä vapaan sivistystyön toiminnassa ja kohdejoukkona ovat sekä mies- että naisopiskelijat.

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tutkimuksen aineisto ja tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa on kaksi toisistaan erillistä tutkimusaineistoa: aineisto I (N=35) ja aineisto II (N=8). Tutkimuskohteena ovat kansalaisopistojen käsityökurssien aikuisopiskelijat.

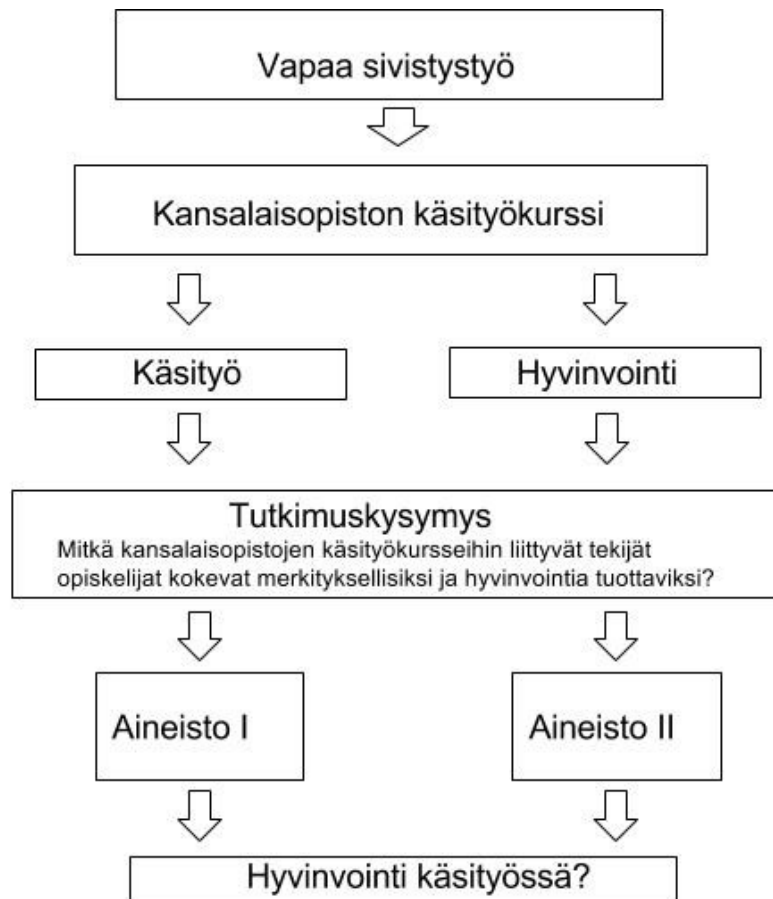
Aineiston I tutkimustyyppi on survey, jonka avulla tietoa kootaan haastatteluin ja otos kerätään harkinnanvaraismenetelmällä. Tässä tutkimuksessa tietoa kerätään kansalaisopistojen opiskelijoiden tuntemuksista ja kokemuksista kansalaisopiston toimintaan osallistuttaessa. Aineistoa I tarkastellaan survey-menetelmän avulla laadullisesti. Aineiston I haastattelulomake on kehitelty ja aineisto kerätty osana Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen Rauman kampuksen opintojaksoa *KSS6.7 Käsityö toimintakyvyn ylläpitäjänä ja kehittäjänä*. Opiskelijoiden ja ohjaavien opettajien yhteisen pohdinnan tuloksena opintojaksolla toteutetun tutkimuksen keskeisiksi aihealueiksi valikoituivat aikuisopiskelijoiden käsityötaidot, käsityöharrastuksen historia, valmisteilla oleva käsityöprodukti ja sen merkitys opiskelijalle sekä vapaa-ajan toimintana harrastetun käsityön merkitys aikuisopiskelijan hyvinvointiin. Jokainen kurssin opiskelija haastatteli yhtä kansalaisopiston käsityökurssilla opiskelevaa täysi-ikäistä henkilöä ja litteroi oman haastattelunsa. Aineisto luovutettiin jatkotutkimusta varten tämän tutkimuksen tutkijoiden käyttöön.

Tutkimusaineiston II (N=8) teemahaastattelulomakkeen kysymykset suunniteltiin aineiston I analyysin pohjalta. Aineiston I perusteella kansalaisopistojen käsityökurssien merkitys kävijöiden hyvinvointiin ilmeni monessa vastauksessa merkittävänä, ja siksi aihetta päädyttiin tutkimaan hyvinvointinäkökulmasta. Aineiston II haastattelujen tuottaman tiedon avulla pyrittiin ymmärtämään opiskelijoiden kokemuksia käsityön tuottamasta hyvinvoinnista sekä käsityön ja hyvinvoinnin yhteyttä vapaan sivistystyön alaisessa kansalaisopistotoiminnassa. Teemahaastattelulomakkeen kysymykset esitettiin ennen haastatteluja kahdella kansalaisopiston kurseilla käyneellä, käsityötä harrastavalla henkilöllä. Haastattelukysymysten tuottamien vastausten todettiin tuottavan aineistoa, ja

tarjoavan tietoa käsityön merkityksestä hyvinvointiin. Kerätyn aineiston avulla pyrittiin kuvailemaan tutkittavaa ilmiötä eli tutkimus on deskriptiivistä. Aineiston II haastattelut toteutettiin, litteroitiin ja analysoitiin tutkijoiden toimesta. Aineiston II tarkoituksena on täydentää ja syventää aineistoa I.

Aineiston II vastaajiksi pyydettiin neljä naista ja miestä. Vastaajat opiskelivat nypläys-, tilkkutyö-, puukko- ja puutyökurssilla. Jokaiselta kurssilta haastateltiin kahta osallistujaa, joita käytiin tapaamassa etukäteen kansalaisopistolla. Viikko ennen haastatteluja syksyllä 2016, osallistujat saivat haastattelun pääteemat mukaansa. Näin vastaajilla oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin ja miettiä etukäteen käsityön merkitystä omassa elämässään. Tämän ajateltiin tuottavan laadukkaita, täsmällisiä ja syvällisiä vastauksia. Tarkoituksena oli johdatella vastaajat miettimään vastaustaan tarkasti. Pääteemoja syvennettiin lisäkysymysten avulla haastattelun kuluessa, jotta vastaukset eivät jääneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Syventääkseen haastattelua, tulee haastattelijan jokaisella teema-alueella edetä laajoista kysymyksistä täsmällisempiin ja rajatumpiin. Tutkija muotoilee syventävät kysymykset aina edellisen vastauksen perusteella. (Hirsijärvi & Hurme 1982, 90.) Haastattelut toteutettiin kansalaisopiston käsityöryhmien oppitunneilla työskentelyn lomassa. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja koottiin haastattelukohtaisesti numeroituina kysymysten alle.

Tutkimusasetelmassa (ks. kuvio 4) kuvataan tutkimuksen toteuttamista ja asteittaista etenemistä.

Kuvio 4. Tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tutkittiin käsityön ja hyvinvoinnin yhteyttä, joka muodostuu vapaan sivistystyön alaisessa, omaehtoisessa kansalaisopistojen käsityöharrastustoiminnassa (ks. kuvio 4). Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä on pyrkiä ymmärtämään, mitkä tekijät kansalaisopistojen käsityökurssien aikuisopiskelijat kokevat merkityksellisiksi ja hyvinvointia tuottaviksi. Käsityön ja hyvinvoinnin yhteyttä on tutkittu runsaasti (Corkhill ym. 2014; Huutilainen 2016; Kojonkoski- Rännäli 2000; Luutonen 2004; Pöllänen 2006a, 2006b, 2007, 2009, 2012; Vähälä 2003), mutta tämä tutkimus antaa laajempaa näkökulmaa huomioimalla miehet sekä teknisen työn harrastajat. Tässä tutkimuksessa painotetaan naisten ja miesten kokemuksia ja niitä verrataan toisiinsa. Tutkimuksella on kaksi erillistä aineistoa. Alakysymyksiin pyritään vastaamaan molempien aineistojen tulosten ja niiden synteisien pohjalta. Pääkysymykseen vastaaminen edellyttää tutkimusaineistojen ja teorian yhtenäistä tarkastelua.

5.2 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara (2012) kirjoittavat strukturoidun haastattelun haastattelutilanteen olevan helposti toteutettavissa hyvin laaditun lomakkeen avulla. Lomakkeella kysymykset ja väitteet ovat valmiiksi muotoiltuja ja kysymysten järjestys ennalta määrätty (Hirsijärvi ym. 2012, 195, 197).

Teemahaastattelu voidaan sijoittaa lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastoon. Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä teemahaastattelu on yleisin. (Hirsijärvi ym. 2012, 197.) Termillä teema tarkoitetaan keskustelunaiheita, joihin vastaaja ei voi vastata lyhyesti ja jotka haastattelijä esittää suorassa kontaktissa vastaajaan (Kananen 2015, 148). Tyypillisesti haastattelun teemat ovat tiedossa, ilman kysymysten tarkkaa järjestystä. Teemahaastattelua käytetään sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Hirsijärvi ym. 2012, 197.)

Hirsijärvi ym. (2012) toteavat haastattelun olevan keino ymmärtää ihmisten ajatuksia, uskomuksia, tuntemuksia ja kokemuksia suorassa vuorovaikutuksessa vastaajan kanssa. Haastattelussa voidaan saada tietoa moninaisesti ja vastaajaa voidaan myös tarkkailla, nähdä hänen ilmeensä ja eleensä. Vastauksia voidaan välittömästi selventää ja esittää lisäkysymyksiä tiedon syventämiseksi. On tärkeää, että vastaajille annetaan mahdollisuus kertoa itsestään vapaasti ja laajasti. Vastaajan tulee olla subjektina. Vastaajan osuus on merkittävä ja vastausten tulkitseminen sekä kulttuurin huomioiminen ovat tärkeitä. Haastattelu eroaa keskustelusta, sillä haastattelijä ohjaa käytävää keskustelua haluamaansa suuntaan. (Hirsijärvi ym. 2012, 204–207, 212.) Hirsijärven ja Hurmeen (2000, 36) mukaan haastattelun ja kyselylomakkeen vertailussa haastattelu sopii paremmin käytettäväksi koko väestöä koskevassa satunnaisotoksessa. Haastattelututkimuksessa vastaajat ovat helpommin motivoitavissa mukaan. Vastaajalla on mahdollisuus kysymysten joustavaan tulkintaan ja täsmentämiseen. Katoprosentti on pieni ja haastattelu mahdollistaa kuvaavien esimerkkien tuottamisen.

Tässä empiirisessä tutkimuksessa vastaajien taustatietoja, kuten ikä, sukupuoli, asuinpaikkakunta ja käsityöharrastus vuosina verrattiin Suomen virallisen tilaston

oppilaitosten aikuiskoulutuksen (Seppänen 2014) vastaajien taustatietoihin vastaavuuden määrittelemiseksi.

Aineistonkeruumenetelmiksi valikoitui strukturoitu haastattelu (aineisto I) ja strukturoimaton teemahaastattelu (aineisto II). Aineistojen I ja II haastattelujen kesto vaihteli 15–45 minuutin välillä. Vaikka Hirsijärvi ym. (2012) toteavat lyhyet haastattelut kannattamattomiksi ja he suosittelevat mieluummin kyselylomakkeen käyttöä (Hirsijärvi ym. 2012, 195), päädyttiin tämän tutkimuksen aineisto keräämään haastattelemalla.

5.3 Käsitekartan muodostaminen ja käyttö tutkimusaineiston analysoinnissa

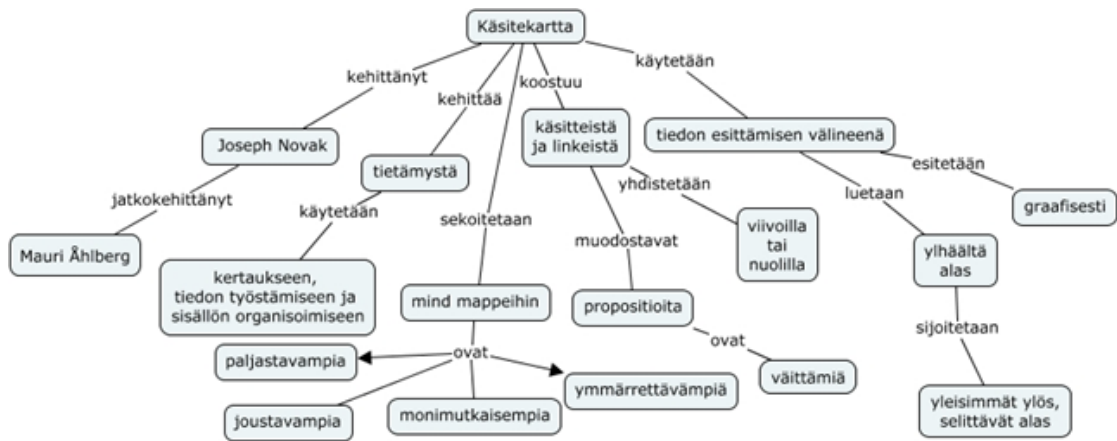
Aineisto I analysoitiin käsitekarttamenetelmää käyttäen. Käsitekartta on amerikkalaisen Joseph Novakin 70-luvulla kehittämä oppimisen ja opetuksen metodi (Methodenwerft 2016). Käsitekarttojen avulla voidaan kuvata ajattelua. Ne sopivat tutkimusmenetelmäksi, kun tutkija haluaa saada selville tutkittavan ajattelun peruskäsitteet ja olennaisimmat tavat käsitteiden yhteydestä tutkittavan ajattelussa. (Novak 2002, 41; Åhlberg 2010, 66, 68.) Käsitekartoissa yhteenkuuluva informaatio on ymmärrettävästi esillä ja yhteydet käsitteiden välillä selkeät. Käsitekartat ovat myös hyvin joustavia, sillä niissä voidaan käyttää monimuotoisia ja harkinnanvaraisia käsitteitä. (Fürstenau 2011.) Käsitekarttojen avulla voidaan järjestää ja esittää tietoja graafisesti. Uudet käsitteet voidaan liittää jo käsiteltyyn materiaaliin, kun tietoa saadaan ryhmiteltyä ja yhdisteltyä toisiinsa. Ymmärrys syvenee ja tärkeimmät asiat jäävät mieleen, kun materiaalista pitää käsitekarttaa varten etsiä vain tärkeimmät asiat, pääkohdat, tarkoitukset ja niihin liittyvät tekijät. (Haugwitz 2009; Helsingin yliopisto 2016.) Käsitekarttojen graafiset esitykset esittävät ajattelun käsitteelliset rakenteet ja keskeisimmät perusyksiköt, sillä kaikki mikä on puhuttavissa tai kirjoitettavissa, voidaan ilmaista myös käsitekartan muodossa. Ne sopivat moneen eri tarkoitukseen, kuten oman teorian esittämiseen. (Novak 2002, 41.)

Graafiset esitystavat ovat tehokkaita. Niillä mahdollistetaan samanaikaisten tai toisiinsa yhteyksissä olevien informaatioiden lähekkäinen esittäminen, jolloin

yhteydet ovat helposti löydettävissä. Täten voidaan nähdä enemmän asiaan kuuluvaa tietoa samanaikaisesti ja seuraava osa-alue on helposti löydettävissä. Tiedon hankkimisessa käytetään vähemmän kognitiivisia resursseja. Graafiset esitystavat mahdollistavat työskentelyn visuaalis-avaruudellisella työmuistilla, eivätkä ne kuormita verbaalista työmuistia. (Haugwitz 2009.)

Hyvin tehtyinä käsitekartat ovat tarkkoja, joustavia ja paljastavia. Niiden ulkomuotoja ja esitystapoja on yhtä monta kuin tekijöitäkin, mutta yhteisiä tekijöitä löytyy. Samoista käsitteistä voidaan tehdä monenlaisia käsitekarttoja, eikä yhtä oikeaa tapaa ole. Käsitekartat muuttuvat sitä mukaa, kun ymmärrys käsitteiden välisistä suhteista muuttuu. Käsitekarttoja kannattaa käyttää vain tärkeiden asioiden tutkimiseen. Niiden tekemiseen tarvitaan paljon aikaa ja energiaa. (Åhlberg 2010, 62–66.)

Yhdistämällä Koblenzin seminaarin (Studienseminar-koblenz 2016), Duisburg-Essenin yliopiston (Uni-due 2016) ja Joseph Novakin (2002) kirjoittamat ohjeet käsitekartan rakentamisesta, saadaan selkeä kuva siitä, kuinka prosessissa tulee edetä. Kuviossa 5 esitetään käsitekartan muodostaminen. Studienseminar-koblenzin (2016), Uni-duen (2016) ja Novakin (2002) ohjeiden mukaisesti käsitekartan muodostamista aloittaessa on tärkeää lukea ensin koko materiaali läpi ja tunnistaa ydinkysymys ongelmasta, asiasta tai tiedosta, josta kartta halutaan tehdä. Tämän jälkeen teksti jaetaan kappaleisiin ja kappaleista merkitään tärkeimmät käsitteet korteille tai tarralapuille, jotka käydään vielä kertaalleen läpi ja mahdollisesti tarpeettomat käsitteet poistetaan. Ongelman kannalta olennaisia käsitteitä on hyvä olla 10–20 kappaletta. Korteilla tai tarralapuilla tulee olla mieluiten yksi sana, verbi tai adjektiivi. Joissain tapauksissa voidaan käyttää myös substantiivin ja adjektiivin yhdistelmää. (Novak 2002; Studienseminar-koblenz 2016; Uni-due 2016.)

Kuvio 5. Käsittekartan muodostaminen. Koottu tutkimuksessa esitettyjen päälinjausten perusteella. (Novak 2002; Studienseminar-koblenz 2016; Uni-due 2016; Åhlberg 2010.)

Novak (2002) painottaa sanojen hierarkkista järjestystä ylhäältä alaspäin niin, että sanat tai sanaparit järjestellään paperille verkostomaisesti ja paperin ylälaitaan tulee 1–3 yleisintä käsitettä ja niiden alle alakäsitteet. Duisburg-Essenin yliopiston (2016), Koblenzin seminaarin (2016) ja Åhlbergin (2010) käsityksen mukaan hierarkisuus ei ole välttämätöntä. (Studienseminar-koblenz, 2016; Uni-due, 2016; Åhlberg 2010.)

Toisiinsa liittyvät käsitteet sijoitetaan vierekkäin ja niiden välille piirretään nuolet osoittamaan yhteyttä. Nuolet nimetään yhteysanoilla niin, että ne kuvaavat parhaiten käsitteiden välisiä yhteyksiä ja luettaessa käsitteistä muodostuu pätevä väite, eli propositio. Tämän jälkeen käsittekartta luetaan tarkasti läpi ja tehdään mahdolliset korjaukset lisäämällä, vähentämällä tai muuttamalla käsitteitä, jotta muodostunut kartta kuvaa parhaiten käsiteltävää asiaa. Myös sivuun laitettut käsitteet luetaan ja ne lisätään mahdollisesti käsittekarttaan. (Novak 2002, 287–288; Studienseminar-koblenz 2016; Uni-due 2016.) Kuten kuviossa 5 on esitetty, käsittekartat koostuvat havainnollistettavista käsitteistä, joita luetaan ylhäältä alaspäin (Åhlberg 2010, 61–66). Fürstenaun (2011, 46–48) artikkelin ”Käsittekartat oppimis-opetus-kontekstissa” mukaan, sana kartta ei kuvaa käsittekarttoja parhaiten. Se tulisi korvata sanalla verkosto, joka sisältää toisiinsa kytkeytyneitä propositioita, jotka muodostavat käsitteen ja linkin välisen merkityssisällön. Åhlbergin (2010, 61–62) mukaan propositiot ovat maailmaa koskevia väitteitä ja lauseita, jotka voivat olla enemmän tai vähemmän tosia, uskottavia tai epäuskottavia. Käsitteiden liittymisestä toisiinsa saadaan tarkkaa

tietoa käsittekarttoja käyttämällä. Hyvät käsittekartat kuvaavat tutkittavan ajattelua propositio propositiolta.

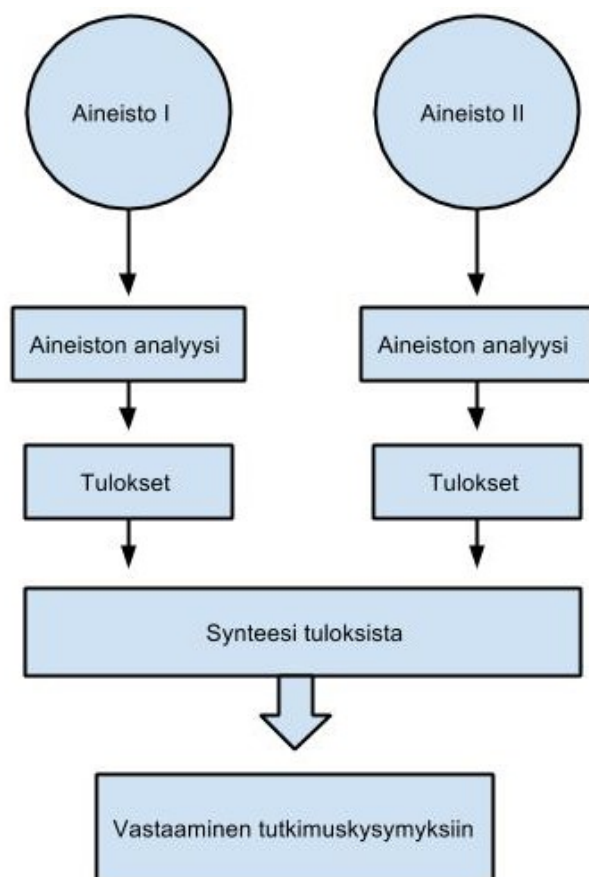
5.4 Sisällönanalyysi

Aineisto II analysoitiin sisällönanalyysi menetelmää käyttäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jolloin tutkimusaineisto muodostuu tekstistä, josta etsitään merkityksiä. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan dokumenttien sanallista kuvailua ja sitä voidaan kuvata aineistolähtöisenä analyysinä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa haastatteluaineistosta voidaan etsiä ilmaisuja tutkimuskysymysten avulla. Aineistosta etsitään tutkimuskysymyksiä kuvailevia ilmaisuja, ilmaisut merkitään ja kootaan yhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 104, 108–109). Sisällönanalyysia ohjaa tutkimuksen suunnitteluvaiheessa keskeisiksi määritellyt käsitteet ja alustavasti asetetut hypoteesit (Hirsijärvi & Remes 1982, 115).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi aloitetaan kuuntelemalla haastattelut ja litteroimalla ne sana sanalta. Haastattelut luetaan ja niihin perehdytään hyvin. Aineistosta etsitään ilmaisuja pelkistämällä eli redusoimalla haastatteluja, pelkistetyt ilmaisut merkitään muistiin. Pelkistetyistä ilmaisuista etsitään yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaukset yhdistetään, jolloin muodostuu alaluokkia. Samaa asiaa käsittelevät alaluokat yhdistetään, näiden perusteella muodostetaan yläluokat. Yläluokkien kautta saadaan muodostettua aineistoa kokoava käsite tai kokoavat käsitteet. Muodostetut käsitteet yhdistetään, niitä tarkastellaan kokonaisuutena ja tutkimuskysymykseen vastaaminen on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–112.) Sisällönanalyysin avulla teemahaastattelusta voidaan tarkastella esimerkiksi yksittäisten sanojen esiintyvyyttä tai seurata jotakin tiettyä teemaa, jolloin kohteena on tietty merkitys, ei pelkkä sana. (Hirsijärvi & Remes 1982, 115–116).

5.5 Aineistojen I ja II analysointi

Kuviossa 6. esitellään tutkimuksen eteneminen aineistojen analyysin, tulosten ja niistä muodostetun synteessin kautta tutkimuskysymyksiin vastaamiseen.

Kuvio 6. Aineistojen analyysi ja vastaaminen tutkimuskysymykseen.

Aluksi aineisto I tarkastettiin tutkimalla vastauslomakkeita. Joistakin aineiston I haastattelujen vastauksista puuttui tutkimuksen kannalta oleellista tietoa, ne olivat puutteellisia tai toteutettu tarkoituksenmukaiseen otokseen kuulumattomalle henkilölle, joten ne hylättiin tutkimuksesta. Alun perin aineistona oli 41 vastauslomaketta. Näistä 35 sisälsi tutkimuksen kannalta oleellista tietoa ja niistä muodostui tutkimuksen aineisto I.

Aineiston I analysointi aloitettiin tutkimalla vastaajien (N=35) taustatietoja. Tällä pyrittiin osoittamaan otoksen vastaavuus aikaisempaan Suomen viralliseen tilastoon, oppilaitosten aikuiskoulutuksesta (Seppänen 2014). Litteroidut haastattelut numeroitiin (ks. luku 6, kappale 6.1.1) ja taustatiedot,

haastattelukysymykset sekä vastaukset koottiin kysymysten alle. Aineiston kokoaminen kysymysten alle helpotti analysointia ja käsitekarttojen rakentamista sekä mahdollisti aineiston rinnakkaisen tarkastelun (ks. kuvio 5). Käsitekarttojen muodostaminen aloitettiin Duisburg-Essenin yliopiston (Uni-due 2016), Joseph Novakin (2002) ja Koblenzin seminaarin (Studienseminar-koblenz 2016) kirjoittamien ohjeiden mukaisesti (ks. luku 5, kpl 5.3) lukemalla läpi koko aineisto ja poistamalla tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto. Käsitekarttojen muodostaminen aloitetaan yläkäsitteistä. Aineistosta poimitut käsitteet merkittiin käsitekarttaan yläkäsitteiksi. Yläkäsitteitä selittävät alakäsitteet sijoitettiin niiden alapuolelle. Käsitteet yhdistettiin toisiinsa yhteyttä osoittavilla viivoilla tai nuolilla. Nuoliin nimettiin yhteyssanat, jolloin ne kuvasivat käsitteiden välisiä yhteyksiä muodostaen päteviä väitteitä eli propositioita. Käsitekarttoja muodostettiin erilaisista, tutkimuksen kannalta oleellisista lähtökohdista. Ensimmäiset käsitekartat koottiin sukupuolten mukaan, niistä etsittiin vastaavuuksia ja eroavaisuuksia sukupuolittain. Vastaajat ryhmiteltiin eri taustatietojen mukaan, vastauksia tarkasteltiin monesta eri näkökulmasta.

Käsitekarttoja analysoitiin tarkasti, muokattiin tarvittaessa uudelleen lisäämällä tai poistamalla käsitteitä sekä toteuttamalla uusia käsitekarttoja useimmiten esiintyneiden käsitteiden ympärille (ks. kuvio 5). Eniten tuloksia tuotti sukupuolinäkökulma, joka näyttäytyi usean yksittäisen käsitekartan merkityksiä tuottavana tekijänä. Käsitekarttojen graafisuus auttoi aineiston hahmottamista. Käsitekarttoista kirjoitettiin yhteenvedot, jotka koottiin aineiston I tuloksiksi (ks. kuvio 6). Käsitekarttojen analysoinnin jälkeen päädyttiin tutkimuksen laajentamiseen lisäaineiston hankkimiseksi.

Aineistoa II tarkasteltiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineisto koostuu kahdeksasta strukturoimattomasta teemahaastattelusta, jotka kerättiin tutkijoiden toimesta. Haastatteluaineisto saatiin tutkijoiden käyttöön kokonaisuudessaan, sillä kysymykset oli laadittu vain tätä tutkimusta varten ja haastattelutilanteessa varmistettiin, että vastaajat vastasivat kysytyyn kysymykseen. Haastattelut litteroitiin sana sanalta, ilman elekieltä. Analysoitavan materiaalin sisältöä tutkittiin sisällönanalyysin avulla.

Alkuperäisilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
<p>"Se on sitä, et on ihana tehdä ja sä näät sitä omaa aikaansaannosta ja sit vielä, et jos se on hyvin tehty, ni saa vielä kehuja, ni se on vielä, et ai sää osaat tehdä tommosta. Et se on niinki ihmiselle hirveen tärkeä." Vastaja 4</p> <p>"Ja sitten siin on, et jos jotain harrastusta rakentaa, jota kaupasta ostaa ja tulis kauheen kalliiks, ni sen saa itte tekemällä huomattavasti halvemmalla ja saa semmosen kuin haluaa." Vastaja 5</p>	<p>Valmis produkti Hyvinvoinnin lisääntyminen Onnistumisen kokemukset Taloudellinen hyöty Tekniikat</p>	<p>Produkti</p>	<p>Käsityön tekemisen hyvinvointia tuottavat tekijät</p>
<p>"No on erittäin merkittävät. Toi ohjaaja on isossa roolissa. Se voi kertoa miten kannattaa tehdä, että tulee niinku hyvää jälkeä. Samoin noi kokeneemmat puukontekijät antaa hyviä neuvoja. Hiljaista tietoa ja kokemusta on paljon." Vastaja 8</p> <p>"Tosi suuri. Jos meinaa itsellä neuvot loppua, niin opettaja osaa aina neuvoa ja pääsee jatkamaan, eli loistava." Vastaja 3</p>	<p>Saatu ja annettu apu Opettajan ammattitaito Ryhmän apu työskentelyyn Taidon lisääntyminen Tieto</p>	<p>Oppi</p>	
<p>"Nin on mukava olo. Sitä miettii kotonaki ja sit on tää kommunikointi ihmisten kanssa. Vaihtaa ajatuksia." Vastaja 4</p> <p>"Täytyy tietää mitä opettaa, mut jos ei vaikka niin tarkkaan tietäiskään mitä tekee, jos hän on vaan muuten mukava ja ystävällinen ja tiedonhaluinen, niin kyl seki riittäis, mut jos toinen olis fiksu ja sit kuitenkin semmonen nirppanokka nii kuka sinne sit haluis huonoon tunnelmaan." Vastaja 3</p>	<p>Yhdessä tekeminen Ryhmän tuki Yhteenkuuluvuus Yhteishenki Opettajan luonne</p>	<p>Sosiaaliset kontaktit</p>	

Kuvio 7. Malli aineiston II sisällönanalyysistä.

Kuvio 7 koottiin aineiston II sisällönanalyysin toteuttamisen mukaan. Aineistosta poimittiin yleisimmin esiintyneitä termejä, joista muodostettiin alaluokat. Yläluokat muodostuivat aineiston II analysoinnissa muodostuneiden teemojen mukaan. Pääloukka yhdistää alaluokkien sekä yläluokkien käsitteet yhdeksi yhteneväiseksi kokonaisuudeksi. Kuvio muodostaa kokonaisuuden aineiston II tuloksien muodostamisesta.

Aineiston II analysointi aloitettiin erottelemalla vastauksista tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. Aineiston ja tutkimuskysymysten avulla muodostettiin teemoja, joiden alle poimittiin vastauksissa yleisimmin esiintyneitä termejä. Samantyyppiset vastaukset teemoitettiin yhteisten käsitteiden mukaan etsimällä yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Käsitteiden avulla ilmaisut yhdistettiin ja niistä tarkasteltiin sitä, kuinka suuri osa vastaajista toi asian esille. Teemoittelemalla vastaukset käsitteiden mukaisesti, pystyttiin niitä tarkastelemaan rinnakkain ja analysoimaan mahdollisimman objektiivisesti. Teemat otsikoitiin ja niitä tarkasteltiin kokonaisuuksina sekä erillisinä vastauksina. Teemat

vastaavuuksineen ja eroavaisuuksineen muodostivat tutkimuksen aineiston II tulokset (ks. kuviot 6 ja 7). Teemoista pyrittiin löytämään tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, jonka avulla pystyttiin muodostamaan synteesi aineistojen I ja II tuloksista, sekä vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Aineistojen I ja II analysointien jälkeen, niitä verrattiin suhteessa toisiinsa ja analysoitiin rinnakkain (ks. kuvio 6). Aineistoista etsittiin vastaavuuksia ja eroavaisuuksia. Aineistoista I ja II tehtiin kriittisiä havaintoja, niitä verrattiin toisiinsa ja aineistojen tuloksista muodostettiin synteesi. Kuviossa 6 on esitetty tutkimuksen toteuttaminen, siitä ilmenee myös analyysin kulku.

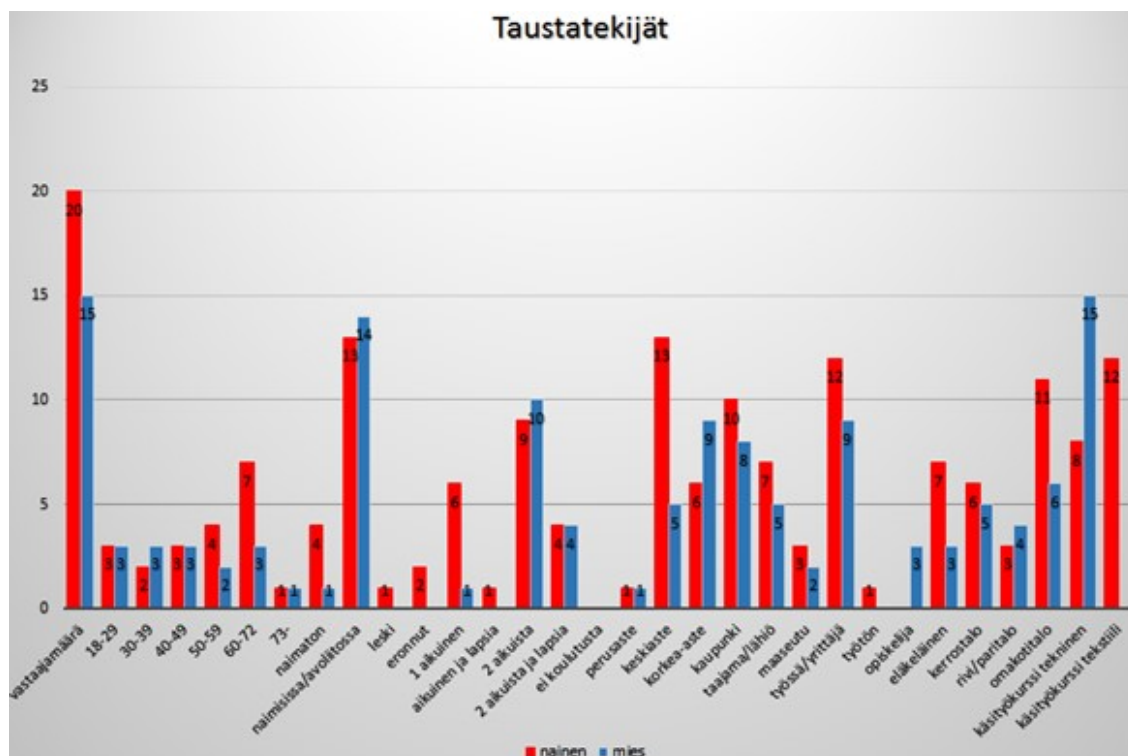
6 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen keskeiset tulokset. Tutkimuksessa on kaksi toisistaan erillistä aineistoa (aineistot I ja II) niiden tulokset on koottu alaotsikoiden 6.1 ja 6.2 alle. Tässä tutkimuksessa tutkimustuloksia verrataan suhteessa aikaisempaan teoriassa esiteltyyn tutkimuskirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin. Vertailu katsotaan aiheelliseksi, koska tutkimusaineisto (aineistot I ja II) on suhteellisen pieni.

6.1 Käsityö harrastuksena aineiston I mukaan

6.1.1 Vastaajien taustatiedot

Aineiston I vastaajista 57 prosenttia oli naisia ja 43 prosenttia miehiä. Vastaajat (1-35) on numeroitu satunnaisessa järjestyksessä. Miehet on merkitty etuliitteellä M ja naiset etuliitteellä N. Kuviossa 8 esitetään vastaajien taustatietoja aineiston I mukaan.

Kuvio 8. Tutkimukseen osallistuneiden vastaajien taustatietoja, aineisto I.

Kuviosta 8 on graafisesti nähtävissä siviilisäädyn, työllisyystilanteen sekä koulutuksen jakaantuminen vastaajien kesken. Siviilisäädyltään suurin osa vastaajista (77 prosenttia) oli naimisissa tai avoliitossa. Perusasteen koulutus oli vain kahdella vastaajalla, keskiasteen oli suorittanut 51 prosenttia vastaajista. Loput 43 prosenttia olivat korkeakoulutettuja. Vastaajat olivat hyvin työllistyneitä. Heistä 60 prosenttia oli haastatteluhetkellä palkkatyössä tai yrittäjinä, 29 prosenttia eläkeläisiä ja 11 prosenttia työelämän ulkopuolella. Suurin osa vastaajista oli suorittanut toisen asteen koulutuksen, lopuista perusasteen suorittaneita oli enemmän kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneita.

6.1.2 Käsityökurssien luokittelu ja -harrastuksen syntyminen

Luokiteltaessa kursseja tekniseen- ja tekstiilityöhön, laskettiin perinteisten teknisten töiden kurssien lisäksi entisöinti-, korjaus-, verhoilu- ja hopeakorukurssit teknisiin töihin. Yhteensä 66 prosenttia kertoi osallistuneensa teknisten töiden kurssille. Miehet eivät osallistuneet tekstiilityön kursseille, mutta naisista 40 prosenttia kävi teknisen työn kurssilla (ks. kuvio 8).

Mikkonen (2004) toteaa produktin tuottaman tarpeen voivan toimia käsityöharrastuksen alullepanijana. Työt suunnitellaan usein tarvelähtöisesti. Tekijä olettaa tuottavansa käyttökelpoisia tuotteita harrastuksensa avulla. Oppiminen sekä osaaminen ovat käsityön harrastajalle tärkeässä asemassa, osaamista ei voi olla ilman oppimista ja harrastaminen edellyttää osaamisen tunnetta. (Mikkonen 2004, 147–148, 151.) Aineiston I vastaajista käsityöharrastuksen oli lapsena aloittanut 85 prosenttia naisista ja 53 prosenttia miehistä. Jos käsityöhön innostanut henkilö mainittiin, oli se yhtä vastaajaa lukuun ottamatta miehillä miespuolinen ja naisilla naispuolinen. Miehistä 40 prosenttia ja naisista 10 prosenttia olivat aloittaneet käsityöharrastuksen aikuisiällä. Tällöin harrastus oli lähtenyt tarpeesta. Miesten vastauksissa tarpeeksi mainittiin remontoinnin aloittaminen tai irtaimiston korjaaminen.

Kuviossa 9 on nähtävissä sosiaalisten suhteiden positiivinen vaikutus kurssille osallistumisen aikana sekä naisille että miehille. Vain yhden naisen ja miehen vastauksista oli havaittavissa, että he eivät hakeneet käsityökurssilta sosiaalisia suhteita. Muissa vastauksissa mainittiin sosiaalisuus, ryhmän apu tai yhteenkuuluvuuden tunne positiivisena asiana. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta yhteishenkeä pidettiin tärkeänä osana kurssitoimintaa. 90 prosenttia naisista ja 73 prosenttia miehistä mainitsi yhteishengen tärkeäksi osaksi kansalaisopistojen toimintaa. Leistevuo (1998, 22) toteaa myönteiseksi koetun ryhmän vahvistavan osallistumisen tarvetta, mutta epämiellyttäväksi koetun opintoryhmän voivan johtaa opintojen keskeytymiseen.

”Siel on niinku kiva olla. Samalla tapaa muita samanhenkisiä ihmisiä. Se on niinku, ku mä oo leski, nii mä oon paljon yksin, nii se on kiva just sillonki saada tavat muita ja vaihtaa ajatuksia ja katsoo mitä kuka tekee. Ja sit voi saada itsekin uusia ideoita.” Vastaaja N27

”Mukavaha sielä on aina ukkoja nähä. Ei me paljoo muuten olla tekemisissä ku kerhossa, mut hyvin tullaan juttuun, ku kaikkihan sinne tulee ilosin mielin. Välillä jutellaan niitä näitä ja joskus taas tehään jokainen omia hommia, että saatas joskus valmiita töitäki.” Vastaaja M17

Aineiston I vastaajien jokaisessa ikäluokassa mainittiin kansalaisopistojen käsityökurssien vaikutus arjessa jaksamiseen. Rentoutuminen ja terapeutisuus nousivat tärkeämmiksi tekijöiksi naisilla kuin miehillä. Nämä asiat mainitsivat 65 prosenttia naispuolisista vastaajista. Jotkut vastaajista olivat myös löytäneet kurseilta uusia ystäviä. Monissa vastauksissa kerrottiin kurssin myötä löytyneistä tuttavista.

”Siis se on tosi terapeutist, mä oon sanonu aina, et vaik olis kummone stressi tai mitä vaan, kun sä teet käsitöitä niin, kyl se on niin terapeutist et.” Vastaaja N2

”Olen tavannut täällä uusia ihmisiä ja samalla niiden kanssa tulee juteltua että kysyttyä neuvoja erilaisiin työvaiheisiin.” Vastaaja M21

Samanhenkisiltä ihmisiltä saatu apu työskentelyyn nousi tärkeäksi kolmasosalla miehistä. Naisilla merkittävää vaikutusta ei vastauksista esiintynyt, mutta kurssikavereilta koettiin saadun ideoita prosessin edetessä. Moni kertoi ryhmän avun olevan itselleen merkittävä ja he kokivat saavansa ryhmältä vinkkejä sekä tukea. Karppisen (1999) tutkimuksen perusteella, käsityöryhmien opiskelijat kokivat ryhmän avun ja tuen prosessin aikana merkittäviksi ja ryhmältä saadut ideat hyödyllisiksi. Käsityöprosessin aikana ilmenneitä ongelmia voitiin pohtia

joko yksin tai ryhmässä. Näin avautuvat ratkaisuvaihtoehdot punnittiin ja valittiin parhaiten tarkoitukseen soveltuva. Käsityöprosessissa ilmaantuvissa ongelmatilanteissa yksilön ja koko ryhmän aktiivisuudella on merkittävä rooli ratkaisujen löytämisessä. (Karppinen 1999, 22.) Tämän tutkimuksen tulokset tukevat Karppisen (1999) tutkimuksen tuloksia.

Kansalaisopistojen kursseille osallistumisen taustalla oli useimmiten tieto avusta ja opetuksesta. Suurin osa vastaajista (88 prosenttia) mainitsi erikseen opettajan avun tärkeyden suunnittelussa, työskentelyssä tai uuden oppimisessa.

”Opettaja on apuna ja tukena, että saadaan oikeanlainen tulos ja mitä aineita tarvitaan, jotta saadaan sopivat värisävyt.” Vastaaja N10

Moni käsityökurssilainen koki tunteidensa vaihtelevan onnistumisen mukaan. Huomattavaa on, että tähän ryhmään kuuluivat kaikki 18–29-vuotiaat miehet. Yhteensä 33 prosenttia miehistä kertoi tunteiden vaihtelusta, kun naisilla vastaava luku oli 20 prosenttia. Vaikka tunteet osalla vastaajista kävivät myös negatiivisen puolella, oli suurimmalla osalla (89 prosentilla) vastaajista päällimmäisenä tunteena ilo ja onnistuminen (ks. kuvio 9).

Nuorimpien, alle 50-vuotiaiden naisten vastauksista nousi esille oman ajan tärkeys. Tämä tekijä ei näkynyt miesten vastauksissa. Se, painottuiko käsityökurssille osallistuminen valmiin produktin saamiseen vai uuden taidon oppimiseen, jakaantui naisten ja miesten välillä tasan. Erot tulivat näkyviin ikäluokkia tarkasteltaessa. Miehistä nuorin ikäluokka (18–29-vuotiaat) haki kansalaisopiston kurssilta jotakin uutta taitoa, kun taas vanhimmat ikäluokat, yli 59-vuotiaat, olivat tuoteorientoituneita. Naisissa vastaavaa ikäluokkien välistä eroa ei ollut nähtävissä, vaan työn valmistuminen koettiin hyvinvointinäkökulmasta tärkeäksi tekijäksi kaikissa ikäluokissa.

Miehistä 47 prosenttia valmisti tuotteita omiin tarpeisiinsa ja 33 prosenttia sekä omiin tarpeisiinsa että lahjaksi. Vain yksi mies kertoi tekevänsä tuotteita, jotta oppisi tekniikan ja yksi lahjaksi. Vaikka suuri osa vastaajista olikin tyytyväisiä tietoon, joka produktin valmistuksen sivutuotteena tulee, olivat useimmat vastaajat tuoteorientoituneita. Naisista 35 prosenttia valmisti tuotteita vain omiin tarpeisiinsa, muut valmistivat niitä sekä omiin tarpeisiinsa että lahjaksi. Tuoteorientoituminen näkyi myös produktin onnistumisesta aiheutuvana ilona.

Tässä on merkittävä ero miesten ja naisten välillä, sillä 55 prosentissa naisten vastauksia tämä mainittiin erikseen tärkeänä tekijänä, kun vastaava luku miehillä oli 27 prosenttia.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin ymmärtämään myös miesten ja naisten kokemuksia kansalaisopiston käsityökurssien vaikutuksesta fyysiseen hyvinvointiin. Koska tekniset työt ovat luonteeltaan tekstiilityön kursseja fyysisempiä, ero näkyi vastauksissa selvästi. Miehistä 40 prosenttia koki käsityökurssien vaikuttavan heidän fyysiseen hyvinvointiinsa. Lisäksi yksi mies mainitsi kurssien vaikuttavan sorminäppäryyteen ja kaksi saavansa henkisen hyvinvoinnin kautta fyysistä hyvinvointia. Naiset eivät kokeneet kansalaisopistojen käsityökurssien vaikuttavan fyysiseen hyvinvointiin, mutta neljäsosa (25 prosenttia) heistä koki matkat opistolle hyötyliikuntana, eli välillinen vaikutus fyysiseen hyvinvointiin oli havaittavissa. 20 prosentissa naisten vastauksista ilmeni myös kurssien aiheuttamat negatiiviset fyysiset vaikutukset, joista yleisin oli niskojen jumittuminen.

6.1.3 Käsityö taitavana toimintana vastaajien näkökulmasta

Kojonkoski-Rännäli (2000) on määritellyt taitavan toiminnan sisältävän sekä suunnittelua, että kyvyn suunnitelman toteutukseen (Kojonkoski-Rännäli 2000, 119). Tämän tutkimuksen mukaan naiset luottivat käsityötaitoihinsa miehiä enemmän. Naisista 90 prosenttia ja miehistä 60 prosenttia kertoivat hallitsevansa jonkin käsityötaidon hyvin. Jokainen vastaaja oli sitä mieltä, että heidän työnsä olivat toiminnallisesti onnistuneita.

”Ompelussa jo aika hyvä. Teen sitä niin paljon, mutta aina on varaa kehittyä joka asiassa, eli koskaan ei voi olla liian tai tarpeeksi hyvä.” Vastaaja N32

Aineistosta tutkittiin myös kokonaisen ja ositetun käsityön osuutta kurssityöskentelyssä. Vastaajista 38 prosentilla voidaan nähdä täyttyneen kokonaisen käsityöprosessin kriteerit projektissaan. Valmista mallia käytti 24 prosenttia ja jonkun toisen kurssilaisen tai opettajan kanssa yhdessä produktinsa suunnitteli 21 prosenttia. 18 prosenttia kaikista vastaajista ilmoitti olevansa kurssilla, jossa produkti ei vaatinut suunnittelua. Tällaisia kursseja olivat muun muassa polkupyöränhuoltokurssi sekä verhoilukurssit.

Naisista 21 prosenttia kertoi suunnitelleensa produktin kokonaan itse. Yli 40-vuotiaista naisvastaajista vain vanhin kertoi suunnitelleensa produktin itse. Kaikki muut vastaajat tekivät suunnitelmansa yhteistyössä opettajan kanssa tai käyttivät valmista mallia. Miesten vastauksissa mielenkiintoista oli, että jokainen nuori mies valmisti produktinsa valmiin ohjeen pohjalta, kun taas yli 30-vuotiaista 67 prosenttia kertoi suunnitelleensa produktin alusta asti itse.

Kojonkoski-Rännäli (2014) pohtii, miksi käsityöntekijä näkee vaivaa työstää produktista esteettisesti kauniin ja tekee käytön kannalta turhan työn. Miksi käsityöntekijät panostavat kauniisiin koristeluihin ja esteettiseen olemukseen, eikö produktia tehdäkään pelkästään käyttötarkoituksen tyydyttämiseksi. (Kojonkoski-Rännäli 2014, 73.) Tässä tutkimuksessa suurin osa (91 prosenttia) tutkimuksen vastaajista, oli tyytyväisiä produktinsa ulkonäköön. Vastauksissa ei ollut nähtävissä iän tai sukupuolen mukaisia eroavaisuuksia.

6.1.4 Käsityökurssien hyödyt sekä osallistumiseen ja käsityön tekemiseen vaikuttavia syitä

Aineistosta I käy ilmi, että suurimmalle osalle vastaajista kansalaisopiston tiloilla on merkitystä kurssille osallistumisen kannalta. 80 prosenttia vastaajista koki tilojen ja laitteiden olevan merkittävässä asemassa kurssille hakeutumisessa. Heidän mukaansa hyvät tilat lisäävät viihtyvyyttä kurssilla. Useassa vastauksessa painotettiin avarien, valoisien ja riittävän suurten tilojen positiivista merkitystä työskentelylle. Monet kokivat, että kotona ei ole riittäviä tiloja tai tarvittaville laitteille ei riitä resursseja. Kansalaisopistoilla koettiin olevan hyvä konekanta, työvälaineet ja tilat. Hyvillä laitteilla työstöjälki on hyvää ja työskentely vaivatonta. Niissä vastauksissa, joissa tilojen ja laitteiden merkitys ei noussut esille, painotettiin esimerkiksi opettajan ammattitaitoa tai ryhmän merkitystä.

Kuviossa 10 esitetään aineiston I analysoinnin perusteella havaittuja vapaan sivistystyön kurssien tuovia hyötyjä opiskelijalle.

”Niillä on suuri merkitys ja niiden takia lähinnä sinne kurssille mennään. Itsellä tietysti nykyisen työn takia ei niin ole väliä, koska sielläkin on mahdollisuus käyttää, mutta luulisin, että suurin osa tulee just niiden koneiden takia.” Vastaja M22

”Se on semmone henkireikä tietysti, et näkee muitaki ihmisiä ku niitä nuoria sitte vaa. Se on sosiaalisella puolella ihan kiva ja tulee uusia tuttavuuksia solmittua ja tuttuja sen kautta.” Vastaja M5

Kuvio 10. Vapaan sivistystyön kurssien hyötyjä opiskelijalle aineiston I (N=35) analyysin mukaan.

Kuvio 10 on koottu aineiston I analyysissä esiintyneiden käsityön kurssien hyötyjen mukaisesti, siinä näkyvät aineiston I analysoinnissa havaitut syyt käsityön tekemiselle. 97 prosenttia vastaajista kertoi valmistavansa tuotteita itselleen. 60 prosenttia valmisti tuotteita myös muille ihmisille. Lisäksi tuotteita valmistettiin ulkoa tulleeseen tarpeeseen, eli toisen pyynnöstä tai tilauksesta. Yksi vastaaja teki tuotetta saadakseen hyötyä työelämään, toiselle henkilölle kohdistetut käsityöt valmistettiin useimmiten lahjaksi. Itselle tehdyt tuotteet päätyivät käyttöesineiksi tai koristeiksi. Taloudellinen motivaatio voidaan sijoittaa moniin eri tarpeisiin kuten hyöty- ja käyttötarpeeseen, lahjojen valmistamiseen sekä ulkoa tulleen tarpeen täyttämiseen. Osa vastaajista koki saaneensa välillisenä hyötynä myös terapeuttista toimintaa tai uusia taitoja, joita voi hyödyntää kotiloissa. Muille suunnatut tuotteet valmistettiin pääasiassa lasten tai lastenlasten tarpeeseen tai lahjaksi. Elämän merkityksellistäminen ja tekeminen ilman kiirettä tiettyä tarkoitusta varten löytyivät vastauksista esimerkiksi ilmaisujen ”ihan muuten vaan” tai ”omaksi iloksi” takaa (ks. kuvio 2).

6.2 Käsityö harrastuksena aineiston II mukaan

Kuten kappaleessa 5.1 kerrottiin, suunniteltiin aineiston II kysymykset aineiston I tulosten pohjalta. Niiden avulla suoritettiin teemahaastattelu kahdeksalle vapaaehtoiselle kansalaisopistossa käsitöitä opiskelevalle aikuiselle. Vastaajiksi valittiin neljä naista ja miestä, joilla kaikilla oli pitkä historia vapaa-ajan käsityöntekijöinä. Vastaajat 1-4 olivat naisia ja 5-8 miehiä. Vastaajat 1 ja 2 opiskelivat tilkkutyökurssilla sekä 3 ja 4 nypläyskurssilla. Vastaajat 5 ja 6 kävivät puukkokurssilla sekä 7 ja 8 puutyökurssilla. Tutkimuksen tuottaman aineiston II perusteella oli tarkoitus ymmärtää käsityön merkitystä hyvinvointiin ja tutkia siihen vaikuttavia tekijöitä.

6.2.1 Kursseille osallistuminen produktin ja prosessin näkökulmasta

Pöllänen (2006b) on kirjoittanut, että kokonaisen käsityön valmistaminen ei Kojonkoski-Rännälin aikaisemman tutkimuksen mukaan ole välttämättä käsityöharrastajalle ensisijaista produktiin nähden. Tärkeämpää on, että produkti on valmistettu kotiin tai läheisille, jolloin ihmissuhde merkityksellistää produktin ja prosessin. Varsinkin iäkkäillä ja kotiäideillä oma suunnittelu jää erityisen vähäiseksi, kun käsityön ääreen täytyy päästä nopeasti (Pöllänen 2006b, 68). Puolet vastaajista mainitsi suunnitteluprosessin osana valmistusta, mutta tärkeämmäksi nousi uniikki produkti, jonka sai kotiin tai lahjaksi ja joka tuotti valmistajalleen ylpeyttä ja mielihyvää, kun sitä kehuttiin.

Aineiston II naispuoliset vastaajat painottivat selkeästi miehiä enemmän kursseilla saatuja sosiaalisia suhteita, mutta myös miesten vastauksista ne nousivat esille. Miehiä toi kursseille tieto käytettävissä olevista koneista ja työtiloista, joita kotioloista ei löydy. Naisille koneet ja työtilat eivät toisen aineiston mukaan olleet merkittäviä, vaan osan kotoa löytyivät jopa paremmat laitteet kuin kansalaisopistolla. Naiset käyttivät kursseilla oppimiaan taitoja ja tietoja miehiä useammin myös arjessa ja omassa kodissa. Naisia ja miehiä yhdistävä motivoiva tekijä oli kurssilta saatu laadukas opetus ja tieto avusta ongelmatilanteiden ilmetessä. Aikaisemmin opittujen tekniikoiden oppiminen oikein tai paremmin ja uusien taitojen haltuunotto oli niin naisille kuin miehille erittäin tärkeää.

”Oppii uusia asioita, oppii uusia tekniikoita ja just se, että pääsee tutustuu ihmisiin, seki on tärkeätä ja just se, että saa hirveen hyvii uusii ideoita omaan tekemiseen.” Vastaaja 3

Pöllänen (2013) tutkimuksen mukaan käsityöharrastajien tekemiä havaintoja oli, että he pitivät käsityötä miellyttävänä ja tyydyttävänä toimintana, jonka kautta koettiin saadun omaa aikaa sekä yksityisyyttä. Käsityön avulla todettiin myös tuotettavan konkreettisia sekä taloudellisia tuotteita kotiin ja perheelle. Vastaajat kokivat säästäneensä rahaa käsitöiden avulla ja huomioivat ympäristönäkökulmat. (Pöllänen 2013, 280–287.) Myös tässä tutkimuksessa nämä seikat nousivat vahvasti esiin. Aineiston II jokainen vastaaja koki käsityön omaksi ajaksi, pieneksi irtaantumiseksi arjesta. Monessa vastauksessa nousi esille käsityön taloudelliset hyödyt sekä omannäköiset tuotteet (vrt. kuvio 2 ja kuvio 7).

”Sillon ku on ollu työssä, pääsee irti siitä työstä, siitä mitä sää teet.” Vastaaja 4

Vaikka jokainen vastaaja kertoi tekevänsä käsitöitä useimmiten jotain tarkoitusta varten itselle, lahjaksi tai hyväntekeväisyyteen, oli kansalaisopiston käsityökurssille osallistuminen kuudelle kahdeksasta vastaajasta ennemmin hupia kuin hyötyä. Vastaajista kuusi ei myöskään osannut kertoa, valmistiko käsitöitä tuotteen vai prosessin vuoksi. Vastauksista nousi esille tuotteen tärkeyden merkitys tekemisessä.

”Sekä että. Mut on se silti ihan kiva et mä teen nyt tämän itelleni tai lahjaksi. Ja hyväntekeväisyyteen.” Vastaaja 2

”Tässä tapaukses molempii. Ajatellu just, et mä ainaki yritän tehdä kuus kappalet puukoi, mul on kaks poikaa, ja toisel on kaks poikaa ja vaimo saa sellasen pikkasen.” Vastaaja 7

Kun vastaajilta kysyttiin taitojen, tietojen ja tuotteen merkityksestä, vastaukset muuttuivat. Tuote ei enää noussut niin tärkeään asemaan kuin aikaisemmin, vaikka se useassa vastauksessa edelleen mainittiin. Ammattitaitoisen opettajan merkitys nousi vastauksissa merkittävänä esille. Samoin muilta oppilailta saatu apu ja ideat koettiin tärkeänä osana kurssia. Vastaajat kertoivat kurseilla vaihdettavan ideoita uudenslaisista tuotteista sekä vastavuoroisesta avusta kurssilaisten kesken. Myös Suojanen (1992, 22) toteaa käsityöllisen suunnittelu- ja valmistusprosessin painottuvan sekä tekijän yksilöllisyyteen, että yhteisöllisyyteen. Kun käsityöntekijä toteuttaa prosessiaan yhdessä muiden

kanssa, tulee hänen keskusteltua omista ideoistaan niitä yhteisesti arvioiden. Tällainen toiminta kehittää tekijän omaa elinpiiriä ja laajentaa näkökulmaa. Valmistusvaiheessa tapahtuva töiden ryhmälle esittelemine koettiin varsinkin naisten keskuudessa tärkeäksi osaksi produktin muotoutumista ja valmistumista. Muiden mielipiteet otettiin mielellään vastaan ja parannusehdotuksia jaettiin ryhmäläisten välillä. Naiset kokivat ryhmän avun tärkeänä ja auttoivat mielellään toisiaan. Useimmat miehet eivät kokeneet ryhmän apua yhtä tärkeänä kuin naiset, mutta mainitsivat sen olemassaolon.

Mikkonen (2004) kirjoittaa produktin valmistamiseen liittyvistä valinnoista, jotka ovat hyvin samankaltaisia kuin tässä tutkimuksessa esille tulleet syyt toimintaan osallistumiseen. Uuden tekniikan opiskeluun ryhdytään, kun on saatu idea tarvittavasta produktista, johon omat taidot eivät vielä riitä. Usein juuri kuvista tai valmiista toisen tekemästä produktista lähtee kimmoke uuden tarvittavan taidon oppimiselle, ei taidon oppimisen halusta, vaan produktin synnyttämästä tarpeesta. (Mikkonen 2014, 147.)

6.2.2 Hyvinvointi osana kurssitoimintaa

Käsityön vaikutus hyvinvointiin on osoitettu todeksi monissa tutkimuksissa. (Corkhill ym. 2014, Luutonen 2004, Pöllänen 2006a, 2006b, Vähälä 2003.) Aineiston II vastaajat kertoivat käsityöiden lisäävän heidän hyvinvointiaan muun muassa onnistumisen ja aikaansaannosten kautta. Sinikka Pöllänen (2016) luennoi tekemästään tutkimuksesta. Hän kertoi käsityön auttavan stressin hallintaan ja oireiden hoitoon. Käsityöharrastuksen avulla verenpaine laskee, syke rauhoittuu ja myös stressin määrä vähenee. Käsityön tekeminen voi antaa harrastajalle virkistystä sekä tasapainon ja elämän tarkoituksellisuuden tunnetta. Pöllänen (2016) on havainnut käsityön hyvinvointia tuottavan merkityksen yhdistyvän käsityöproduktiin ja prosessiin. Tässä on kyse koko prosessista, jonka ihminen käy läpi valmistaessaan produktia käsin. Helpot ja teknisesti hallussa olevat käsityöt, joiden mallit osallistujilla on valmiina, motivoivat heitä kohtaamaan haasteita arjessa. Myös uudet taidot ja omien suunnitelmien kehittäminen sekä täydellinen keskittyminen käsityöhön auttoi vastaajia selviämään elämän haastavista tilanteista. (S. Pöllänen henkilökohtainen tiedonanto 29.9.2016)

"Pelkästään positiivisesti, ilman ei tulis onnistumisen tunteita, luksusaikaa itselle. Vaikka siin ois joku muu tekemäs yhtä aikaa ja vaikka neuvoisin toista, mut se onnistumisen ilo ja tekemisen ilo ja se, se vaikuttaa niin hirveesti hyvinvointiin. Mä olisin aivan hukassa, jos en tekis käsitöitä." Vastaja 3

"Todella paljon, Et just se on se et saa jotain aikaseks. Näkyvää. Ja sit ku sää osaat jotaki, ni pääsee vähän niinku pätemään. Ku ku nykysin ei oo enään työelämässä, ni ei oo sitä työelämää, missä tulis sitä pätemistä. Ja ihmisen pitää aina päästä vähän pätemään. Et on niinku et mää osaan jotain, et mää osaan tätä." Vastaja 4

"Kyllä se minun mielestä niinku piristää mieltä. jos on semmostaki aikaa, että ei oo mitään järkevä tekemistä, ni sitä alkaa mieltii että kohta mennään sinne piiriin. Semmosta odotusta, että kohta ollaan siellä. Kyllä sillä jotain merkitystä on." Vastaja 6

Aineiston II vastaajien kertomukset käsityön suuresta roolista ja vain positiivisista vaikutuksista heidän elämässään tukevat aikaisempia tutkimuksia. (Corkhill ym. 2014, Luutonen 2004, Pöllänen 2006a, 2006b, Vähälä 2003.) Varsinkin vastauksissa mainittujen onnistumisen kokemusten merkityksellisyys, ylpeys tehdystä produktista, tyytyväisyyden tunne ja itsensä toteuttamisen tärkeys olivat monelle vastaajalle syitä siihen, miksi käsityöharrastus on niin tärkeä. Käsityön tuottama hyvinvointi mainittiin useassa vastauksessa. Käsityö aikaansai tekijöissä monia erilaisia tuntemuksia, joista valtaosa oli positiivisia. Käsityön merkitys näkyi vastaajien elämässä monilla tavoin. Varsinkin käsityön mukanaan tuomat onnistumisen kokemukset koettiin erittäin vahvana, elämäniloa lisäävänä tekijänä.

Käsityökurssien aikana koetut tunteet olivat positiivisia. Kaikkia vastauksia yhdisti onnistumisen kokemusten tärkeys mielialan nostajana. Myös käsityön vaikutus vastaajien henkiseen hyvinvointiin tunnustettiin jokaisessa haastattelussa. Varsinkin naisten vastauksissa kurssien tärkeyttä hyvinvoinnin kannalta korostettiin ja niiden kerrottiin kuuluvan tärkeänä osana vastaajien elämään. Miesten vastaukset olivat vähäsanaisempia, mutta viesti oli sama kuin naisilla. Lisäksi käsityökurssin positiiviset vaikutukset hyvinvointiin koettiin yhtä vastausta lukuun ottamatta kaikissa muissa vielä kurssin ulkopuolellakin. Erityisesti uusien taitojen oppiminen ja sosiaalinen tapahtuma pitivät mielen virkeänä vielä kurssin jälkeenkin. Myös tieto siitä, että on saanut jotain hyödyllistä tai hienoa aikaiseksi, eli ajan hyötykäyttö, tuotti monelle mielihyvää.

”Ehei. En mä tänne sit tulis. Jos tulee virhe, ni tehdään uus ja paremmin. Ei mitään.” Vastaja 2

”Ei oikeestaan. En mä o ainaka kokenu sitä. Et tää on vapaaehtoista et mä olen tänne lähteny ja mä olen täällä, et ei, en mä ole kokenut mitään negatiivista.” Vastaja 4

”Kyllä varmasti, koska tää on semmonen piristävä. Ja just et on ilonen, ku on saanu jotain aikaseks. Tääl saa aina jotain aikaseks. Vaikka joskus joutuuki purkamaan paljon, mutta se on tekemistä.” Vastaja 4

6.2.3 Opettajan merkitys aikuisopiskelijalle

Opettajan luonteen merkitys vastaajien hyvinvoinnin lisääjänä ei noussut yhtä merkittävään rooliin kuin ammattitaito ja aineenhallinta. Vastajille oli tärkeää tietää, että opettajalta sai aina tarvittaessa apua ja hän pystyi auttamaan produktin edistymisessä sekä ongelmatilanteita kohdatessa.

”Onhan sillä paljonki merkitystä. Jos on semmonen työhönsä motivoitunu opettaja ja ulospäin suuntautunu. Kyllä se merkitys, se on iso. Ammattitaito nimenomaan. Että pystyy neuvomaan niissä kiperissä kysymyksissä mitä tulee jonku oman tekemisen suhteen.” Vastaja 6

Neuvojen ja ideoiden merkitys sekä opettajan rooli motivoijana, nousi esiin monessa vastauksessa. Useassa vastauksessa opettajan koettiin myös edesauttavan käsityökurssilaisten ryhmäytymistä. Naisista kolme neljästä painotti opettajan luonnetta ammattitaitoa tärkeämpänä, kun taas jokainen mies koki ammattitaidon tärkeämmäksi.

6.3 Hyvinvointia vapaan sivistystyön käsityökurseilla tuottavat tekijät

6.3.1 Vastaukset alakysymyksiin

Käsityöharrastus sosiaalisuuden edistäjänä

Tässä tutkimuksessa on nähtävissä eroja aineiston I ja aineiston II välillä, mutta sosiaalisten suhteiden tärkeys nousi koko tutkimusaineistossa merkittävään asemaan hyvinvointia parantavana tekijänä ja isona osana kurssille osallistumista. Tätä tulosta tukee myös teoriaosuudessa mainitut Leistevuon (1998) ja Vartiaisen (2010) aikaisemmat tutkimukset. He ovat kirjoittaneet aikuisopiskelijoiden toivovan opinnoiltaan sosiaalisia kontakteja, joiden koetaan ryhmäopiskelun aikana parantavan elämänlaatua ja lisäävän henkistä

hyvinvointia (Leistevuo 1998, 37–38; Vartiainen 2010, 130). Varsinkin naisille yhteishenki oli tärkeä osa kurssille osallistumista ja he saattoivat osallistua samalle kurssille jopa vuosikymmeniä. Miehillä vastaavaa käyttäytymistä esiintyi harvemmin.

Tutkimuksen aineiston I perusteella voitiin todeta, että 90 prosenttia naisista ja 73 prosenttia miehistä koki yhteistoiminnan tärkeäksi osaksi kansalaisopistotoimintaa. Osa vastaajista oli solminut uusia ystävyysuhteita ja saatu apu sekä ideat mainittiin useissa vastauksissa. Sosiaaliset suhteet nousivat merkitsevinä esille myös aineistossa II. Muilta opiskelijoilta saatu apu ja ideat olivat vastaajille tärkeä osa kurssia. Molempien aineistojen tulosten synteessin perusteella ryhmän apu ja sosiaaliset suhteet nähtiin miesten keskuudessa vähemmän tärkeinä, mutta niiden olemassaolo mainittiin. Aineistossa II avun kerrottiin olevan usein vastavuoroista. Karppinen (1999) ja Leistevuo (1998) ovat tutkimuksissaan päätyneet vastaavaan tulokseen. Yhdessä muiden aikuisten kanssa tapahtuva opiskelu rikastutti elämää ja opiskelijat kokivat saaneensa ryhmältä apua ja tukea ongelmatilanteissa (Karppinen 1999, 22; Leistevuo 1998, 37). Tämä tutkimus osoitti, että sosiaalisuuden merkityksen arvioi erittäin tai melko suureksi jokainen aineiston II vastaaja. Aineiston I vastaajista vain yksi nainen ja mies kiistivät sosiaalisten suhteiden vaikutuksen kurssille osallistumisessa. Sosiaaliset suhteet näyttäytyivät tutkimuksessa niin naisille kuin miehille tärkeänä osana kansalaisopistotoimintaa.

BeLL-tutkimus vuodelta 2014 on osoittanut osallistumisen, ryhmäytymisen, vuorovaikutuksen ja verkostojen laajentumisen tuottavan useita hyötyjä, ollen samalla hyöty jo itsessään (BeLL 2014). Tämän tutkimuksen vastaajilla oli erilaisia ryhmätoimintaa koskevia odotuksia ja sosiaalisuus merkitsi heille eri asioita. Sosiaalisuus ilmeni muiden ihmisten kanssa seurustelussa ja saman henkisten ihmisten tapaamisessa. Sosiaalisuuden merkitys voitiin havaita apuna ja tukena työskentelyssä. (ks. kuvio 11) Tutkimuksessa oli vastaajia, jotka käsityön sijaan hakivat kurssilta nimenomaan sosiaalisia suhteita.

Produktin ja prosessin merkitys kansalaisopistojen käsityökurseille osallistumiseen

Suuri osa kursseille osallistuneista vastaajista osasi käsitöitä jo entuudestaan tai ilmoitti, että valmistettu produkti ei ollut välttämätön. Tutkimuksessa ilmeni, että sosiaalisuuden ja työtilojen lisäksi aikuisopiskelijoille lähes tai yhtä tärkeää oli tekniikkavirheiden korjaaminen tai tekniikoiden oppiminen paremmin ja uusien taitojen haltuunotto. Vaikka itse produktin merkitys nousi vastauksista selkeästi esiin, ei kukaan vastaajista ollut täysin produkti- tai prosessisuuntautunut, vaan nämä tekijät sekoittuivat usein kurssin merkityksellisyyttä pohdittaessa. (ks. kuvio 11)

Prosessin tai produktin merkitys käsityöharrastajille ei näyttäytynyt selkeänä osallistujia jakavana tekijänä, vaan molemmat koettiin tärkeinä. (ks. kuvio 11) Produkti tuotti tekijälleen henkistä hyvinvointia valmistuessaan, ja muiden kehuessa sitä. Se saatettiin tehdä omiin tarpeisiin tai hyväntekeväisyyteen. Muille tehtäessä produkti valmistettiin kuitenkin useimmiten sukulaiselle. Prosessissa tärkeimmäksi koettiin tekniikan oppiminen ja työn parissa rauhoittuminen sekä muiden kanssa työn lomassa keskustelu. Hyvinvoinnin lisääntyminen näkyi jokaisessa vastauksessa.

Luvussa 6, kappaleessa 6.1.2 kerrotaan Mikkosen (2004) tutkimuksesta, jonka mukaan käsityöharrastus voi syntyä produktin tarpeesta. Harrastuksen kautta tai sen avulla voi tuottaa käyttökelpoisia tuotteita, jotka suunnitellaan usein tarvelähtöisesti. (Mikkonen 2004, 147–148, 151.) Luutosen (2004) tutkimuksessa on todettu produktin valmistaminen yhdeksi käsityökurseille osallistumisen syyksi (Luutonen 2004, 8). Myös tässä tutkimuksessa ilmeni käsityöharrastuksen aloittamisen syyksi produktin merkitys. Tarpeesta aloitettu käsitöiden tekeminen johti harrastuneisuuteen. Produktin valmistusprosessissa vaikuttavia seikkoja olivat taloudellinen hyöty, mittojen mukaisuus sekä esteettisyys.

Kaipanen ja Pöllänen (2016) ovat tutkimuksellaan osoittaneet ompelusta saadun hyödyn olevan jaettavissa kahteen ryhmään: käytännöllisiin ja hyvinvointia tuottaviin hyötyihin. Käytännölliseen ryhmään kuuluvat hyödyt ovat muun muassa taloudelliset ja kierrätykseen liittyvät syyt. Uuden oppiminen katsottiin tutkimuksessa hyvinvointia tuottavaksi hyödyksi. (M. Kaipasen & S. Pöllänen

henkilökohtainen tiedonanto 29.9.2016.) Nämä samat hyödyt löytyivät myös tästä tutkimuksesta merkittävänä kansalaisopiston toimintaan motivoivina tekijöinä.

Sukupuolten väliset eroavaisuudet ja vastaavuudet

Tutkimuksen molemmissa aineistoissa oli lähes yhtä paljon nais- ja miesvastaajia. Näin ollen sukupuolten vertailu on ideaalista. Tutkimukseen vastanneista miehistä yksikään ei osallistunut tekstiilityön kurssille. Aineiston I naisvastaajista 40 prosenttia opiskeli teknisen työn alaisuuteen laskettavilla kursseilla, kuten entisöinti- tai hopeatyökursseilla. Aikuisiällä käsityöharrastus alkoi naisia useammin miehillä tarpeesta, kuten remontoinnista tai irtaimiston korjaamisesta. Naiset saattoivat osallistua kurssille omaksi ilokseen, mutta miehet mainitsivat kurssille osallistumisen syyksi aina jonkin tarpeen (ks. kuvio 9). Naiset käyttivät oppimiaan taitoja miehiä useammin arjessa ja kotona käsitöitä tehdessään. Miehillä kursseilla käytettyjen koneiden, laitteiden ja työtilojen tärkeys rajasi usein taidon hyödyntämisen kansalaisopiston käsityökurssille.

Aineiston I vastaajista alle 50-vuotiaat naiset kokivat kurssit tärkeänä oman ajan tuottajana. Miesten vastauksissa oman ajan merkitys ei noussut esille lainkaan. Aineiston II vastauksissa tätä eroa ei enää näkynyt, vaan arjesta irtaantuminen ja oman ajan tärkeys näkyivät niin miesten kuin naisten vastauksissa. Sukupuolinäkökulmalla ei ollut merkitystä sosiaalisten suhteiden positiivisuuteen. Tämä näkyi ryhmän ja opettajan tärkeässä asemassa. Naisilla sosiaalisten suhteiden ja yhteistoiminnallisuuden merkitys näkyi kuitenkin eri painotuksissa kuin miehillä. Ryhmäläisten mielipiteille ja parannusehdotuksille annettiin paljon arvoa. Tämä esiintyi naisten kertomuksissa valmistusvaiheessa olevien töiden esittelyssä toisilleen. Eri valmistusvaiheiden hyvistä ja huonoista kokemuksista keskusteltiin ryhmien sisällä. Opettajan lisäksi myös kurssilaiset auttoivat ja ohjasivat toisiaan. Miehet eivät kokeneet ryhmän apua yhtä tärkeäksi ajatusten ja kokemusten jakamisessa, kun taas ryhmän merkitys avun ja ideoiden jakajana nousi merkittävään rooliin. Naiset arvottivat myös monessa vastauksessa opettajan luonteen tärkeäksi. Miehet kokivat ammattitaidon luonnetta tärkeämmäksi. Naiset kokivat kurssit miehiä rentouttavammiksi ja terapeutisemmiksi.

Naisista selkeä enemmistö koki osaavansa jonkin käsityötaidon hyvin. He kokivat miehiä enemmän iloa valmiista, onnistuneesta produktista. Alle 30-vuotiaiden miesten vastauksista nousi merkittävänä erona naisiin verrattuna tunteiden vaihtelu työskentelyssä onnistumisen mukaan sekä kursseille osallistuminen uuden taidon vuoksi. Kuitenkin lähes jokainen vastaaja, sukupuolesta riippumatta, oli tyytyväinen produktinsa ulkonäköön ja toiminnallisuuteen.

Aineistossa I naisten ja miesten välillä esiin nousseet erot eivät aineistossa II näkyneet yhtä vahvasti. Tästä huolimatta niin naiset kuin miehet kokivat hyvinvointinsa lisääntyneen välillisesti kurssien ansiosta ja käsityön vaikutus henkiseen hyvinvointiin tunnustettiin. Molempia sukupuolia motivoi kurssien laadukas opetus ja saatavilla oleva apu.

6.3.2 Aikuisopiskelijoiden vapaan sivistystyön käsityökurseilla merkityksellisiksi ja hyvinvointia tuottaviksi koetut tekijät

Kansalaisopistojen opiskelijoille merkityksellisiksi tekijöiksi tutkimuksen aineiston analyysin perusteella osoittautuivat arjessa jaksaminen, opettaja, ryhmän apu työskentelyssä, sosiaaliset suhteet, taito, taloudellinen hyöty, tekniikat, tieto, tuotteet, työskentelytilat, työstökoneet sekä laitteet ja yhteishenki. Kansalaisopistojen aikuisopiskelijat kertoivat osallistuvansa kursseille edellä mainittujen seikkojen vuoksi.

Suurimmalla osalla vastaajista vastaukset olivat samassa linjassa oman sukupuolensa edustajien kanssa. Miehet tulivat kursseille saatavilla olevan avun, tilojen ja työstökoneiden vuoksi, naiset taas hakivat kursseilta enemmänkin seuraa ja oppia. Kurssin sisältö nousi naisilla tärkeäksi syyksi tietyille kursseille osallistumiseen. Miehillä vaikuttivat käytettävissä olevat työtilat sekä laitteet, joita resurssit kotiloissa eivät mahdollistaneet. Naisten osallistumiseen työtilat laitteineen eivät vaikuttaneet niin ratkaisevasti kuin miehillä, sillä osalla oli jopa paremmat koneet ja laitteet kotonaan. Riittävän suuret tilat ja valoisuus koettiin tärkeäksi. Mahdollisia ongelmia haluttiin pohtia yksin sekä ryhmän kesken ja opettajalta toivottiin apua ja neuvoja. Opettajan ammattitaito koettiin tärkeämmäksi tekijäksi.

Vastaajien kokemat hyvinvointia lisäävät tekijät käsityökurseilla

Aineiston I vastaajat jokaisesta ikäluokasta mainitsivat kansalaisopistojen käsityökurssien merkityksen arjessa jaksamiseen. Jokainen vastaaja kertoi käsityökurssilla olleen positiivinen vaikutus hänen hyvinvointiinsa. Vaikka tunteiden kerrottiin usein vaihtelevan onnistumisen mukaan, ja negatiivisiakin tunteita koettiin, oli 89 prosentilla vastaajista päällimmäisenä tunteena ilo ja onnistuminen. Näitä tunteita koettiin muun muassa produktia valmistettaessa ja sen valmistuttua. Kappaleessa 6.1.4 mainitaan Luutosen (2004) tutkimuksesta, jossa käsityöprosessi koetaan nautinnon tuojana käsityöntekijän uppoutuessa työhönsä. Itse tekeminen on palkitsevaa ja lisää tekijän mielenrauhaa, ollen terapeutista toimintaa ja syventäen tekijän käsitystä itsestään. (Luutonen 2004, 16.) Nämä käsityön hyödyt löydettiin myös tämän tutkimuksen aineistosta, käsityöprosessia koskevista vastauksista. Käsityökurssien naisia ja miehiä yhdistävä, hyvinvointia lisäävä seikka oli sosiaalisten suhteiden positiivinen vaikutus kurssille osallistumisen aikana. Sosiaaliset suhteet toivat naispuolisille vastaajille hyvinvointia ja ryhmän apu ja yhteenkuuluvuus koettiin tärkeänä. Myös Leistevuon (1998) tutkimuksessa sosiaalisuus todettiin osallistumiseen motivoivaksi tekijäksi (Leistevuo 1998). Jopa 90 prosenttia naisista mainitsi yhteishengen tärkeäksi. Miehillä yhteenkuuluvuuden tunne ei ollut yhtä suuressa roolissa, mutta muiden apu työskentelyyn samanhenkisiltä ihmisiltä mainittiin useassa vastauksessa. 51 prosenttia vastaajista kertoi kokevansa kurssitoiminnan myös terapeuttisena. Naisten vastauksista nousi hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä myös oman ajan tärkeys.

"No mieliala, aina on hyvä mieli, kun sieltä lähtee. On hyvä mieli." Vastaaja N4

Tutkimuksen aineiston II vastaajat eivät kokeneet lainkaan negatiivisia tunteita. He painottivat kurssitoimintaan osallistumista, mikäli se vaikuttaisi hyvinvointiin negatiivisesti, osallistujia ei olisi. Jokainen vastaaja oli aktiivinen käsityöharrastaja. He kertoivat käsityön vaikuttavan hyvinvointiin vain positiivisesti erilaisten tuntemusten kautta. Käsityö vaikutti erityisesti onnistumisen kokemusten myötä elämäniloa lisäten. Varsinkin produkti nähtiin mielihyvän tekijänä ja ylpeyttä itsestä tuottavana. Toisten kehuessa valmista produktia saatiin positiivisia kokemuksia itsestä ja käsityöstä. Taloudellinen hyöty tuotti hyvinvointia, itse tekemällä saatiin vastinetta rahalle tai saavutettiin

suoranaisesti säästöjä. Vastaajat kokivat käsityön valmistukseen käytetyn ajan hyödyllisesti käytetyksi, kun produkti valmistettiin omaan tai muiden tarpeeseen. Myös hyväntekeväisyyteen valmistetut produktit tuottivat valmistajalleen henkistä hyvinvointia, kun valmistetun produktin tiesi päätyvän hyvään tarkoitukseen.

Pöllänen (2006b) on tutkimuksessaan kertonut positiivisesta minäkuvasta, jossa työttömänä tai kotiäitinä olevat henkilöt kertovat itsetunnon kohottamisesta käsityön tekemisen avulla. Kun produktille voi laskea rahallisen arvon, vaikuttaa se positiivisesti henkilön kokemukseen hänen itsetunnostaan. Jo omien käsityöproduktien näkeminen antaa iloa. Valmiit, onnistuneet produktit ovat osana itseä, omaa minäkuvaa, käsityöllisenä minäkuvana. Taloudellista hyötyä ei nähdä yhtä merkittävänä kuin ajan hyötykäyttö. Mielekäs tekeminen tuottaa ahkeruuden kautta konkreettisia tuotteita. (Pöllänen 2006b, 67–70.)

”Ehdottoman paljon. Sen jälkeen, ku lopetin kilpaurheilu-uran, niin sielt sai niit onnistumisen kokemuksii. Sen jälkeen oli vähän aikaa semmonen olo, et mist niit ny sais, ni sit ku löysin käsityöt, ni tota varsinki aina se lopputuote, ku joku sanoo et tulipa hieno, ni kyllähän se aina, uskomatont mut ihminen tarvii pikkasen semmost tietyl tapaa kiitost, et kylhän seki potkii eteenpäin sit.” Vastaaja 3

”En mä sitä ossaa sen tarkemmi eritellä, ihan hyvä, hyvä olo, mieli rauhottuu ja on mielenkiinnost tekemistä, ihan mielellään tekee.” Vastaaja 7

Kuvio 11. Kansalaisopiston opiskelijoiden kokemus käsityön opiskelun tuottamista hyvinvointia edistävästä tekijöistä.

Kuviossa 11 esitetään produktin, sosiaalisten kontaktien ja opin yhteys käsityön opiskelun merkityksellisiin tekijöihin. Kuvio 11 on muodostettu tutkimusaineistossa yleisimmin esiintyneiden käsitteiden ja niiden muodostamien teemojen avulla.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella sosiaalisten suhteiden merkitys nousi esille hyvinvointia tuottavana tekijänä. Joillekin vastaajista kansalaisopisto oli paikka, jossa toimia saman henkisten ihmisten kanssa. Joillekin se rytmitti arkea, toi kokemuksen arjesta irtautumisena tai antoi omaa aikaa hyvässä seurassa. Kurssit koettiin yhteisöllisyyden kautta positiivisena ja monia työvaiheita voitiin yhteisten kokemusten myötä helpottaa. Apua produktin valmistamisprosessiin löytyi opettajalta ja koko ryhmältä, konkreettisesti produktin kanssa työskentelyyn ja tekniikoiden oppimiseen.

Aineistojen I ja II yhdistävinä tekijöinä havaittiin sosiaalisten suhteiden merkitys vastaajalle, sekä produktin valmistuksesta ja valmiista produktista saatu hyvänolon tunne. Aineistoa analysoidessa havaittiin kolme, lähes jokaisessa haastattelussa toistuvaa hyvinvointiin vaikuttavaa tekijää. Nämä tekijät ovat oppi, produkti ja sosiaaliset kontaktit (ks. kuvio 11).

7 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa hyvinvointia tarkastellaan vapaa-ajan valintana tehtyyn aikuisopiskeluun liittyen. Aineiston analyysin mukaan hyvinvointi ymmärretään mahdollisuutena toteuttaa itseään käsityön kautta, uuden käsityötaidon oppimisena, vanhan harjaannuttamisena, sosiaalisina kontakteina sekä elämän sisällön tuojana.

Tutkimus sisältää kaksi tutkimusaineistoa, joista aineiston II teemat muodostettiin aineiston I analyysin täydentämiseksi. Molempien aineistojen haastattelut sisälsivät avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat saivat vapaasti vastata haastattelijan ohjauksessa keskustelua. Aineisto on suhteellisen pieni (N=35 ja N=8), mutta kohtuullisen monipuolinen otos opiskelijoista. Tässä kappaleessa esitellään tutkimuksen johtopäätökset, pohditaan tutkimuksen luotettavuutta sekä etiikkaa ja esitellään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

7.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen hyvinvointia koskevat tulokset ovat linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa (esim. Kojonkoski- Rännäli 1995, Pöllänen 2006b). Myös Luutosen (2004) tutkimuksessa sosiaalisten suhteiden todetaan olevan tärkeitä erityisesti vanhemmille ihmisille. Käsityökursseilta haettiin uusia taitoja, tuotteita ja oppeja, joiden avulla käyttää vanhoja tekniikoita. Opettajien odotettiin olevan ammattitaitoisia, ystävällisiä ja opiskelijat yksilöinä huomioivia. Käsityöharrastajat panostavat rahaa ja aikaa käsityökursseihin ja saattavat lopettaa toiminnan, elleivät koe saavansa vastinetta rahoilleen. Tämän kaltaisen tilanteen ennalta ehkäiseminen vaatii jatkuvaa toiminnan kehittämistä (Luutonen 2004, 12–13). Hyvinvoinnin saavuttaminen kurssitoiminnan kautta vaikutti kurseille osallistumiseen. Hyvinvointia tuottavien tekijöiden lisäksi tämä tutkimusaineisto tarjosi myös muita syitä kansalaisopistotoimintaan osallistumiselle. Osallistumiseen vaikuttaneet tekijät nousivat esille, vaikka niitä ei erikseen tutkittu. Näiden tekijöiden avulla kansalaisopistot voivat kehittää, suunnata ja kohdentaa kurssitarjontaansa tulevaisuudessa.

Tässä tutkimuksessa käsityön tuottama hyvinvointi näkyi vahvana vastaajien puheissa ja ryhmän tärkeyttä korostettiin lähes kaikissa vastauksissa useilla kansalaisopiston kursseihin liittyvillä osa-alueilla, kuten suunnittelu, valmistus, ongelmatilanteet ja valmiin tuotteen esittely. Tulosten perusteella jokaisella kansalaisopiston toimintaan osallistuvalla aikuisopiskelijalla, oli henkilökohtaiset, elämäntilanteista sekä valmistettavasta produktista riippuvaiset syyt osallistua käsityökurssitoimintaan (ks. kpl. 3.2). Vastauksista ilmeni käsityöharrastuksen terapeuttiset vaikutukset, kuten mielialan ja itsetunnon kohoaminen. Käsityötä tehtiin myös sen itseisarvon vuoksi.

Tutkijoiden ennako-odotusten mukaisesti yhdistävänä tekijänä näyttäytyi sosiaalisuus ja yhteishenki, jotka olivat merkittäviä kaikenikäisille osallistujille. Kurssit tarjosivat sosiaalisia kontakteja, uusia ystävyysuhteita ja rytmittivät työelämän ulkopuolella olevien vastaajien arkea. Naisilla sosiaaliset suhteet olivat merkittävässä asemassa ja yhteistoiminnallisuus sekä kursseilta saatu oppi mainittiin syinä osallistua käsityökurssitoimintaan. Miehillä työskentelyssä saatavilla oleva apu oli tärkeämpää kuin naisilla, jaetut ideat ja ajatukset vaikuttivat vahvasti molempien sukupuolien osallistumiseen. Sukupuolesta riippumatta kursseille osallistumiseen vaikuttivat yhteistoiminnallisuus ja kursseilta saatu apu. Vaikka kursseilta ei olisi haettu sosiaalisia suhteita, koettiin uudet ystävyysuhteet ja sosiaalinen toiminta positiivisena. Jotkut vastaajat kertoivat osallistuneensa samalle kurssille useana vuonna peräkkäin. Tällaisessa tilanteessa kurssin opettajalla ja ryhmän tarjoamalla sosiaalisuudella on ollut ryhmäytymistä edistävä vaikutus. Vastaajat totesivat miellyttävän ja pätevän opettajan olevan tärkeä tekijä kurssin suosion takana.

Opettajalta odotettiin hyvää aineenhallintaa sekä asiallista ja ystävällistä suhtautumista opiskelijoita kohtaan. Moni käsityön harrastaja koki tarvitsevansa ohjausta uuden taidon oppimisessa tai halusi kehittää taitojaan osaavan opettajan avustuksella kannustavassa ilmapiirissä. Kurssin sisältöön orientoituneiden miesten vastauksissa opettajan luonteen ei koettu vaikuttavan yhtä vahvasti kuin naisten. Prosessin aikana ammattitaitoisen opettajan ohjauksessa koettu käsityötaidon kehittäminen, uusien taitojen oppiminen, virheellisten tekniikoiden korjaaminen, kurssitovereilta saadut neuvot ja apu sekä itse tekeminen tuottivat hyvinvointia. Positiivisen palautteen ja onnistumisen

kokemusten koetaan nostattavan niin itsetuntoa kuin käsitystä omasta osaamisesta käsityön tekijänä.

Miespuoliset käsityöharrastajat näyttäisivät kaipaavan konkreettista apua työskentelyssä. Tämä saattaa johtua siitä, että he osallistuivat ainoastaan teknisen työn kursseille, jolloin valmistettava produkti vaatii kokonsa tai työstömenetelmien vuoksi avustusta toiselta henkilöltä. Naiset kertoivat auttavansa toinen toistaan varsinkin samantyyppisiä töitä tehdessään. Jos joku on huomannut jonkin työvaiheen olevan erityisen hyvä tai huono, hän kertoo siitä muille. Vastauksista ilmenikin, että avun saatavuus on iso osa kursseja. Tarjottu tai vastaanotettu apu ei aina ollut tekniikkaan vaan myös esteettisiin tekijöihin liittyvää.

Kansalaisopistojen tarjoamien tilojen ja laitteiden merkitys oli erityisesti monelle miespuoliselle vastaajalle suuri. Tämä johtui siitä, että monet teknisen työn kursseilla valmistettavat työt vaativat laitteita, joita ei ollut mahdollista hankkia kotiin. Tekstiilitöissä tarvittavat koneet ja laitteet löytyivät useilta vastaajilta kotoa, mutta joissain vastauksissa ilmeni sopivien työtilojen merkitys. Tekstiilityön osalta tilojen ja laitteiden vähäinen merkitys kursseille osallistumiseen tukee tutkimuksessa esiin nousseiden sosiaalisten suhteiden sekä opin ja avun merkitystä kurssitoimintaan osallistumisessa.

Valmiin tuotteen merkitys prosessiin nähden jäi ennako-oletuksia vähäisemmäksi. Produktin valmistus ja yhdessä tekeminen nousivat tärkeään asemaan. Aineistosta löytyi kuitenkin vastaajia, joilla pääosassa oli valmis produkti. Tällöin itse tekemisen koettiin olevan harrastamisen keskiössä. Osa vastaajista koki produktin suurimmaksi motivaattoriksi vapaa-ajan aherruksesta. Produktien kautta merkityksellisiksi, hyvinvointia tuottaviksi tekijöiksi koettiin onnistumisen kokemukset, itsetunnon kohoaminen, produktin rahallinen arvo ja lahjaksi valmistaminen (ks. kuvio 7).

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että lapsuudessa käsityöharrastuksen aloittaneet vastaajat olivat saaneet kipinän käsitöihin samaa sukupuolta olevan lähisukulaisen, useimmiten isoäidin tai isoisän innoittamana. Vastaajien aikuisiällä aloittama käsityöharrastus oli lähtenyt tarpeesta. Miesten vastauksissa tarpeeksi mainittiin remontoinnin aloittaminen tai irtaimiston korjaaminen.

Tarvelähtöisyyden voidaan ajatella olevan yleistettävissä myös suurempaan käsityöharrastajien joukkoon.

Miehet kokivat käsityön harrastamisen lisäävän sekä fyysistä että psyykkistä hyvinvointia, sillä teknisessä työssä koettiin voivan purkaa stressitilaa myös fyysisesti. Naiset eivät kokeneet kurssien vaikuttavan fyysiseen hyvinvointiin muuten kuin välillisesti kansalaisopistolle kuljettujen matkojen kautta. Miespuoliset vastaajat kokivat useammin tunteiden vaihtelua mielenrauhasta raivoon asti, kun taas naisilla tunnetilojen suurta vaihtelua ei ollut havaittavissa. Tässä tutkimuksessa miehet eivät osallistuneet tekstiilityön kursseille, mutta naisia löytyi joiltakin teknisen työn kursseilta. Käsityön sukupuolittuneisuus voidaan havaita aikuisopiskelijoiden keskuudessa, kun kursseille osallistuminen on omaehtoista ja perustuu omiin intresseihin. Tämän tutkimuksen valossa näyttää siltä, etteivät miehet valitse tekstiilityön kursseja, mutta naiset saattavat valita teknisen työn kurssin.

Kansalaisopiston kurssilla harrastetun käsityön positiiviset kokemukset saattavat perustua osallistumisen vapaaehtoisuuteen ja harrastajan omaan aktiivisuuteen (ks. kpl. 2.2.5). Samaan lopputulokseen päätyi myös Tuomisto (2003), joka on kirjoittanut, että vapaan sivistystyön toimintaan osallistuttaessa opiskelijalla on oltava kiinnostusta opiskelemaansa asiaa kohtaan. Vapaaehtoisuudesta johtuen kynnys opintojen keskeyttämiseksi pienenee, koska opiskelu voidaan keskeyttää milloin tahansa. (Tuomisto 2003, 57.) Aineistossa II vastaajilta kysyttiin kurssin negatiivisista vaikutuksista. Vaikka joissain vastauksissa mainittiin epäonnistumisista, ei yksikään vastaaja maininnut niitä tämän kysymyksen kohdalla. Päinvastoin, he eivät osanneet nimetä negatiivisia asioita, vaan korostivat kurssien vapaaehtoisuutta.

Tämän tutkimuksen teoriapohjassa vaikuttaneiden aikaisempien tutkimusten perusteella (Leistevuo 1998, Luutonen 2004, Pöllänen 2006a, 2006b, Vähälä 2003) voidaan todeta, että teknisen työn harrastajien kokemuksia ei ole tutkittu kovinkaan paljoa. Näin ollen tämän tutkimuksen voidaan sanoa tuottaneen tutkimustietoa teknisen työn harrastajista. Käsityöharrastus on yhtä tärkeää sekä miehille että naisille ja teknisen sekä tekstiilityön harrastajille. Molempien sukupuolien vastaajat kokivat hyvinvointinsa lisääntyneen kurssien ansiosta, käsityön vaikutus henkiseen hyvinvointiin tunnustettiin ja laadukkaan opetuksen

sekä saatavilla olevan avun koettiin motivoivan harrastamista. Merkityksiin vaikuttaneet syyt vaihtelivat yksilöiden välillä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan osoittaa kansalaisopiston käsityökurssien positiivinen vaikutus harrastajien hyvinvointiin. Kaikkien vastaajien mielestä käsityö harrastuksen myötä koetut sosiaaliset kontaktit olivat edistäneet hyvinvointia suoranaisesti tai välillisesti.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että kansalaisopistotoiminnan suosion syihin vaikuttavat eri harrastajan elämäntilanteesta ja henkilökohtaisista intresseistä riippuvat tekijät. Ryhmän kanssa harrastaminen ja sosiaalinen toiminta ilmenivät tämän tutkimuksen valossa harrastajia yhdistävinä yleisimpinä syinä kurseille osallistumiseen. Opettajan ammattitaito ja ryhmältä saatu apu ja ideat koettiin oppimisen kannalta merkittävinä ja hyvinvointia lisäävinä tekijöinä. Produkti oli usein toissijaisessa asemassa kurssille osallistuttaessa, mutta valmiin produktin kautta koettiin hyvinvointia.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tämän tutkimuksen tutkimusjoukon muodostivat aineistojen I ja II vastaajat. Tutkimusaihe hahmottui jo tutkijoiden kandidaatin tutkielmaa tehtäessä, jolloin kerättiin tämän tutkimuksen aineisto I. Kansalaisopistojen käsityökurssit vaikuttivat aineiston perusteella erittäin merkittäville käyttäjilleen. Tutkimuksen aloittamista vaikeutti kertaalleen analysoitu aineisto ja tutkimuskysymysten määrittely.

Aineistoa I haluttiin täydentää kattavien tulosten saamiseksi toisella tutkimuksella. Aineiston I haastattelukysymyksiä teki useat henkilöt. Tämä edesauttoi kyselylomakkeen monipuolista ja harkittua laatimista. Aineistoa I varten haastateltiin monenlaisia ihmisiä, vastaajien taustatietoja verrattiin Suomen virallisen tilaston oppilaitosten aikuiskoulutuksesta (Seppänen 2014) vastaajien taustatietoihin. Vastaajien ikäjakauma vastasi vapaan sivistystyön toimintaan osallistuneiden keskimääräistä ikäjakaumaa, jossa neljäsosa kansalaisopistojen toimintaan osallistuneista aikuisopiskelijoista oli vähintään 60-

vuotiaita ja vain kymmenesosa alle 20-vuotiaita (Seppänen 2014). Vastaavuutta ei täysin pystytä määrittelemään aineiston I vastaajien kohdalla (ks. kuvio 8), mutta sitä voidaan pitää suuntaa antavana. Vastaajien koulutustausta on Suomen viralliseen tilastoon verrattuna keskimääräistä korkeampi. Tämän tutkimuksen vastaajien työllisyystilanne mukaili Suomen virallisen tilaston oppilaitosten aikuiskoulutuksen työllisyystilannetta vuodelta 2012. (Seppänen 2014.) Tässä tutkimuksessa aineiston I vastaajista naisten osuus oli 57 prosenttia, kun vertailukohteessa naisten osuus oli 72 prosenttia. Toisaalta vastaajien ikäjakauma vastasi hyvin vertailukohteen ikäjakaumaa, joten aineiston vastaajien taustatietojen voidaan nähdä vastaavan Suomen virallisen tilaston oppilaitosten tutkintoon johtamattoman koulutuksen vastaajajoukon ikäjakaumaa, eli tyypillisiä vapaan sivistystyön aikuisopiskelijoita.

Tutkimusaineiston I luotettavuuteen vaikuttaa se, että haastattelijoita oli yhtä monta kuin haastatteluja. Jokainen haastattelija hankki itsellensä vastaajan, jolloin tähän valikoitui muun muassa ystäviä ja perheenjäseniä. Näin ollen kyseessä ei ollut kaikin osin satunnainen otanta. Haastattelutilanteet eivät muistuttaneet toisiaan, joidenkin kohdalla vastaukset jäivät hyvin lyhyiksi, kun taas muutamassa tapauksessa haastattelijan tyyli oli ohjaava. Myöskään haastattelujen litterointi ei ollut tasalaatuista. Sovituista kriteereistä huolimatta litteroinneissa oli suuria eroja. Eräät haastattelijat olivat litteroineet haastattelut sovitun mukaisesti sanasta sanaan, jotkut käyttivät kertovaa otetta ja toiset olivat lyhentäneet vastaajan sanomisia. Nämä tekijät vaikeuttivat aineiston analysointia, koska asiat eivät aina tulleet esille vastaajan omin sanoin. Aineiston analysoinnin kannalta paras vaihtoehto olisi ollut haastatteluäänitteiden esittäminen tutkijoille yhdenmukaisen litteroinnin suorittamiseksi. Vaikka aineisto ei ollut täysin tasalaatuista, oli se kaikesta huolimatta yhteneväinen. Ilman kurssia KSS6.7 ei olisi ollut mahdollista kerätä näin laajaa aineistoa. Aineistosta I poistettiin sellaiset haastattelut, jotka tuottivat tutkimuksen kannalta epäolennaista tietoa. Tällaisia olivat esimerkiksi vastaajat, jotka osallistuivat käsityöhön kuulumattomalle kurssille tai eivät olleet osallistuneet kansalaisopiston toimintaan. Aineisto I voidaan luokitella reliabiliteetiltaan luotettavaksi, sillä tutkimus on täysin toistettavissa. Haastattelukysymyksiä ei ole sidottu aikaan, paikkaan tai henkilöihin vaan ne ovat käytettävissä sekä isolle että pienelle tutkimusjoukolle.

Aineisto I analysoitiin moneen kertaan käsitekarttojen avulla. Käsitekarttamenetelmää tutkimusaineiston analyysissä on käytetty melko vähän, joten käsitekarttojen käyttämisestä tutkimusmenetelmänä ei ollut monia esimerkkejä. Käsitekarttojen käyttöä tutkittiin käsitekartoista kertovan kirjallisuuden perusteella, jonka päälinjausten mukaan (Novak 2002; Studienseminar-koblenz 2016; Uni-due 2016; Åhlberg 2010) muodostettiin kuvio 5. Kirjallisuuden perusteella kuviossa 5 kuvattu käsitekarttojen kokoamisen menetelmä oli loogisin ratkaisu analysointiin. Käsitekarttojen käyttö koettiin hyvänä menetelmänä kymmenien vastaajien vastausten muodostaman aineiston analysointiin. Näin vastaukset onnistuttiin muuntamaan graafisiksi ja niiden tarkastelu samanaikaisesti oli sujuvaa sekä selkeää. Aineiston I tulokset muodostuivat useiden erilaisten käsitekarttojen analysoinnin pohjalta.

Teemahaastatteluin toteutetun aineiston II (N=8) avulla tutkittiin kansalaisopistojen käsityökurssien aikuisopiskelijoiden kokemuksia; hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, sosiaalisuutta sekä produktin ja prosessin merkitystä. Aineiston II teemahaastattelulomakkeen kysymyksien teemoja varten tarkasteltiin aineiston I tuloksia ja pyydettiin neuvoja Sinikka Pölläselältä sekä Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen Rauman kampuksen opettajilta. Tutkijat laativat teemahaastattelulomakkeen teema ja tarkentavat kysymykset hyvien neuvojen avulla. Aineisto II analysoitiin sisällönanalyysin avulla, joka soveltui hyvin vastaajien kertomusten tulkintaan. Vastauksia luettiin useaan kertaan ja niistä poimittiin yleisimmin esiintyneitä termejä, joiden avulla vastaukset teemoiteltiin (ks. kuvio 7). Aineistojen I ja II tuloksia analysoitiin sekä yhdessä että erikseen ja niistä muodostettiin synteesi. Tuloksista johdetun synteessin avulla onnistuttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Koska aineisto on suhteellisen pieni, hyödynnettiin teoriassa esitettyä kirjallisuutta ja aikaisempia tutkimuksia tulosten analysoinnissa. Pienestä otoskoosta johtuen ei voida väittää, että saadut tutkimustulokset olisivat sellaisenaan yleistettävissä kaikkiin kansalaisopisto-opiskelijoihin. Tutkimus on kuitenkin täysin toistettavissa, joten aineisto II voidaan määritellä luotettavaksi. Tutkimus on toteutettu kerätyn haastatteluaineiston pohjalta, jolloin tutkijan tulkinta vastaajan sanomasta saattaa olla virheellinen, eikä tutkimus tästä syystä ole täysin objektiivinen. Kananen (2015) toteaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija vaikuttaa tahtomattaankin tutkittavaan (Kananen 2015, 339).

Tutkimustulosten luotettavuutta voidaan arvioida niiden yleistettävyyden avulla. Mikäli tulokset ovat yleistettävissä laajempaan joukkoon, voidaan niitä pitää luotettavina. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Tämän tutkimuksen tulokset voidaan nähdä yleistettävän laajempaan kansalaisopiston käsityökurssien aikuisopiskelijoiden joukkoon, sillä tutkimus on täysin toistettavissa. Vastaajien harrastuneisuus oli vaihtelevaa, joten se antaa kuvan kansalaisopistojen käsityökurssien aikuisopiskelijoiden todellisesta kirjosta.

Osa aineiston II miespuolisista vastaajista vastasi kysymyksiin hyvin vähäsanaisesti. Haastattelun avulla onnistuttiin siitä huolimatta saamaan vastaukset haluttuihin kysymyksiin. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli 30 minuuttia. Joidenkin miesten vähäsanaiset vastaukset laskivat haastattelujen keston keskiarvoa huomattavasti. Haastattelut toteutettiin kansalaisopistolla, vastaajien työskentelyn lomassa. Haastattelupaikan ja -ajan ansiosta vastaajat olivat haastattelutilanteessa psyykkisesti ja fyysisesti tutussa harrastusympäristössä. Vastaajat tekivät halutessaan haastattelutilanteen ajan käsityötään, mikäli työvaihe ei ollut liian kovaääninen. Harrastusympäristössä opiskelukaverit saattoivat kuunnella vastauksia sekä kommentoida haastattelutilannetta, mikä mahdollisesti hämmensi vastaajia. Jotkut vastaajat toivoivatkin haastattelua mieluummin ryhmän ulkopuolella, ja rauhallinen paikka löytyi sitä toivottaessa. Hirsijärvi ym. (2007) kertovat haastattelutilanteessa olevan mahdollista, että vastaajat haluavat miellyttää tutkijoita. Näin ollen he ovat saattaneet vastata tutkijoiden odotusten mukaisesti. (Hirsijärvi ym. 2007, 195.) Tässä tutkimuksessa pyrittiin välttämään johdattelevia kysymyksiä. Vastausten analysoinnissa tutkijoiden on mahdotonta toimia täysin objektiivisesti, sillä omat ennakkoluulot ja odotukset saattavat ohjata alitajuntaista tekstin tulkintaa (Soininen & Merisuo-Storm 2009, 140–141). Tämän ongelman tutkijat havaitsivat aineistossa I, jossa kontakti vastaajiin puuttui.

Kysymysten validiteettia arvioidessa pohditaan kysymysten muotoilua, eli sitä antaako kysymys vastauksen haluttuun asiaan (Jyväskylän yliopisto 2015). Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset voidaan todeta valideiksi, sillä niihin voitiin löytää vastaukset toteutettujen haastattelujen tuottaman aineiston avulla. Aineistoa I analysoitiin käsittekarttojen avulla. Niiden avulla aineisto muotoiltiin graafiseen muotoon ja sen tarkastelu aihealueittain oli mahdollista. Analysointivaiheessa esiintyneet teemat muodostivat aineiston keskiön, jonka

perusteella päädyttiin pohtimaan hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Tämän tutkimuksen ala- ja pääkysymykset muotoutuivat aineiston I pohjalta. Tässä tutkimuksessa vastaus pääkysymykseen löydettiin alakysymysten kautta ja alakysymyksiin vastattiin molempien aineistojen analyysien pohjalta. Vastauksista muodostui monipuolinen kokonaisuus, jonka luotettavuutta teoriaosuudessa esitetty kirjallisuus tukee. Aineistojen tuottama tieto on merkittävää myös irrallisena.

7.3 Tutkimuksen eettiset tekijät

Tutkimuksen tekemisessä prioriteettina tulee pitää ihmisarvon kunnioittamista. Tiedonhankintatavat saattavat aiheuttaa eettisiä ongelmia. Niiden välttämiseksi on syytä noudattaa yleisesti hyväksytyjä tutkimuseettisiä periaatteita. Tiedon hankinnassa ja julkistamisessa käytössä olevat tutkimuseettiset periaatteet ovat yleisesti hyväksytyjä. Näiden periaatteiden mukainen toiminta jää tutkijan vastuulle. Tutkimuksen tekemisessä tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta tutkimusta voidaan sanoa eettisesti hyväksi. Ihmistieteissä vastaajien itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa. Normaalisti henkilöiltä pyydetään suostumus osallistumisesta. (Hirsijärvi ym. 2007, 23–25.) Tämän tutkimuksen vastaajat antoivat suostumuksensa haastatteluun ja sen tallentamiseen. Tällä voidaan osoittaa vastaajien luottamus tutkijoita kohtaan. Vastaajat kertoivat laajasti harrastuksistaan ja kansalaisopiston käsityöryhmästä, mutta myös asioita, jotka eivät olleet oleellisia tutkimuksen kannalta. Haastattelutilanteissa tunnelma oli vapautunut. Vastaajien osoittamaa luottamusta haastattelihoita kohtaan on kunnioitettu koko tutkimuksen teon ajan ja heidän vastauksistaan on käytetty vain tutkimuksen kannalta oleellinen tieto.

Vastaajien anonymiteetti varmistettiin tutkimuksessa koodaamalla vastaajat numeroilla. Aineistossa I (n=35) numeroilla 1-35 ja kirjaimilla N naiset ja M miehet. Aineistossa II (n=8) numeroilla 1-4 naiset ja 5-8 miehet. Tutkijoiden käytössä on vain vastaajien taustatiedot sekä litteroidut haastattelut, joista ei selviä vastaajan henkilöllisyys, kotipaikka tai kansalaisopiston paikkakunta. Vastaajien henkilöllisyys ei ole edes tutkijoiden tiedossa, sillä nimiä ei missään vaiheessa kysytty. Kansalaisopiston tietoja ei mainita missään kohtaa tutkimusta,

ainoastaan kurssien nimet esiintyvät aineistossa, eivätkä nekään paljasta vastaajien henkilöllisyyttä tai opiston paikkakuntaa.

Haastatteluäänitteet on tallennettu ainoastaan haastattelijoiden puhelimiin. Haastattelujen litteroinnin yhteydessä vastaajat on koodattu edellä esitetyllä tavalla ja sen jälkeen vastaajiin on viitattu ainoastaan numerokodeilla. Vastaajat allekirjoittivat tutkimusluvan aineiston keruuta varten, josta ilmeni tehtävän tutkimuksen tarkoitus ja lisätietoja antavien henkilöiden nimet yhteystietoineen.

7.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tämä tutkimus todisti vapaassa sivistystyössä harrastetun käsityön vaikutuksen aikuisopiskelijoiden hyvinvointiin. Sosiaaliset kontaktit ja käsityön parissa vietetty aika olivat selvästi yhteydessä hyvinvoinnin lisääntymiseen.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu yksin harrastetun käsityön positiivinen vaikutus harrastajien hyvinvointiin rentoutumisen ja mielihyvän lisääntymisen kautta. Mielenkiintoista olisi kuitenkin laajentaa tätä tutkimusta yksin harrastaviin ja tutkia miten ryhmässä toimiminen, ryhmän sosiaalisuus ja ammattitaitoisen opettajan ohjaus vaikuttavat hyvinvoinnin kokemukseen. Myös nais- ja miesnäkökulman painottaminen yksin harrastavia tutkittaessa toisi mielenkiintoista uutta tietoa käsityöharrastuksesta. Esimerkiksi neulominen ja virkkaaminen vaativat vain vähän tilaa ja niitä voi harrastaa lähes missä tahansa. Tekstiilitöiden äärelle pääsee hetkessä ja esimerkiksi neuloa voi vaikka muutaman minuutin erissä. Teknisen työn harrastaminen vaatii puolestaan enemmän aikaa, tilaa ja kalliita koneita ja laitteita, jotta työskentely on miellyttävää ja sujuvaa.

Tulevina käsityön aineenopettajina emme voineet välttyä miettimästä sitä, miltä vastaavanlaisen tutkimuksen tulokset näyttäisivät peruskoulujen käsityöryhmiä tutkittaessa. Tuottaako käsityön tekeminen mielihyvää ja hyvinvointia myös silloin, kun halu tekemiseen ei lähde tekijän omasta motivaatiosta tai tarpeesta, materiaalit sekä tekniikat ovat jonkun muun valitsemia ja työskentely on vaikeaa ja vaatii paljon keskittymistä. Peruskoulun käsityötunneilla sosiaaliset kontaktit ja osaava opettaja ovat läsnä kuten kansalaisopistollakin, mutta tunneille

osallistuminen ei ole vapaaehtoista. Tämän tyyppinen tutkimus voisi tuottaa erittäin merkittävää tietoa, jolla peruskoulujen käsityöopetusta voitaisiin kehittää ja siitä voitaisiin tehdä oppilaille mielekkäämpää.

Lähteet

- Aaltonen, R. & Tuomisto, J. 1991. Valistus, sivistys, kasvatust: Kansanvalistuksesta aikuiskasvatukseen. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Aikasalo, P. 2005. Käsitöt osana naisen elämää. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Tampere: Akatiimi. 40–54.
- Anttila, P. 1993. Käsitön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Porvoo: Pirkko Anttila & WSOY.
- Aristoteles 1989. Nikomakhoksen etiikka. Suomentanut ja selitykset laatinut Knuuttila, S. Helsinki: Gaudeamus. (alkuteos julkaistu 300-luku eaa.)
- Aristoteles 2006. Sielusta. Suomentanut ja selitykset laatinut Näättsaari, K. Sihvola, J. Helsinki: Gaudeamus. (alkuteos julkaistu 300-luku eaa.)
- BeLL 2014. Benefits of Lifelong learning. www.bell-project.eu (Viitattu 15.11.2016.)
- Castrèn, Z.1929. Valtio ja vapaa kansansivistystyö. Valistus, sivistys, kasvatust, Vapaan sivistystyön XXXII vuosikirja. 1991. Jyväskylä. 141–158.
- Coles, N. A., Sims, V. K., & Chin, M. G. 2015. Lay beliefs and projektions of trait happiness. Journal of happiness and well-being. 3 (2). 116–125.
- Corkhill, B., Hemmings, J., Maddock, A. & Riley, J. 2014. Exploring the Effects of Knitting on the Experience of Chronic pain. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2752/175183514x139160517934332011> (Viitattu 20.7.2016.)
- Diener, E., Oishi, S. & Lucas, E. 2003. Personality, culture, and subjective well-being: emotional and cognitive evaluations of life. Annu. Rev. Psychol. 2003. 54: 403–425.
- Dolan, P., Peasgood, T. & White, M. 2007. Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with

subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*. 29, 94–122.
<https://www.iei.liu.se/nek/730g80/artiklar/1.421852/Happywhatmakesus.pdf>
(Viitattu 12.7.2017.)

Elo, M. 2011. Onko näppituntumalla enää väliä? *Tiede & edistys*. 36 (2). 81–96.

Fürstenau, B. 2011. Concept Maps im Lehr-Lern-Kontext. *Die Zeitschrift*. 46–48. <http://www.diezeitschrift.de/12011/lehr-lernforschung-01.pdf> (Tulostettu 8.6.2016.)

Haugwitz, M. 2009. Kontextorientiertes Lernen und Concept Mapping im Fach Biologie. Universität Duisburg-Essen. Inaugural-Dissertation.
https://duepublico.uni-duisburg-essen.de/servlets/DocumentServlet/23401/Dissertation_Haugwitz.pdf (Viitattu 8.6.2016.)

Heikkinen, K. 2005. Onko käsityöllä sukupuolta? Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Akatiimi. Tampere. 31–39.

Helsingin yliopisto 2016.
<http://www.edu.helsinki.fi/malu/kirjasto/tieto/kasitek/index.htm>. (Tulostettu 1.8.2016.)

Hietalahti, M., Rantanen, J., & Kokko, K. (2016). Do life goals mediate the link between personality traits and mental well-being? *The Journal of Happiness and Well-Being*, 4 (1), 72–89.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 1982. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Kyriiri Oy

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hobbes, T. 1982. Leviathan. Editet with an introduction by C.B. Macpherson. First published 1651, Penguin books.

Huppert, F.A. 2009. Psychological well-being: Evidence Regarding its causes and consequences. Applied psychology: Health and well-being, 2009, 1 (2), 137–164.

Huotilainen, M. 2016. Käsillä tekeminen ravitsee aivoja ja on osa ihmisen ajattelua. Futura (3) 2016. 32–36.

Huovila, R., Hintsala, T. & Säilä, J. 2010. Kirja käsityöstä. Helsinki: WSOYpro Oy.

Ihatsu, A-M. 2005. Käsityö suomalaisessa kulttuurissa. Käsityö - uusiutuva luonnonvara. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Akatiimi. Tampere. 19–30.

Jalonen, B. & Järvi, L. 2016. Kansalaisopistojen käsityökursseille osallistumiseen motivoivat tekijät. Kandidaatin tutkielma. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.

Jyväskylän yliopisto 2015.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/survey> (Viitattu 17.1.2016.)

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino - Juvenes Print.

Kansalaisopistot 2016. <http://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/> (Viitattu: 29.12.2016.)

Karjalainen, E. ja Toiviainen, T. (1984) Suomen vapaan kansansivistystyön vaiheet. Espoo: Weilin & Göös

Karppinen, S. 1999. Käsityö taitona, tunteena ja ajattelun heräämisenä. Teoksessa Humalajärvi, M. & Seilo, M.-L. (toim.) Käsityö koskettaa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 22.

- Karppinen, S. 2005. "Mitä taide tekee käsityöstä?" Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kauhanen, J., Erkkilä, A., Korhonen, M., Myllykangas, M. & Pekkanen, J. 2013. Kansanterveystiede. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Keyes, C.L.M. (1998) Social Well-Being, *Social Psychology Quarterly*, 61 (2), 121–140. <http://midus.wisc.edu/findings/pdfs/58.pdf> (Viitattu 22.8.2017.)
- Kinnunen, A. 1969. Esteettisestä elämäksestä. Porvoo: WSOY.
- Klemola, T. 1998. Ruumis liikkuu – liikkuuko henki. Fenomenologinen tutkimus liikunnan projekteista. Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta. Vol. XII.
- Kojonkoski-Rännäli, S. 1995. Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 109.
- Kojonkoski- Rännäli 1998a. Ajatus käsissämme. Turku: Unipaps
- Kojonkoski-Rännäli 1998b. Työ tekijäänsä opettaa totta toinen puoli. Turku: Painosalama
- Kojonkoski-Rännäli, S. 2000. Osaamista etsimässä. <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.utu.fi:2048/se/a/0358-6197/20/2/tutkimus.pdf> (Tulostettu 11.7.2016.)
- Kojonkoski-Rännäli, S. 2014. Käsien tekemisen filosofiaa. Turku: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö.
- Kotimaisten kielten keskus. 2016. <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (Luettu 19.7.2016.)
- Kouhia, A. 2016. Unraveling the meanings of textile hobby crafts. Home Economics and Craft Studies Research Reports 42. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/167969/Unraveli.pdf> (Viitattu 17.8.2017.)
- Kröger, T. & Pöllänen, S. 2005. Näkökulmia kokonaiseen käsityöhön. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.

http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/pdf/polla_kroger.pdf (Viitattu 8.6.2016.)

Kumpulainen, T. (toim.) Aikuiskoulutuksen vuosikirja. Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2007. Opetusministeriön julkaisuja 2009:4. Helsinki: Yliopistopaino. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm42.pdf?lang=fi> (Viitattu 28.7.2016.)

Kähönen, K., Muotka, J., Näätänen, P. & Salmela-Aro, K. 2016. Psykologinen hyvinvointi työuupuneiden ryhmäpsykoterapeuttisessa interventiossa. *Psykologia* 51 (4) 2016. 262–273. <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/valintakoe/Khnenym2016.pdf> (Viitattu 12.7.2017.)

Lahelma, E. Martikainen, P. Pietiläinen, O. & Tarkiainen, L. 2012. Terveyserot jatkavat kasvuaan. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) *Kansan terveys, yksilön hyvinvointi*. Tallinna; Gaudeamus Helsinki University Press, 21–36.

Laki vapaasta sivistystyöstä 1992. 3.8.1992/722 Kansalaisopistolaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920722> (Tulostettu 15.06.2016.)

Leistevuo, A. 1998. Sosiaaliset motiivit ja sosiaalinen toiminta aikuisopiskelussa. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy

Luutonen, M. 2002: Käsityö koskettaa, käsityön monet merkitykset. Julkaisussa Hietanen, O. (toim.): *Taitoyhteiskunta osallistumisen edistäjänä. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu*. https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/tutu-julkaisut/Documents/Tutu_2002-2.pdf (Viitattu 21.8.2017.)

Luutonen, M. 2004. Elämän mielekkyyttä -käsityö minän vahvistajana. Teoksessa Niemelä, S. & Luutonen, M. (toim.) *Taitava ihminen -toimiva kansalainen, Aikuisopiskelun motiiveja ja merkityksiä*. 2004. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Merriam, S. B. & Kee, Y. 2014. Promoting Community Wellbeing: The Case for Lifelong Learning for Older Adults. *Adult Education Quarterly* 64 (2), 128–144. <http://aeq.sagepub.com/content/early/2014/01/03/0741713613513633.full.pdf+html> (Viitattu 25.10.2016.)

Methodenwerft. 2012–2016. <http://www.methodenwerft.de/methoden/concept-mapping/> (Tulostettu 8.6.2016.)

Mikkonen, R. 2004. Sanaton käsityötaito ja käsityökerronta. Teoksessa Kupiainen, T. (toim.) *Käsillä tehty*. Helsinki: Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä ja Edita Publishing Oy. 143–158.

Mäkelä, E. 2011. Slöjd som berättelse -om skolungdoms och estetiska perspektiv. Umeå: Umeå universitet. <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:441062/FULLTEXT01.pdf> (Viitattu 20.10.2016.)

Neisser, U. 1982. Kognitio ja todellisuus. (Englanninkieleisestä alkuteoksesta *Cognition and Reality Principles and Implications of Cognitive Psychology*, suomentanut Helena Jahnukainen) Espoo: Amer-yhtymä Oy.

Novak, J. D. 2002. Tiedon oppiminen, luominen ja käyttö – Käsitekartat työvälineinä oppilaitoksissa ja yrityksissä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Opetushallitus 1994. *Ideasta tuotteeksi*. Helsinki: Opetushallitus.

Opetus ja kulttuuriministeriö. 2016. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/aikuis_koulutusjaerjestelmae/vapaa_sivistystyoe/?lang=fi. (Tulostettu 20.11.2016.)

Pethel, O. & Chen, Y. 2014. Life regrets and life satisfaction in mature adults. *The journal of happiness & well-being*, 2014, 2 (2), 106–118.

Pikkusaari, J. 2014. Työväen omaehtoisen sivistystyön aatteen kantavuus: Työväen Sivistysliitto 1919-1999. Helsinki: Mediapinta.

Pöllänen, S. 2006a. Crafts as a way to functional mental health. In A-L. Rauma, S. Pöllänen & P. Seitamaa-Hakkarainen (Eds.) *Human Perspectives on Sustainable Future*. *Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia* 99, 128–134.

Pöllänen, S. 2006b. Elämä ilman käsitöitä – mitä se on? Käsityöharrastajien psyykkisen hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta, 66 – 79.

Pöllänen, S. 2007. Käsityö terapiana ja terapeuttisena toimintana. Teoksessa: A. Niikko, I. Pellikka & E. Savolainen (toim.) Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä. Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 91–105.

<http://sokl.uef.fi/verkkajulkaisut/monitiet/pollanen.htm> (Viitattu 17.7.2016.)

Pöllänen, S. (2009). Craft as context in therapeutic change. The Indian Journal of Occupational Therapy. 41 (2), 43–47.

<http://medind.nic.in/iba/t09/i2/ibat09i2p43.pdf> (Viitattu: 10.11.2016.)

Pöllänen, S. 2012. Käsityö ja psyykkinen hyvinvointi käsityön tutkimuskentässä.

https://arkisto.uasjournal.fi/uasjournal_2012-1/1363-2825-1-CE.pdf (Viitattu

18.12.2016.)

Pöllänen, S. (2013). Homing and downshifting through crafts. Teoksessa Härkönen, U. (ed.) Reorientation of teacher education towards sustainability through theory and practice: proceedings of the 10th international JTEFS/BBCC conference Sustainable development. Culture. Education. University of Eastern Finland. Joensuu: Kopijyvä. 275–290.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1112-4/urn_isbn_978-952-61-1112-4.pdf (Viitattu: 24.8.2016.)

Sennet, R. 2008. The Craftsman, London: Yale University Press.

Seppänen, T. 2014. Vapaa sivistystyö on merkittävä osa aikuiskoulutusta. Hyvinvointikatsaus 2014 (3). Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-09-29_004.html?s=0 (Tulostettu

9.7.2016.)

Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. 2009 Kasvatustieteellisen tutkimuksenperusteet. Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos.

Sointu, E. 2005. The Rise of an Ideal: Tracing Changing Discourses of Wellbeing. *The Sociological Review*. 53 (2), 255–274.

Suojanen, U. 1992. *Käsityökasvatuksen perusteet*. Porvoo: WSOY.

Suojanen, U. 2002: Mitä tarinat kertovat näyttelyn käsityötuotteista. Julkaisussa Hietanen, O. (toim.): *Taitoyhteiskunta osallistumisen edistäjänä*. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu.

https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/tutu-julkaisut/Documents/Tutu_2002-2.pdf (Viitattu 21.8.2017.)

Suomen virallinen tilasto 2002. Vapaa-ajan osallistuminen. Itse tekeminen: Käsitöiden harrastaminen vuosina 1981, 1991 ja 2002. Helsinki: Tilastokeskus.

http://www.stat.fi/til/vpa/tau.html?_ga=1.122033672.2058872154.1476097723 (Viitattu: 17.8.2017.)

Suomen virallinen tilasto 2015. Oppilaitosten aikuiskoulutus. Helsinki:

Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/oaio/2015/oaio_2015_2016-12-08_tie_001_fi.html (Viitattu 16.1.2017.)

Studienseminar-koblenz.

<http://www.studienseminarkoblenz.de/medien/methodenwerkzeuge/33%20Begriffsnetz.pdf> (Tulostettu 8.6.2016.)

Svinhuvud, L. 1997. Nykykäsityön kuviot syynissä. Teoksessa Svinhuvud, L. (toim.) *Käsityö viestinä*. Suomen käsityönmuseon julkaisuja 13.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 10. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tuomisto, J. 2003. Vapauden kaipuu vapaassa sivistystyössä. Teoksessa toim. Riikonen, V. *Valistuksesta tietämysyhteiskuntaan*. Vantaa: Kansanvalistusseura. 43–80

Unidue.2016. https://www.unidue.de/imperia/md/content/chemiedidaktik/agsumfleth/trainingsprogramm-concept_mapping-strategie.pdf (Tulostettu 8.6.2016.)

Vapaa sivistystyö 2016. Vapaa sivistystyö ry. <http://www.sivistystyo.fi/> (Viitattu 12.7.2016.)

Vartiainen, L. 2010. Yhteisöllinen käsityö. Verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä. Publications of the Eastern Finland. Dissertation in Education, Humanities, and Technology 4. Joensuu: University of Eastern Finland.

Vuorela, T. 1977. Suomalainen kansankulttuuri. Porvoo. Helsinki. Juva: WSOY.

Vähälä, E. 2003. Luovan käsityöprosessin yhteydet psyykkiseen hyvinvointiin. Nurmijärvi: Kuopion Muotoiluakatemia.

Åhlberg, M. 2010. Käsitekartat tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 61–71

Liitteet

TUTKIMUSLUPA

LIITE 1 (1/2)

TUTKIMUSLUPA

Turun yliopiston Rauman opettajakoulutuslaitoksen opiskelijat tekevät selvitystä, jonka tavoitteena on:

- Selvittää vapaan sivistystyön ryhmien opiskelijoiden kokemuksia siitä, miten käsityön ryhmät palvelevat opiskelijoiden hyvinvointia? - Millaisia käsityön oppisisältöjä opiskelijat odottavat opinnoiltaan? - Millaisia käsitöitä ryhmissä tehdään?

Kansalaisopistojen liiton kanssa on sovittu, että opiskelijat voivat ottaa yhteyttä suoraan yksittäisiin kansalaisopistoihin ja niiden käsityötä opettaviin opettajiin. Opiskelijat tekevät valitsemassaan kansalaisopistossa haastattelun yhdelle käsityötä opiskelevalle kurssilaiselle.

Haastatteluaineistot tallennetaan Turun yliopiston Moodle-alustalle, johon ainoastaan opiskelijoilla on pääsy. Aineiston pohjalta työstetään artikkeleita ja oppinäytetöitä. Vastaajien identiteetti poistetaan Moodleen tallennettavista teksteistä. Aineisto on tutkijoiden käytössä kaksi vuotta. Tämän jälkeen se hävitetään.

(jatkuu)

Opintojakso KSS6.7. on osa käsityökasvatuksen syventäviä opintoja.

Tutkimuksesta lisätietoja antavat

Turun yliopistosta Päivi Marjanen (pemmar@utu.fi, 0468567917) ja Mika Metsärinne (mikmet@utu.fi) sekä Kansalaisopistojen liitosta toiminnanjohtaja Jaana Nuottanen (+35840 7410641, jaana.nuottanen@kansalaisopistojenliitto.fi)

TAUSTATIEDOT

Sukupuoli: nainen mies muu

Ikä: 18-29 30-39 40-49 50-59 60-72 73-

Siviilisäätö: naimaton, naimisissa tai avoliitossa, leski, eronnut

Asumismuoto: asunnoton kerrostalo rivi-/paritalo omakotitalo muu

Kotitalouteeni kuuluu: aikuisia _____ lapsia _____ lasten iät _____

Koulutustausta: ei koulutusta perusaste keskiaste korkea-aste

Asuinalue: kaupunki taajama/lähiö maaseutu

Työtilanne: työssä käyvä yrittäjä työtön opiskelija eläkeläinen

Ammatti tai opiskelijan tämänhetkinen koulutusala:

Kansalais/työväenopiston kurssin nimi:

TAITO

1. Mistä olet saanut kipinän käsitöihin? Millainen historia sinulla on käsitöiden tekijänä?
2. Kuinka usein teet käsitöitä nykyisin, minkä tyyppisiä ja missä?
3. Minkälaisia käsitöitä olet tehnyt kansalaisopistossa?
4. Millainen merkitys kansalaisopiston työtiloilla ja työstökoneilla on kurssille osallistumiseen?
5. Missä käsityön taidoissa koet olevasi hyvä (tai ainakin parempi kuin naapuri)? Missä käsityön taidoissa haluat kehittyä?

(jatkuu)

6. Millä tavoin käsityön kursseilla oppimistasi taidoista on ollut hyötyä kansalaisopiston ulkopuolella?

7. Minkälaiselle uusille käsityökurseille mielestäsi tulevaisuudessa olisi tarvetta?

TUOTTEEN MERKITYS

8. Mitä tarpeita varten olet valmistanut tuotteita?

9. Mistä materiaaleista olet ne tehnyt?

10. Miten tuotteet ovat onnistuneet ulkonäöllisesti?

11. Miten ne ovat onnistuneet toiminnallisesti?

TÄLLÄ HETKELLÄ VALMISTETTAVA KÄSITYÖ/TUOTE

12. Mitä teet tällä hetkellä käsityökurssilla? Mistä olet saanut idean?

13. Miten suunnittelit tuotteen? Suunnittelitko itse vai saitko apua?

14. Miten valmistit tuotteen ja mistä materiaaleista?

15. Vastasiko suunnitelmasi valmista työtä? (Oletko tyytyväinen valmistamaasi tuotteeseen?)

(jatkuu)

KÄSITYÖN MERKITYS HYVINVOINNILLE

LIITE 2 (3/3)

(fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen)

16. Millaisia tunteita koet käydessäsi käsityökerhossa? (mielihyvä, ilo, onnistuminen...)
17. Miten käsityökerhossa käyminen vaikuttaa mielialaasi? (terapeuttisuus, rentoutuminen)
18. Miten käsityökerhossa käyminen auttaa arjessa jaksamiseen ja elämänlaatuusi?
19. Miten käsityökerhoon osallistuminen edistää fyysistä hyvinvointiasi?
20. Miten kurssitoiminta on vaikuttanut sosiaaliseen elämääsi? Onko kurssi mielestäsi hyvä tapa tutustua uusiin ihmisiin? Miksi?
21. Tunsitko kurssikavereitasi entuudestaan ja miten se vaikutti kurssille hakeutumiseen?

Turun yliopiston Rauman opettajakoulutuslaitoksen opiskelijat Birgit Jalonen ja Laura Järvi tekevät tutkimusta, jonka tavoitteena on ymmärtää:

- Vapaan sivistystyön ryhmien opiskelijoiden kokemuksia siitä, miten käsityön ryhmät palvelevat opiskelijoiden hyvinvointia?
- Käsityön merkitys kansalaisopistossa käsitöitä tekeville.
- Opettajan ja ryhmän merkitys opiskelijan hyvinvoinnille.

Tutkimus on osa opiskelijoiden pro gradu työtä. Kysymykset on hyväksytetty ennen kyselyn suorittamista.

Haastatteluaineistot ovat vain haastattelijoiden käytössä ja vastaajien anonymiteetti on suojattu. Haastattelut numeroidaan ja vastaajien identiteetti on poistettu. Aineisto on tutkijoiden käytössä kaksi vuotta. Tämän jälkeen se poistetaan ja hävitetään.

Tutkimuksesta lisätietoja antavat

Birgit Jalonen bcajal@utu.fi ja Laura Järvi laulja@utu.fi

Vastaajan suostumus

Taustatiedot

Ikä, sukupuoli, käsityöharrastus vuosina, työtilanne

Kysymykset

- 1) Mitä käsityö sinulle merkitsee?
 - Omaa aikaa?
 - Sosiaalista tapahtumaa ja samanhenkisten ihmisten tapaamista?
 - Koetko tekeväsi käsitöitä tuotteen vai tekemisen vuoksi?
- 2) Mikä sinua motivoi osallistumaan kansalaisopiston käsityökurssille?
 - Huvia vai hyötyä? Onko koneilla ja työtiloilla merkitystä?
 - Taidot, tiedot vai tuote?
 - Arjen aikatauluttaminen?
 - Muilta oppilailta saatu apu ja ideat?
 - Hyödynnätkö kurssilta saamiasi tietoja ja taitoja arjessa?
- 3) Koetko kurssin vaikuttavan henkiseen hyvinvointiisi?
 - Millaisia tunteita koet kurssin aikana ja kurssin jälkeen?
 - Huomaatko kurssin vaikutuksia vielä kurssin ulkopuolella?
 - Mikä vaikuttaa tunteisiisi positiivisesti, mikä negatiivisesti?
- 4) Mikä on opettajan merkitys sinun hyvinvointisi edistäjänä?
 - Onko opettajalla vaikutusta ryhmäytymiseen?
 - Vaikuttaako opettajan ammattitaito vai luonne enemmän viihtyvyyteen kurssilla?
 - Onko opettajalla merkitystä kurssille osallistumiseen?
 - Millainen opettaja saa osallistumaan kurssille?